

# **Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ**



**Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας**

**ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ**

**Πτυχιακή Εργασία**

**Φοροδιαφυγή και Φοροαποφυγή Α.Ε. και Ο.Ε. στην Ελλάδα**

**Επιμέλεια**

**Παγάνης Χρήστος**

**A.M. 9430**

**Πόθου Ελένη**

**A.M. 8759**

**Σαββαΐδης Αλέξανδρος A.M. 9738**

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια**

**Νεονάκη Μαρία Φιλιά**

**Ηράκλειο**

**Μαΐος 2017**

## **Ευχαριστίες..**

Η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι αποτέλεσμα έρευνας και μελέτης η οποία πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια 7 μηνών. Σε αυτή την προσπάθεια συνέβαλε τα μέγιστα σε όλα τα στάδια η καθηγήτρια Νεονάκη Φιλία – Μαρία του ΤΕΙ Ηρακλείου Κρήτης, στο Τμήμα Λογιστικής, την οποία και θέλαμε να ευχαριστήσουμε. Σημαντική ήταν ακόμη και η συμβολή των οικογενειών μας στη συλλογή και επεξεργασία των χρησιμοποιούμενων στοιχείων, τις οποίες οφείλουμε και να ευχαριστήσουμε. Τέλος, για την ολοκλήρωση της εργασίας, ιδιαίτερα αποτελεσματική υπήρξε η βοήθεια του κ. Σταφυλιά Σπύρου στη διαδικασία έρευνας και θα θέλαμε να τον ευχαριστήσουμε θερμά.

## Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	2
Περίληψη.....	6
Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο1.....	9
Εισαγωγικές έννοιες: φόροι και φορολογία Α.Ε. και Ο.Ε.....	9
1.1 Φόρος.....	9
1.1.2 Διάκριση Φόρων ανάλογα με αντικείμενο Φορολογίας.....	12
1.1.3 Άμεσοι & Έμμεσοι φόροι.....	13
1.1.4 Αρχές που διέπουν τη Φορολογία και Φορολογικά Συστήματα.....	13
1.1.5 Υποκείμενο και Αντικείμενο φόρου.....	15
1.2.1 Εισαγωγή στα Νομικά Πρόσωπα.....	16
1.2.2 Ο φόρος εισοδήματος Νομικών προσώπων στην Ελλάδα, υποκείμενο και αντικείμενο του.....	18
1.2.3 Προσδιορισμός ακαθάριστου, καθαρού και φορολογητέου εισοδήματος νομικών προσώπων.....	20
1.2.4 Φορολογικοί συντελεστές και υπολογισμός του φόρου νομικών προσώπων.....	21
1.2.5 Απαλλαγές από το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων.....	22
1.2.6 Φορολογικές έννοιες που χορηγούνται ως κίνητρα.....	22
1.3 Νόμος Υπ' αριθ. 4446/16.....	23
1.3.1 Έννοια του νόμου.....	23
1.3.2 Άρθρο 101 Τροποποιήσεις διατάξεων του Κώδικα ΦΠΑ.....	26

Κεφάλαιο 2.....	28
Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα.....	28
2.1 Έννοια & τρόποι φοροδιαφυγής. ....	28
2.2 Ιστορική αναδρομή στην ποινικοποίηση της φοροδιαφυγής. ....	29
2.3 Προσδιοριστικοί παράγοντες και αιτίες. ....	36
2.4 Συνέπειες φοροδιαφυγής στην οικονομία της χώρας. ....	39
2.5 Παραδείγματα φοροδιαφυγής. ....	41
2.6 Ποιοι φοροδιαφεύγουν. ....	42
2.6.1 Πρόσωπα που ευθύνονται για τη φοροδιαφυγή στην Ο.Ε. & Α.Ε. ....	44
2.7 Αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. ....	53
2.8 Ποινές για φοροδιαφυγή. ....	58
Κεφάλαιο 3.....	61
Φοροαποφυγή στην Ελλάδα.....	61
3.1 Έννοια και ορισμός Φοροαποφυγής. ....	62
3.2 Σχέση φοροαποφυγής – φοροδιαφυγής ....	62
3.3 Η Φοροαποφυγή και οικονομική πολιτική. ....	63
3.4 Παραδείγματα Φοροαποφυγής. ....	66
3.5 Το φαινόμενο της παραοικονομίας. ....	67
3.6 Οι συνέπειες της παραοικονομίας.....	72
3.7 Η παραοικονομία στην Ελλάδα ....	75
3.8 Τρόποι αντιμετώπισης Φοροδιαφυγής, Φοροαποφυγής και Παραοικονομίας. ....	77
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ .....	80
Σκάνδαλο φοροδιαφυγής στις ιχθυόσκαλες.....	80
Σκάνδαλο Κοσκωτά. ....	80
Βιβλιογραφία: .....	82
Ηλεκτρονικές Πηγές: .....	84

## Κατάλογος Πινάκων

<b>Πίνακας 1.1</b> Οι κυριότεροι κρατικοί Φόροι και η αντίστοιχη απόδοση τους στην Ελλάδα τα έτη 1994, 1998 και 2002.....	10
<b>Πίνακας 1.2</b> Η κατανομή των φορολογικών εσόδων στην Ελλάδα ανάλογα με τη φορολογική βάση το 2002.....	12
<b>Πίνακας 1.3</b> Η φοροδιαφυγή σε κάποιες κατηγορίες επαγγελματιών όπως εντοπίστηκαν από το ΣΔΟΕ μετά από ελέγχους το έτος 2013.....	52
<b>Πίνακας 1.4</b> Η φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών στο ΧΑΑ κατά κλάδο σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2000.....	66
<b>Πίνακας 1.5</b> Φορολογικά αδικήματα και οι αντίστοιχες ποινές.....	70
<b>Πίνακας 1.6</b> Παράδειγμα Ευθείας και Επιταχυνόμενης Απόσβεσης.....	75
<b>Πίνακας 1.7</b> Οικονομικές δραστηριότητες της Παραοικονομίας.....	79

## Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία μελετά τα φαινόμενα φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής σε μια ομόρρυθμη εταιρεία και σε μια ανώνυμη εταιρεία στην Ελλάδα με σκοπό να αναδείξει τις διαφορές τους καθώς επίσης και τη σημαντικότητα του θέματος. Τα παραπάνω φαινόμενα είναι αρκετά έντονα στις σύγχρονες οικονομίες και η εκτίμηση τους επιφέρει χρήσιμα αποτελέσματα όσον αφορά στην απώλεια του φόρου προς το κράτος ανά κλάδο. Οι επιπτώσεις που εμφανίζονται στην οικονομία, λόγω των φαινομένων αυτών, καθώς και στην κοινωνία είναι τεράστιες αν αναλογιστούμε ότι τα μειωμένα έσοδα του κράτους, στο βαθμό που επηρεάζονται από τη φοροδιαφυγή, προκαλούν αλυσιδωτές αυξήσεις στη φορολογία των Ελλήνων πολιτών για να ισοσταθμιστούν οι μειώσεις αυτές. Η παρακάτω προσέγγιση των φαινομένων έγινε βιβλιογραφικά μελετώντας τη φορολογία και βασικές έννοιες που διέπουν τα φαινόμενα.

Αρχίζοντας, το πρώτο κεφάλαιο αναπτύσσεται ο γενικός ορισμός της φορολογίας αναφέροντας το αντικείμενο και το υποκείμενο του, οι διακρίσεις του καθώς και τα κύρια χαρακτηριστικά του Ελληνικού φορολογικού συστήματος. Στη συνέχεια γίνεται μια εισαγωγή στα νομικά πρόσωπα και ειδικεύεται στην ανάλυση της λειτουργίας την Ομόρρυθμης εταιρείας και της Ανώνυμης εταιρείας έως και τη λύση τους.

Έπειτα, στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται θεωρητική ανάλυση της φοροδιαφυγής. Αναφέρονται οι προσδιοριστικοί παράγοντες και οι λόγοι ύπαρξης του φαινομένου, τρόποι φοροδιαφυγής, κάποια παραδείγματα καθώς και ποια πρόσωπα φοροδιαφεύγουν. Στη συνέχεια αναφέρονται οι συνέπειες της φοροδιαφυγής καθώς και τρόποι αντιμετώπιση της.

Τέλος στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια ανάλυση του φαινομένου της φοροαποφυγής σε συνδυασμό με το φαινόμενο της παραοικονομίας, οι διαφορές τους και τρόποι αντιμετώπισης των δυο φαινομένων.

Στα παραρτήματα ακολουθούν δυο παραδείγματα από τη σύγχρονη οικονομία.

## Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, τα κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ταλανίζονται από την οικονομική κρίση η οποία ξεκίνησε από τις ΗΠΑ το 2006 και στη συνέχεια εξαπλώθηκε με γοργό ρυθμό σε όλη την υφήλιο. Σαν βασική αιτία της κρίσης αυτής θεωρείται η πτώση της αγοράς στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου. Κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βίωσε την οικονομική κρίση με διαφορετικό τρόπο, σε διαφορετική έκταση και ένταση, ανάλογα με τη δομή στην οικονομική της διάρθρωση και φυσικά η κρίση δεν άργησε να έρθει και στην Ελλάδα. Η συνεχιζόμενη οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις στη δημοσιονομική πολιτική των κρατών- μελών. Στη χώρα μας οι λόγοι οι οποίοι μας οδήγησαν σε αυτή τη δύσκολη θέση ήταν ήδη συσσωρευμένοι σε βάθος χρόνων: σκάνδαλα φοροδιαφυγής, απάτες, διαφθορά πολιτικών και μη προσώπων, φαινόμενα παραοικονομίας, απώλεια εσόδων δημοσίου που συνεπάγεται σε τεράστια δυσκολία του κράτους να καλύψει το δημόσιο έλλειμμα κ.α. Στη συνέχεια, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέπτυξε ένα ειδικό σχέδιο δράσης για την βελτίωση της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής από τα κράτη- μέλη. Δεν χρειάζεται, βέβαια, να τονιστεί το τεράστιο ενδιαφέρον που συγκεντρώνει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής και της παραοικονομίας στη χώρα μας, όπου είναι διαρκώς στην επικαιρότητα, ενώ διάχυτη είναι η εντύπωση πως πρόκειται για ιδιαίτερα εκτεταμένο φαινόμενο. Έτσι, τα παραπάνω φαινόμενα αποτελούν βασικό αντικείμενο ενδιαφέροντος της οικονομικής και πολιτικής ζωής της χώρας μας κυρίως από τις αρχές της δεκαετίας του '90, όπου μας χορηγήθηκε δάνειο από την Ευρωπαϊκή Ένωση και έπειτα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ επιβλήθηκαν όροι για τον περιορισμό των δημοσιονομικών ανισορροπιών.

Ξεκινώντας την έρευνα, λοιπόν, διαπιστώσαμε πως επικρατεί σύγχυση γύρω από τις έννοιες «φοροδιαφυγή», «φοροαποφυγή», «παραοικονομία» και «απάτη», και πολλοί συγγραφείς συγχέουν αυτές τις έννοιες ή/και τις ταυτίζουν. Επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας στις έννοιες «φοροδιαφυγή» και «φοροαποφυγή», προσπαθήσαμε σε αυτή την εργασία να χρησιμοποιήσουμε κάποιους ικανοποιητικούς ορισμούς που τυγχάνουν γενικότερης αποδοχής. Σύμφωνα, λοιπόν,

με τα στοιχεία που συλλέξαμε αρχίζοντας με τη φοροδιαφυγή, καταλήξαμε πως πρόκειται για μια αντικοινωνική συμπεριφορά και καταπάτηση του νόμου και ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για το έλλειμμα του δημοσιονομικού τομέα στη χώρα μας. Έπειτα, με την φοροαποφυγή καταλήξαμε στα συμπεράσματα πως πρόκειται για την εφαρμογή καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών που αποτελούν απόρροια προσεκτικής μελέτης της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων με μοναδικό στόχο τη μείωση της φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Πραγματοποιείται στα πλαίσια ενός καλά μελετημένου φορολογικού σχεδιασμού, κατά τον οποίο δημιουργούνται διάφορα σενάρια και εναλλακτικές, μέχρι να προσδιοριστεί ο ελάχιστος δυνατός φόρος, συνήθως στα πλαίσια του νόμου. Με την εξάλειψη, λοιπόν, της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής επιτυγχάνουμε μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, μείωση των επιτοκίων και των φορολογικών συντελεστών άρα και ανάκαμψη της οικονομίας της χώρας μας. Έτσι, καταλήγουμε πως η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής απαιτεί λήψη μέτρων σε εθνικό επίπεδο.



# ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1<sup>ο</sup>

---

## Εισαγωγικές έννοιες: φόροι και φορολογία Α.Ε. και Ο.Ε.

### 1.1 Φόρος

#### 1.1.1 Η έννοια, τα χαρακτηριστικά και ο σκοπός του Φόρου

Ο φόρος εισοδήματος είναι ο φόρος που επιβάλλεται στο ετήσιο σύνολο των αποδοχών των φυσικών και νομικών προσώπων και οι οποίες προέρχονται από πολλές πηγές, ακίνητα, μετοχές, τόκους κλπ. Ο φόρος αυτός αναλόγως της νομικής φύσης της φορολογούμενης μονάδας επί του εισοδήματος της οποίας επιβάλλεται, διακρίνεται σε δυο κατηγορίες:

- ✚ Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων
- ✚ Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων (ή φόρος επί των κερδών των Ανωνύμων Εταιρειών)

Η έννοια του φόρου είναι απόλυτα συνδεδεμένη με την ύπαρξη του Κράτους, το οποίο για να μπορεί να διαθέτει τα δημόσια αγαθά δωρεάν στο κοινωνικό σύνολο, καθώς επίσης και να καλύπτει και τις άλλες διάφορες δαπάνες του, χρειάζεται πόρους τους οποίους δεν διαθέτει. Για την απόκτηση αυτών των πόρων, επομένως, το κράτος χρησιμοποιεί διάφορα μέσα. Ορισμένα από αυτά είναι μονομερή και έχουν συνήθως αναγκαστικό χαρακτήρα, δηλαδή συνεπάγονται παροχή των ιδιωτικών φορέων προς τους δημόσιους φορείς χωρίς αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των τελευταίων. Η αντιπαροχή αυτή δεν συνδέεται άμεσα με το ποσό του φόρου που πληρώνει κάθε ιδιωτικός φορέας. Φυσικά και υπάρχει από την πλευρά του Κράτους κάποιο αντάλλαγμα αλλά δεν έχει ειδικό και συγκεκριμένο χαρακτήρα αλλά γενικό. Όλοι οι πολίτες έχουν το δικαίωμα στις υπηρεσίες που παρέχονται από το Κράτος για να καλύπτουν άμεσα ή έμμεσα τις ανάγκες τους. Επιπλέον η συνεισφορά στο Κοινωνικό σύνολο δεν περιορίζεται μόνο στη παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες αλλά ειδικότερα κάποιες ομάδες ανθρώπων που έχουν αποδεδειγμένα μεγαλύτερες ανάγκες η συνεισφορά της Πολιτείας είναι σαφώς σημαντικότερη έτσι ώστε να

επιτυγχάνεται η κοινωνική ευημερία. Με αυτό τον τρόπο οι πολίτες αντιλαμβάνονται τον κοινωνικό σκοπό της Φορολογίας από την οποία διέπονται με την έννοια ότι η παροχή σε φόρους μεταφράζεται από το Κράτος σε κοινωνικές κινήσεις ωφέλιμες για τη ζωή και την οικονομία των πολιτών. Έτσι, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως οι φόροι έχουν δυο χαρακτηριστικά γνωρίσματα: α) αποτελούν αναγκαστικό μέσο μετάθεσης πόρων από τον ιδιωτικό στο δημόσιο τομέα και β) αποτελούν μέσο μονομερές, δηλαδή συνεπάγονται μόνο παροχή από τους ιδιωτικούς φορείς προς τους δημόσιους φορείς χωρίς αντίστοιχα ειδική αντιπαροχή των τελευταίων από τους πρώτους. Η καταβολή αυτή του φόρου έχει ταμειευτικό χαρακτήρα με την έννοια ότι αναφέρεται μόνο σε χρηματική εισφορά και όχι σε παροχή υπηρεσιών και ειδών όπως πραγματοποιούταν σε προγενέστερες εποχές. Γενικότερα η φορολογία μπορεί να θεωρηθεί ως μέσο βελτίωσης της κατανομής των πόρων, ως μέσο αναδιανομής του εισοδήματος, ως μέσο σταθεροποίησης της οικονομίας και ως μέσο προώθησης της οικονομικής ανάπτυξης. Ο αντικειμενικός σκοπός του φόρου είναι τριπλός: α) η χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών, κατά την δημοσιονομική πολιτική, β) η ενίσχυση ή σταθεροποίηση της οικονομικής ανάπτυξης, που αφορά την οικονομία γενικότερα, και γ) η ανακατανομή του πλούτου που αφορά την κοινωνική οικονομία για άμβλυνση των ανισοτήτων. Για να υπολογιστεί το ποσό του φόρου που πρέπει να καταβάλλει ο κάθε φορολογούμενος χρησιμοποιούνται συνήθως τα διάφορα οικονομικά χαρακτηριστικά του φορολογούμενου, όπως το εισόδημα του, η περιουσία του και οι καταναλωτικές δαπάνες του. Έτσι, τα υψηλά εισοδήματα φορολογούνται περισσότερο ενώ τα χαμηλά με πολύ μικρό ή μηδενικό συντελεστή και με αυτόν τον τρόπο υποχωρεί η εισοδηματική ανισότητα. Φυσικά όμως τα εισοδήματα των πολιτών σε καμία περίπτωση δεν εξισώνονται γιατί η οικονομική δραστηριότητα των ατόμων διαφοροποιείται σε πολύ μεγάλο βαθμό. Στην οικονομία γενικότερα ο σκοπός για κάλυψη μεγαλύτερου πεδίου κρατικής δραστηριότητας αυξάνει τις ανάγκες χρηματικών διαθεσίμων του Κράτους. Έτσι για να αυξηθεί το εθνικό εισόδημα οι οικονομικοί σκοποί του Κράτους είναι η δημιουργία Δημόσιων παραγωγικών δραστηριοτήτων καθώς και η ανάπτυξη της Ιδιωτικής επιχειρηματικότητας.

**Πίνακας 1.1** Οι κυριότεροι κρατικοί Φόροι και η αντίστοιχη απόδοση τους στην Ελλάδα τα έτη 1994, 1998 και 2002.

Φόροι	1994		1998		2002	
	Ποσά σε δισεκ. Δρχ.	%	Ποσά σε δισεκ. Δρχ.	%	Ποσά σε εκατ. ευρώ	%
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	1.773	33,9	3.111	36,6	13.825	41,0
α) φόροι εισοδήματος	1.371	26,2	2.602	30,6	11.085	32,9
-φυσικών προσώπων	672	12,8	1.377	16,2	5.920	17,6
-νομικών προσώπων	365	7,0	801	9,4	4.200	12,5
-ειδικές κατηγορίες	334	6,4	424	5,0	965	2,8
β) φόροι περιουσίας	78	1,5	140	1,6	540	1,6
γ) λοιποί	324	6,2	369	4,4	2.200	6,5
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	3.461	66,1	5.397	63,4	19.885	59,0
α) Φ.Π.Α.	1.718	32,8	2.770	32,5	10.925	32,4
β) τέλη χαρτοσήμου	175	3,4	300	3,5	640	1,9
γ) μεταβίβαση κεφαλαίου	94	1,8	156	1,8	790	2,3
δ) υγρών καυσίμου	723	13,8	1.136	13,4	2.270	6,6
ε) καπνοβ. Προϊόντων	335	6,4	641	7,5	2.139	6,4
στ.) οινοπν. Ποτών	42	0,8	85	1,0	220	0,6
ζ) ειδ. Φόροι καταν.	80	1,5	143	1,7	515	1,5

Αυτοκ.						
η) Ειδ. Φόρος τραπεζ. Εργ.	47	0,9	81	1,0	-	-
θ) λοιποί έμμεσοι φόροι	247	4,7	85	1,0	2.416	7,2
Σύνολο φορολ. Εσόδων	5.234	100,0	8.508	100,0	33.680	100,0

### 1.1.2 Διάκριση Φόρων ανάλογα με αντικείμενο Φορολογίας

Για να πετύχει καλύτερα τους στόχους του το κράτος επιβάλλει συνήθως πολλούς φόρους Με βάση το αντικείμενο της φορολογίας διακρίνουμε τα εξής:

- ✚ Φορολογία εισοδήματος: επαναλαμβάνεται κατά σταθερή χρονική στιγμή, σε ετήσια πάντα βάση, στο πρόσωπο του ίδιου φορολογούμενου και επιβάλλεται επί της απόκτησης εισοδήματος.
- ✚ Φόροι επί δαπανών: οι φόροι αυτοί είναι έμμεσοι και επιβάλλονται με την ευκαιρία της χρησιμοποίησης του εισοδήματος ή του κεφαλαίου.
- ✚ Φόροι περιουσίας: συσχετίζονται άμεσα με την περιουσία του φορολογούμενου και συνήθως επιβάλλεται κατά τη μεταβολή της κυριότητας, λόγω μεταβίβασης, κληρονομιάς κ.λπ.

**Πίνακας 1.2** Η κατανομή των φορολογικών εσόδων στην Ελλάδα ανάλογα με τη φορολογική βάση το 2002:

Κατηγορία φόρων	Ποσά εκατ. Ευρώ	Ποσοστά
Φόροι εισοδήματος	11.915,00	36,8
Φόροι δαπάνης	545,00	1,7
Φόροι περιουσίας	19.880,00	61,5
Σύνολο	32.340,00	100,0

### 1.1.3 Άμεσοι & Έμμεσοι φόροι

Το εισόδημα που αποκτά κάθε πολίτης, φορολογείται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους από την εκάστοτε Δημόσια υπηρεσία. Μια πολύ παλιά ταξινόμηση των φόρων είναι σε άμεσους και έμμεσους. Στην πρώτη περίπτωση ο φόρος επιβαρύνει το άτομο πάνω στο οποίο επιβάλλεται ενώ στη δεύτερη μεταβιβάζεται σε άλλους φορολογούμενους. Επίσης σημαντικό είναι να γνωρίζουμε αν όταν επιβαλλόταν ο φόρος ο νομοθέτης είχε πρόθεση να βαρύνει το πρόσωπο πάνω στο οποίο επιβαλλόταν ο φόρος ή η πρόθεση του ήταν να μετακυλιστεί και να βαρύνει άλλα πρόσωπα. Στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για άμεση φορολογία ενώ στη δεύτερη για έμμεση.

Η φορολόγηση των εισοδημάτων αλλά και συγκεκριμένων οικονομικών συναλλαγών και πράξεων(γονικές παροχές, δωρεές) των φυσικών και νομικών προσώπων ανήκουν στην κατηγορία των άμεσων φόρων ενώ η άλλη μεγάλη κατηγορία φόρων είναι η έμμεση. Παραδείγματα έμμεσης φορολόγησης αποτελούν ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), ο φόρος κύκλου εργασιών , τέλη χαρτοσήμου, φόρος μεταβίβασης ακινήτων.

### 1.1.4 Αρχές που διέπουν τη Φορολογία και Φορολογικά Συστήματα

Η πολιτεία θεσπίζει κάποιες αρχές και κανόνες για την ομαλότερη λειτουργία του Κρατικού μηχανισμού και η φορολογία δεν ήταν δυνατόν να μην διέπεται από τα παραπάνω. Έτσι οι αρχές της φορολογίας μπορούν να θεωρηθούν οι εξής:

- **Κανόνας καθολικότητας φόρου:** ο φόρος επιβάλλεται σε όλους τους πολίτες χωρίς εξαιρέσεις ακόμη δε και στους αλλοδαπούς που ζουν στην Ελλάδα. Η απαλλαγή από τη φορολογία των μικρών εισοδημάτων δεν έρχεται σε αντίθεση με τον κανόνα της καθολικότητας, επειδή η διαφορά των εσόδων από τη φορολόγηση των μικρών εισοδημάτων σε σχέση με τα έξοδα βεβαίωσης και είσπραξης του φόρου είναι πολύ μικρή και επιπλέον το ίδιο

Κράτος μεταγενέστερα, ίσως, χρειαζόταν να ενισχύσει οικονομικά τους μικροεισοδηματίες.

- **Κανόνας παραγωγικότητας φόρου:** όπου ο φόρος συσχετίζεται άμεσα με τον ταμειευτικό σκοπό της φορολογίας. Για να είναι παραγωγικός ένας φόρος θα πρέπει αρχικά να μην είναι πολύ μεγάλος σε συντελεστή έτσι ώστε να μην οδηγούν τους πολίτες στη φοροδιαφυγή. Στη συνέχεια θα πρέπει ο φόρος να μην καθιερώνει απαλλαγές καθώς επίσης σημαντικό στοιχείο για τη φορολόγηση είναι να μπορεί να βεβαιωθεί και να εισπραχθεί άμεσα χωρίς να υπάρχει μεγάλο κόστος. Και τέλος ένα σημαντικό στοιχείο στον κανόνα της παραγωγικότητας είναι οι νόμοι και ότι πρέπει να μένουν σταθεροί και σαφείς ώστε να μην υπάρχουν σύγχυση.
- **Κανόνας Απλότητας φόρου:** όπου το σύστημα φορολόγησης πρέπει να είναι λιτό και κατανοητό και όχι περίπλοκο και δυσνόητο από τους χρήστες του συστήματος. Όταν ένα σύστημα είναι εύκολο σε κατανόηση τότε δεν δημιουργούνται ιδιαίτερα προβλήματα και οι διαδικασίες επιταχύνουν και αυτό είναι ένα όφελος προς τους πολίτες αλλά και τις Δημόσιες υπηρεσίες.
- **Κανόνας βεβαιότητας και σταθερότητας φόρου:** όπου δίνει τη δυνατότητα στο φορολογούμενο να γνωρίζει καλύτερα τις υποχρεώσεις του προς το Δημόσιο χωρίς το κίνδυνο παρερμηνειών.
- **Κανόνας καταλληλότητας φόρου:** όπου αφορά τον τόπο, χρόνο και τρόπο πληρωμής του φόρου ώστε ο φορολογούμενος να διευκολύνεται από κάθε άποψη. Σχετικά με τον τόπο πληρωμής πρέπει να ορίζεται η κατοικία ή η επαγγελματική στέγη του πολίτη, ενώ από την πλευρά του χρόνου θα πρέπει να είναι εκείνος που διευκολύνει το φορολογούμενο και είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικό όταν η πληρωμή του φόρου συμπίπτει με την πραγματοποίηση του εισοδήματος.
- **Κανόνας ελαχίστου ορίου συντήρησης :** όπου αναφέρεται στο τμήμα εισοδήματος του φορολογουμένου με το οποίο καλύπτει τις βασικές του ανάγκες και το οποίο δεν πρέπει να υπάγεται σε φορολόγηση.

- **Κανόνας διαχωρισμού των εισοδημάτων:** όπου διαπραγματεύεται τη διάκριση του φορολογικού βάρους που θα πρέπει να επωμίζεται ο φορολογούμενος ανάλογα με την προέλευση του εισοδήματος.
- **Κανόνας αποφυγής διπλής φορολογίας:** όπου αναφέρεται στο γεγονός ότι ένα πρόσωπο μπορεί να πληρώνει τον ίδιο φόρο 2 φορές και αυτό έχει επιπτώσεις στο εισόδημα του αλλά και στα έσοδα του κράτους. Η αποφυγή επιτυγχάνεται με τη μέθοδο έκπτωσης φόρου, εξαιρέσης ή απαλλαγής και διαίρεσης ή κατανομής. Στην πρώτη μέθοδο η φορολόγηση ενός πολίτη στο εξωτερικό για παράδειγμα αφαιρείται από το φόρο που προκύπτει στην Ελλάδα υπό την νομοθεσία (ν. 2238/94). Στη μέθοδο εξαιρέσης ή απαλλαγής στα κράτη στα οποία κατοικούν πολίτες από άλλα κράτη το εισόδημα είτε απαλλάσσεται από φορολόγηση είτε φορολογούν το εισόδημα που αποκτήθηκε στην επικράτεια τους. Στη τελευταία μέθοδο το εισόδημα χωρίζεται σε 2 μέρη στα οποία το ένα μέρος φορολογείται από τη χώρα που κατοικεί ο πολίτης και το άλλο από τη χώρα που αποκτήθηκε το εισόδημα.

### 1.1.5 Υποκείμενο και Αντικείμενο φόρου

Υποκείμενο του φόρου είναι και οι Ομόρρυθμες εταιρείες και οι ετερόρρυθμες, οι κοινωνίες αστικού δικαίου που ασκούν επιχείρηση ή επάγγελμα, οι αστικές κερδοσκοπικές ή μη εταιρείες, οι συμμετοχικές ή αφανείς εταιρείες, καθώς και οι κοινοπραξίες τις παραγράφου 2 του άρθρου 2 του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (π.δ. 186/ 1992) ( Εγκ. ΠΟΛ. 1042/ 8.2.1993). Σύμφωνα με το νόμο, ο φόρος επιβάλλεται στο συνολικό καθαρό εισόδημα το οποίο προκύπτει στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό εφόσον ο φορολογούμενος κατοικεί μόνιμα στην Ελλάδα. Για να προσδιοριστεί ο χρόνος απόκτησης του εισοδήματος θα θεωρήσουμε σαν έτος αναφοράς το προηγούμενο οικονομικό έτος. Ως εισόδημα επί του οποίου επιβάλλεται ο φόρος είναι αυτό που προέρχεται από κάθε πηγή μετά από την αφαίρεση δαπανών που

έγιναν για την απόκτηση του. Το εισόδημα, ανάλογα με την πηγή από την οποία προέρχεται, διακρίνεται στις εξής έξι κατηγορίες, ως εξής:

1. Εισόδημα από ακίνητα (Α', Β' κατηγορία)
2. Εισόδημα από κινητές αξίες (Γ' κατηγορία)
3. Εισόδημα(κέρδη) από εμπορικές επιχειρήσεις (Δ' κατηγορία)
4. Εισόδημα(κέρδη) από γεωργικές επιχειρήσεις ( Ε' κατηγορία)
5. Εισόδημα(αμοιβές) από μισθωτές υπηρεσίες (ΣΤ' κατηγορία)
6. Εισόδημα(αμοιβές) από υπηρεσίες ελεύθερων επαγγελματιών καθώς και από κάθε άλλη πηγή (Ζ' κατηγορία)

Όπως προκύπτει από την παραπάνω κατάταξη, οι πηγές του εισοδήματος ταξινομούνται ανάλογα με το συντελεστή παραγωγής, στον οποίο ανήκουν. Συγκεκριμένα, στους συντελεστές παραγωγής «έδαφος, κεφάλαιο» κατατάσσεται η Α'-Β' κατηγορία. Στο συντελεστή παραγωγής «κεφάλαιο» κατατάσσεται η Γ' κατηγορία. Στο συνδυασμό συντελεστών παραγωγής «κεφάλαιο, εργασία» κατατάσσονται οι κατηγορίες Δ'-Ε' καθώς και η ειδικότερη μορφή από την Ζ' κατηγορία. Τέλος, στο συντελεστή παραγωγής «εργασία» κατατάσσονται οι κατηγορίες ΣΤ' και Ζ'.

## **1.2 Νομικά πρόσωπα: Ομόρρυθμη εταιρεία και Ανώνυμη εταιρεία.**

### **1.2.1 Εισαγωγή στα Νομικά Πρόσωπα**

Νομικά πρόσωπα καλούνται οι ενώσεις φυσικών προσώπων, οι οποίες δημιουργούνται για να εξυπηρετήσουν ένα συγκεκριμένο σκοπό και για αυτό το λόγο καθίστανται υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Ανάλογα με τον τρόπο με



τον οποίο ιδρύονται, οργανώνονται και λειτουργούν και ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκουν, τα νομικά πρόσωπα διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι εξής:

- Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) είναι εκείνα τα οποία η ίδρυση τους προκύπτει από την πολιτεία με νόμο ή διάταγμα και έχουν τη δυνατότητα άσκησης διοικητικής εξουσίας με σκοπό την εξυπηρέτηση του Δημόσιου συμφέροντος. Τα βασικότερα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου είναι: η πολιτεία, οι Δήμοι και οι κοινότητες, οι Ιερές Μητροπόλεις, η εκκλησία της Ελλάδας, τα ασφαλιστικά ταμεία, διάφοροι οργανισμοί και δημόσια ιδρύματα, οι σύλλογοι όπως Δικηγορικοί, Ιατρικοί κ.λπ.
- Νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) είναι εκείνα που έχουν ως βασικό στόχο κατά τη δημιουργία τους και τη λειτουργία τους την εξυπηρέτηση ιδιωτικών σκοπών, υπό μορφή που διέπεται από συγκεκριμένη διάταξη νόμου. Έτσι από τις διατάξεις του Αστικού κώδικα προβλέπονται οι συστάσεις των σωματείων, των ιδρυμάτων και των επιτροπών εράνων, οι κοινωνίες αστικού δικαίου που ασκούν επιχείρηση, οι αστικές εταιρείες κ.λπ.

Η ελληνική νομοθεσία αναφέρει τους ακόλουθους εταιρικούς τύπους:

- Ομόρρυθμη εταιρεία (άρθρα 19επόμενα του Εμπορικού Νόμου)
- Απλή ετερόρρυθμη εταιρεία (άρθρα 19, 23 επόμενα του Εμπορικού Νόμου)
- Ετερόρρυθμη εταιρεία κατά μετοχές (άρθρα 38 Ε.Ν. και 50<sup>α</sup> Ν.3190/55, που προστέθηκε με το άρθρο 16 του Π.Δ. 419/86)
- Αφανής ή μετοχική ή συμμετοχική εταιρεία (άρθρα 47-50 Εμπορικού Νόμου)
- Ανώνυμη εταιρεία (άρθρα 19, 29-37, 40, 45 Εμπορικού Νόμου, ο Κωδικοποιημένος Νόμος 2190/20 «περί ανωνύμων εταιρειών» και διάφοροι άλλοι νόμοι που αναφέρονται και σε ορισμένες κατηγορίες ανωνύμων εταιρειών, όπως ο Ν. 5076/31 «περί τραπεζικών Α.Ε.», Ν.Δ. 608/70 «περί εταιρειών επενδύσεων- χαρτοφυλακίου και αμοιβαίων κεφαλαίων κλπ.).
- Συμπλοιοκτησία (άρθρα 10-36 Κώδικα Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου)
- Ναυτική εταιρεία (Νόμος 959/79)

- Εταιρεία Περιορισμένης ευθύνης (Νόμος 3190/55)
- Συνεταιρισμός ή συνεργατική εταιρεία (Ν. 602/15)
- Κοινοπραξία (άρθρο 1& 2 Κ.Φ.Σ. και άλλες διατάξεις)

Στην παρούσα εργασία θα αναλύσουμε την Ομόρρυθμη Εταιρεία και την Ανώνυμη εταιρεία.

### **1.2.2 Ο φόρος εισοδήματος Νομικών προσώπων στην Ελλάδα, υποκείμενο και αντικείμενο του**

Με το χειρισμό του φόρου εισοδήματος ασχολείται το Δ.Λ.Π. 12 συγκρίνοντας τη λογιστική αξία των στοιχείων του Ενεργητικού και των υποχρεώσεων με την αντίστοιχη φορολογική τους βάση προκειμένου να αναγνωρίσει την προκύπτουσα αναβαλλόμενη φορολογία. Αρχικά, οι Οικονομικές Καταστάσεις μιας επιχείρησης συντάσσονται σύμφωνα με τα Δ.Λ.Π. και από την Κατάσταση Αποτελεσμάτων χρήσεως προσδιορίζεται το λογιστικό αποτέλεσμα. Έπειτα, καταρτίζεται μια κατάσταση αναμόρφωσης του λογιστικού αποτελέσματος στο φορολογητέο, βάσει των κανόνων που ορίζονται από τις φορολογικές αρχές. Σε αυτή την κατάσταση αναφέρονται όλες οι διαφορές μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος. Οι διαφορές αυτές διακρίνονται σε μόνιμες και προσωρινές. Οι μόνιμες διαφορές αγνοούνται. Οι προσωρινές διαφορές είναι οι διαφορές μεταξύ της λογιστικής αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου ή υποχρέωσης στον ισολογισμό και της φορολογικής του βάσης. Αφορούν σε ποσά που, ενώ επηρεάζουν το λογιστικό αποτέλεσμα της τρέχουσας χρήσης, θα διαμορφώσουν το φορολογικό αποτέλεσμα μιας επόμενης χρήσης. Οι προσωρινές διαφορές διακρίνονται στις φορολογητέες προσωρινές διαφορές και στις εκπεστέες προσωρινές διαφορές. Φορολογητέες προσωρινές διαφορές είναι εκείνες οι διαφορές που θα καταλήξουν σε φορολογητέα ποσά κατά τον προσδιορισμό του φορολογητέου κέρδους (φορολογικής ζημιάς) των μελλοντικών χρήσεων, καθώς η λογιστική αξία του στοιχείου του Ενεργητικού ή της υποχρέωσης ανακτάται ή διακανονίζεται.

Ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων υιοθετήθηκε στην Ελλάδα το 1958 με το Ν.Δ. 3843 και αντικατέστησε τη φορολογία καθαρών προσόδων που ίσχυε στην Ελλάδα προηγουμένως, σύμφωνα με την οποία φορολογούνταν χωριστά οι πρόσοδοι από κάθε πηγή. Η νομοθεσία έχει έκτοτε τροποποιηθεί πολλές φορές μέχρι σήμερα. Σήμερα ισχύει ο Ν.2238/94. Στο φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων στην χώρα μας υπόκεινται:

- ✚ Οι ημεδαπές ανώνυμες εταιρείες
- ✚ Οι δημόσιες, δημοτικές και κοινοτικές επιχειρήσεις και εκμεταλλεύσεις κερδοσκοπικού χαρακτήρα
- ✚ Οι συνεταιρισμοί και οι ενώσεις τους
- ✚ Οι αλλοδαπές επιχειρήσεις που λειτουργούν με οποιοδήποτε τύπο εταιρείας, καθώς και οι κάθε είδους αλλοδαποί οργανισμοί που από βλέπουν στην απόκτηση οικονομικών ωφελημάτων
- ✚ Οι ημεδαπές εταιρείες περιορισμένης ευθύνης
- ✚ Τα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ημεδαπά και αλλοδαπά νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, στα οποία περιλαμβάνονται και τα κάθε είδους ιδρύματα.

Το αντικείμενο του φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων διαφέρει ανάμεσα στα διάφορα πρόσωπα που υπόκεινται σε αυτόν. Στην περίπτωση ημεδαπών ανωνύμων εταιρειών και εταιρειών περιορισμένης ευθύνης, με εξαίρεση τις τραπεζικές και ασφαλιστικές εταιρείες, αντικείμενο του φόρου είναι το συνολικό καθαρό εισόδημα ή κέρδος που προκύπτει στην ημεδαπή ή αλλοδαπή. Προκειμένου για ημεδαπές τράπεζες ή ασφαλιστικές εταιρείες, αντικείμενο του φόρου είναι το συνολικό καθαρό εισόδημα ή κέρδος, μετά από αφαίρεση του μέρους που αναλογεί στα αφορολόγητα έσοδα ή στα εισοδήματα που φορολογούνται με ειδικό τρόπο και εξαντλείται η φορολογική υποχρέωση. Ομοίως, αντικείμενο του φόρου αποτελούν το συνολικό καθαρό εισόδημα ή κέρδος των δημόσιων, δημοτικών και κοινοτικών επιχειρήσεων και εκμεταλλεύσεων, καθώς επίσης και των συνεταιρισμών και των ενώσεων τους. Αντίθετα, στην περίπτωση των ημεδαπών νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, αντικείμενο του φόρου είναι το καθαρό εισόδημα από την εκμίσθωση ακινήτων και από κινητές αξίες, είτε αυτό προκύπτει

στην ημεδαπή είτε στην αλλοδαπή. Τέλος, προκειμένου για αλλοδαπές επιχειρήσεις που λειτουργούν με οποιοδήποτε τύπο εταιρείας καθώς επίσης και για τους κάθε είδους αλλοδαπούς οργανισμούς, αντικείμενο είναι μόνο το καθαρό εισόδημα ή κέρδος τους που προκύπτει από πηγή που βρίσκεται στην Ελλάδα ή από μόνιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα.

### **1.2.3 Προσδιορισμός ακαθάριστου, καθαρού και φορολογητέου εισοδήματος νομικών προσώπων.**

Ως ακαθάριστο εισόδημα των νομικών προσώπων λαμβάνεται: α) το τίμημα των οριστικών πωλήσεων που έχουν πραγματοποιηθεί, καθώς και οι αμοιβές από παροχή υπηρεσιών που έχουν αποκτηθεί και β) το εισόδημα από ακίνητα, από κινητές αξίες, από συμμετοχή σε άλλες εμπορικές επιχειρήσεις, από γεωργικές επιχειρήσεις, καθώς και κάθε εισόδημα από οποιαδήποτε άλλη πηγή. Για τον υπολογισμό του καθαρού εισοδήματος, αφαιρούνται από τα ακαθάριστα έσοδα των νομικών προσώπων οι δαπάνες απόκτησης του εισοδήματος, όπως αυτές καθορίζονται για το εισόδημα από εμπορικές επιχειρήσεις στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων. Εξάλλου, προβλέπονται εκπτώσεις ειδικών δαπανών των ασφαλιστικών ανωνύμων εταιρειών και των τραπεζών. Τέλος, επιτρέπεται έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα των ημεδαπών ανωνύμων εταιρειών των επόμενων κατηγοριών δαπανών: α) των ποσών που καταβάλλουν για την εξαγορά ιδρυτικών τίτλων τους, καθώς και των τόκων που καταβάλλουν στους κατόχους τέτοιων τίτλων, με την προϋπόθεση ότι οι τόκοι αυτοί δεν προέρχονται από τα κέρδη τους, β) των τόκων που καταβάλλουν στους κατόχους προνομιούχων μετοχών, εφόσον και πάλι οι τόκοι δεν προέρχονται από τα κέρδη τους και γ) των αμοιβών και αποζημιώσεων, μελών του διοικητικού συμβουλίου που επιβαρύνουν τις εταιρείες αυτές. Για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος, όταν στα καθαρά κέρδη ημεδαπής ανώνυμης εταιρείας ή εταιρείας περιορισμένης ευθύνης και συνεταιρισμού συμπεριλαμβάνονται και μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχή σε άλλες εταιρείες, εισοδήματα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης ή αφορολόγητα έσοδα, αυτά

αφαιρούνται από το πιο πάνω καθαρό εισόδημα τους. Στην περίπτωση αυτή και εφόσον λαμβάνει χώρα διανομή κερδών, για τον προσδιορισμό των φορολογητέων κερδών του νομικού προσώπου, προστίθεται στα νομικά αυτά πρόσωπα το μέρος των παραπάνω (μερισμάτων, συμμετοχών κλπ) που αναλογεί στα διανεμόμενα κέρδη με οποιαδήποτε μορφή, μετά από αναγωγή του υπολογιζόμενου αυτού ποσού σε μικτό, δηλαδή με την προσθήκη φόρου που αναλογεί στο καθαρό αυτό ποσό, (ποσό που αναλογεί στα διανεμόμενα \* 0,29/0,71). Σε περίπτωση που τα αφορολόγητα έσοδα που περιλαμβάνονται στα καθαρά κέρδη του νομικού προσώπου είναι μεγαλύτερα από τα καθαρά κέρδη με βάση τον ισολογισμό της επιχείρησης και περαιτέρω γίνεται διανομή με οποιοδήποτε τρόπο, το μέρος των κερδών που διανέμεται φορολογείται στο όνομα του νομικού αυτού προσώπου επίσης μετά την αναγωγή αυτού σε μικτό ποσό και την προσθήκη του φόρου που αναλογεί, όπως και παραπάνω. Το ίδιο ισχύει και για τα αποθεματικά Α.Ε., Ε.Π.Ε., ή συνεταιρισμών ανεξάρτητα από το χρόνο διανομής τους.

#### **1.2.4 Φορολογικοί συντελεστές και υπολογισμός του φόρου νομικών προσώπων.**

Ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων υπολογίζεται στο συνολικό φορολογητέο εισόδημα κάθε νομικού προσώπου με συντελεστή 29%. Με τις διατάξεις της παραγράφου 4 του άρθρου 1 ν.4334/2015, αυξάνεται από 26% σε 29% ο συντελεστής φορολογίας εισοδήματος των κερδών από επιχειρηματική δραστηριότητα της παραγράφου 1 του άρθρου 58 του ν.4172/2013 που αποκτούν τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες που τηρούν διπλογραφικά βιβλία, καθώς και τα νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα της περίπτωσης γ' του άρθρου 45 του ν.4172/2013 που τηρούν απλογραφικά βιβλία. Ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων που προκύπτει καταβάλλεται σε τρεις ίσες μηνιαίες δόσεις, από τις οποίες, η πρώτη ταυτόχρονα με την υποβολή της φορολογικής δήλωσης.

Με τις διατάξεις της περίπτωσης α' της παραγράφου 5 του άρθρου 1 ν.4334/2015 τροποποιείται η παράγραφος 1 του άρθρου 71 του ν.4172/2013. Ειδικότερα, αυξάνεται από 80% σε 100% το ποσοστό της προκαταβολής φόρου εισοδήματος των

νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων, ενώ το ίδιο ως άνω ποσοστό (100%) εξακολουθεί να ισχύει για τις τραπεζικές ημεδαπές ανώνυμες εταιρείες και τα υποκαταστήματα αλλοδαπών τραπεζών που λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα. Οι διατάξεις αυτές ισχύουν για τα κέρδη που προκύπτουν στα φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2015 και μετά.

#### **1.2.5 Απαλλαγές από το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων.**

Από το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων προβλέπεται μια σειρά απαλλαγών που αναφέρονται ρητά στο νόμο. Οι απαλλαγές αυτές αφορούν το δημόσιο, ορισμένα εισοδήματα των ναών, των μονών κ.α., ορισμένα εισοδήματα εκπαιδευτικών και κοινωφελών ιδρυμάτων, τα κέρδη από εκμετάλλευση πλοίων με ξένη σημαία, τα εισοδήματα των γεωργικών συνεταιρισμών που εμπίπτουν στους σκοπούς τους κ.α.

#### **1.2.6 Φορολογικές εύνοιες που χορηγούνται ως κίνητρα.**

Ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων έχει χρησιμοποιηθεί ευρύτατα στη χώρα μας για τη χορήγηση κινήτρων προώθησης στόχων οικονομικής πολιτικής, όπως λ.χ. αύξησης των επενδύσεων, διακλαδικής και περιφερειακής κατανομής τους κ.α. Τα κίνητρα αυτά είχαν τη μορφή των επιταχυνόμενων και των πρόσθετων αποσβέσεων, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις περιλάμβαναν και εκπτώσεις πλασματικών δαπανών. Σήμερα ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων περιλαμβάνει περιορισμένες διατάξεις που σκοπεύουν να αποτελέσουν κίνητρα προώθησης της οικονομικής δραστηριότητας σε λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της χώρας.

### **1.3 ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4446/16**

«Πτωχευτικός Κώδικας, Διοικητική Δικαιοσύνη, Τέλη-Παράβολα, Οικειοθελής αποκάλυψη φορολογητέας ύλης παρελθόντων ετών, Ηλεκτρονικές συναλλαγές, Τροποποιήσεις του ν. 4270/2014 και λοιπές διατάξεις.» ΦΕΚ 22 Δεκεμβρίου 2016

#### **1.3.1 Έννοια του νόμου.**

Ο Νόμος 4446/16 αφορά τροποποιήσεις του ν. 4270/2014 του πτωχευτικού κώδικα ο οποίος αναφέρεται στην οικειοθελή αποκάλυψη φορολογητέας ύλης παρελθόντων ετών και αφορά φορολογούμενους οι οποίοι δεν έχουν υποβάλει δήλωση ή έχουν υποβάλει ελλιπή ή ανακριβή δήλωση.

Με τις τροποποιήσεις του νόμου μπορούν από τη δημοσίευση του ,μέχρι και τις 31.5.2017 να υποβάλουν αρχικές ή τροποποιητικές, χρεωστικές ή μηδενικές, δηλώσεις, ανεξαρτήτως αν προκύπτει φόρος για καταβολή. Οι δηλώσεις υποβάλλονται, ηλεκτρονικά ή χειρόγραφα ανάλογα την εκάστοτε περίπτωση. Μετά την υποβολή της δήλωσης διενεργείται, κατά περίπτωση, άμεσος, διοικητικός ή διορθωτικός προσδιορισμός του οφειλόμενου κύριου φόρου, τέλους ή εισφοράς, καθώς και του πρόσθετου φόρου εκπρόθεσμης υποβολής των άρθρων 1 και 2 του ν. 2523/1997 (Α' 179), ή του προστίμου εκπρόθεσμης υποβολής του άρθρου 54 του ν. 4174/2013, κατά περίπτωση, και υπολογισμός του τόκου του άρθρου 53 του ν. 4174/2013. Εάν από τις ανωτέρω δηλώσεις δεν προκύπτει φόρος, τέλος ή εισφορά δεν επιβάλλεται το πρόστιμο του άρθρου 4 παρ. 1 του ν. 2523/1997 ή του άρθρου 54 του Νόμου 4174/2013. Για αρχικές και τροποποιητικές δηλώσεις που υποβάλλονται μέχρι και τις 31.3.2017, ο τυχόν οφειλόμενος πρόσθετος φόρος ορίζεται στο οκτώ τοις εκατό (8%) του κυρίου φόρου. Για αρχικές ή τροποποιητικές δηλώσεις που υποβάλλονται μετά τις 31.3.2017 και μέχρι το πέρας της προθεσμίας , ο τυχόν οφειλόμενος πρόσθετος φόρος ορίζεται στο δέκα τοις εκατό (10%) του κυρίου φόρου. Ο πρόσθετος αυτός φόρος αναπροσαρμόζεται περαιτέρω βάσει των συντελεστών αναπροσαρμογής του παρακάτω πίνακα αναλόγως του έτους εντός του οποίου έληξε η προθεσμία υποβολής της αρχικής δήλωσης, ως ακολούθως:

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ
Έως 2001	25%
2002	23%
2003	20%
2004	16%
2005	15%
2006	12%
2007	10%
2008	6%
2009	5%
2010 και μετά	0%

Τα αποτελέσματα από την υπαγωγή στη ρύθμιση σύμφωνα με το Άρθρο 59. συνοψίζονται στο ότι σε όλες τις περιπτώσεις οι οποίες αναφέρονται στο άρθρο 58 Ν 4446/16 (Λοιπές περιπτώσεις υπαγωγής στη ρύθμιση) δεν επιβάλλονται τα πρόστιμα των άρθρων 58, 58Α και 59 του ν. 4174/2013 ή του άρθρου 7 του ν. 4337/2015 (Α' 129) ή του άρθρου 6 του ν. 2523/1997 ή άλλων διατάξεων, ούτε άλλες φορολογικές, διοικητικές ή ποινικές κυρώσεις και μέτρα τόσο για τη φορολογητέα ύλη που προκύπτει από τις ως άνω υποβαλλόμενες δηλώσεις όσο και για τις φορολογικές παραβάσεις που αποκαθίστανται με τις δηλώσεις αυτές. Τυχόν επιβληθέντα διασφαλιστικά μέτρα αίρονται σύμφωνα με το άρθρο 46 του ν. 4174/2013, και στην περίπτωση που από τα αποτελέσματα του φορολογικού ελέγχου δεν προκύπτει διαφοροποίηση της φορολογικής οφειλής σε σχέση με τις υποβληθείσες κατά τα ανωτέρω δηλώσεις, τα μέτρα αίρονται μετά την καταβολή της οφειλής.

Στ άρθρο 60 του νόμου αναφέρονται οι εξαιρέσεις από την υπαγωγή στη ρύθμιση οι οποίες περιορίζονται στις περιπτώσεις στις οποίες :

1. Μέχρι την ημερομηνία κατάθεσης του παρόντος στη Βουλή έχουν κοινοποιηθεί πράξεις οριστικού διορθωτικού προσδιορισμού φόρων ή επιβολής προστίμων ή αντίστοιχες πράξεις επιβολής φόρων ή προστίμων με βάση τις, προϊσχύσασες του ν. 4174/2013, διατάξεις, ως προς φορολογητέα ύλη που έχει περιληφθεί σε αυτές.



2. Στις φορολογικές δηλώσεις που υποβάλλονται με επιφύλαξη ή σε φορολογικές δηλώσεις από τις οποίες προκύπτει επιστροφή φόρου και κατά το μέρος αυτό.
3. Στις δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος με τις οποίες δηλώνεται ζημία της χρήσης στην οποία αφορά η δήλωση.
4. Στις περιπτώσεις που δηλώνονται ποσά προερχόμενα από εγκληματικές δραστηριότητες του άρθρου 3 του ν. 3691/2008 (Α'166), εκτός του αδικήματος της υποπερίπτωσης α' της περίπτωσης ιη' του ίδιου άρθρου και νόμου.
5. Στις ρυθμίσεις δεν δύνανται να υπαχθούν πρόσωπα που διατελούν ή έχουν διατελέσει:
  - (i) πρωθυπουργοί,
  - (ii) αρχηγοί πολιτικών κομμάτων που εκπροσωπούνται ή εκπροσωπούντο στο Εθνικό ή το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,
  - (iii) υπουργοί, αναπληρωτές υπουργοί και υφυπουργοί,
  - (iv) βουλευτές και ευρωβουλευτές,
  - (v) διαχειριστές των οικονομικών των πολιτικών κομμάτων,
  - (vi) γενικοί και ειδικοί γραμματείς της Βουλής και της Γενικής Κυβέρνησης, καθώς και
  - (vii) οι σύζυγοι ή συγγενείς των προσώπων της παραγράφου αυτής, εξ αίματος ή και εξ αγχιστείας μέχρι και β' βαθμού, σε ευθεία γραμμή και εκ πλαγίου.

α). β) Οι φορολογικές δηλώσεις που υποβάλλονται με επιφύλαξη ή σε φορολογικές δηλώσεις από τις οποίες προκύπτει επιστροφή φόρου και κατά το μέρος αυτό (δηλαδή της επιστροφής φόρου). γ) Οι δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος με τις οποίες δηλώνεται ζημία της χρήσης στην οποία αφορά η δήλωση. Επομένως, αρχικές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος από τις οποίες προκύπτει ζημία καθώς και τροποποιητικές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος με τις οποίες αυξάνεται η ζημία που είχε δηλωθεί με την αρχική δήλωση δεν δύνανται κατ' αρχήν να υπαχθούν στην παρούσα ρύθμιση.

Κατ' εξαίρεση, δύνανται να υπαχθούν στη ρύθμιση αυτή εκείνες οι τροποποιητικές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος με τις οποίες μειώνεται η ζημία που είχε δηλωθεί με την αρχική δήλωση. Επίσης, διευκρινίζεται ότι στη ρύθμιση αυτή δύνανται να υπαχθούν και οι δηλώσεις με τις οποίες η αρχικώς δηλωθείσα ζημία μηδενίζεται ή μετατρέπεται σε κέρδος<sup>9</sup>. δ) Οι περιπτώσεις που δηλώνονται ποσά προερχόμενα από εγκληματικές δραστηριότητες του άρθρου 3 του ν. 3691/2008 (Α' 166), εκτός του αδικήματος της υποπερίπτωσης α' της περίπτωσης ιη' του ίδιου άρθρου και νόμου

### **1.3.2 Άρθρο 101 Τροποποιήσεις διατάξεων του Κώδικα ΦΠΑ**

*«1. Κατά παρέκκλιση των γενικών διατάξεων του παρόντος Κώδικα, οι υποκείμενοι των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα δύο εκατομμύρια (2.000.000) ευρώ, μπορούν να επιλέξουν την εφαρμογή του ειδικού καθεστώτος του παρόντος άρθρου. Για τους υποκείμενους που δεν έχουν λειτουργήσει επί ένα πλήρες φορολογικό έτος, ο ετήσιος κύκλος εργασιών υπολογίζεται με αναγωγή του ήδη πραγματοποιηθέντος κύκλου εργασιών σε 12μηνη περίοδο». ΦΕΚ Τεύχος Α' 240/22.12.2016.*

### **1.3.3 Άρθρο 108**

Μέχρι 31.12.2017 για τα νησιά των Νομών Έβρου, Λέσβου, Χίου, Σάμου, Δωδεκανήσου πλην της Ρόδου και της Καρπάθου, οι συντελεστές του φόρου μειώνονται κατά τριάντα τοις εκατό (30%), εφόσον πρόκειται για αγαθά, τα οποία κατά το χρόνο που ο φόρος γίνεται απαιτητός:

- α)** βρίσκονται στα νησιά αυτά και παραδίδονται από υποκείμενο στο φόρο που είναι εγκαταστημένος στα νησιά αυτά,
- β)** πωλούνται με προορισμό τα νησιά αυτά από υποκείμενο στο φόρο, εγκαταστημένο σε οποιοδήποτε μέρος του εσωτερικού της χώρας, προς αγοραστή υποκείμενο ή προς μη υποκείμενο στο φόρο νομικό πρόσωπο, εγκαταστημένο στα νησιά αυτά,
- γ)** αποστέλλονται ή μεταφέρονται προς υποκείμενο στο φόρο ή προς μη υποκείμενο στο φόρο νομικό πρόσωπο που είναι εγκαταστημένο στα νησιά αυτά, στα πλαίσια της ενδοκοινοτικής απόκτησης αγαθών,

δ) εισάγονται στα νησιά αυτά.

Η πιο πάνω μείωση των συντελεστών δεν ισχύει για τα καπνοβιομηχανικά προϊόντα και τα μεταφορικά μέσα.»

Επιπλέον στις περιπτώσεις που αφορούν φυσικά πρόσωπα και ατομικές επιχειρήσεις πρέπει να αναγράφεται επιπλέον από τον υπόχρεο ότι «Δεν εμπίπτω στις εξαιρέσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 60 του ν.4446/2016». Η αναγραφή των ανωτέρω εξομοιώνεται με υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 του ν.1599/1986 (Α' 70).

Στις περιπτώσεις τις οποίες δεν αναγράφονται οι παραπάνω φράσεις, θεωρείται ότι η υποβληθείσα δήλωση δεν εμπίπτει στις διατάξεις των άρθρων 57 - 61 του ν. 4446/2016.

Οι δηλώσεις αυτές οι οποίες υποβάλλονται χειρόγραφα καταχωρούνται σε ειδικό βιβλίο μεταγραφής δηλώσεων, το οποίο αφορά τη ρύθμιση των άρθρων 57 έως 61 του ν. 4446/2016, ανά φορολογία, ανά έτος, και στο οποίο θα αναγράφονται ο αύξων αριθμός χειρόγραφης καταχώρησης, ο οποίος είναι και ο αριθμός της δήλωσης, η ημερομηνία υποβολής της δήλωσης, το ονοματεπώνυμο ή η επωνυμία του φορολογουμένου, Το Α.Φ.Μ ,το έτος που αφορά η υποβαλλόμενη δήλωση ,το ποσό του προκύπτοντος φόρου και τέλος ,ο τυχόν πρόσθετος φόρος.

Οι δηλώσεις οι οποίες υπάγονται στο Νόμο αφορούν φόρο εισοδήματος, τέλος ή εισφορά που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ΚΦΔ), εφόσον η προθεσμία υποβολής της αρχικής δήλωσης έχει λήξει μέχρι τις 30.9.2016, ανεξάρτητα εάν έχει επέλθει παραγραφή της σχετικής υποχρέωσης και μπορούν να υπαχθούν στην ρύθμιση ως και τις 31.5.2017.

Οι φορολογούμενοι οι οποίοι δεν δύνανται να εξοφλήσουν εμπρόθεσμα μπορούν να υπαχθούν στις υφιστάμενες ρυθμίσεις των νόμων 4152/2013 και 4174/2013 εν όλω ή εν μέρει, εντός της ως άνω προθεσμίας, σε πρόγραμμα ρύθμισης οφειλών κατά τις διατάξεις του άρθρου 43 του ΚΦΔ, όπως ισχύει.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2<sup>ο</sup>

---

## Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα

### 2.1 Έννοια & τρόποι φοροδιαφυγής.

Η φοροδιαφυγή είναι τόσο παλιά όσο και ο άνθρωπος και έχουμε ιστορικά στοιχεία για ποινές σε φοροφυγάδες ήδη στο Αρχαίο Ισραήλ, το φαινόμενο ήταν γνωστό τόσο στην Αρχαία Αθήνα, όσο και στην Αρχαία Σπάρτη, όπως επίσης και στην Ρωμαϊκή και μετέπειτα στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Σήμερα είναι παγκόσμιο και έχει διαστάσεις που δεν είναι καθόλου αμελητέες ακόμη και για χώρες με καλά οργανωμένα φορολογικά συστήματα και κρατικές υποδομές, όπως οι χώρες της Ε.Ε και οι Η.Π.Α. Ο ακριβής υπολογισμός της είναι πολύ δύσκολος έως αδύνατος, μπορούμε όμως ασφαλέστερα να εκτιμήσουμε το μέγεθος της παραοικονομίας, σημαντικό μέρος της οποίας αποτελεί η φοροδιαφυγή και έτσι αποκτούμε μια ακριβέστερη εικόνα για την έκταση του φαινομένου. Έτσι γνωρίζουμε ότι δεν υπάρχει καμιά χώρα στον κόσμο που να μπορεί να ισχυριστεί ότι έλυσε εντελώς το πρόβλημα, αντίθετα υπάρχουν πολλές που η κατάσταση είναι κυριολεκτικά ανεξέλεγκτη. Ποια είναι όμως η αιτία της εμφάνισης αυτού του φαινομένου;

Επειδή οι φόροι αποτελούν μονομερείς παροχές των ιδιωτικών φορέων στους δημόσιους φορείς και δε συνδυάζονται με αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των τελευταίων, η επιβολή τους προκαλεί αντιδράσεις από την πλευρά των φορολογουμένων, οι οποίες έχουν σκοπό να περιορίσουν την φορολογική υποχρέωση τους. Οι αντιδράσεις αυτές ασκούν διάφορες επιδράσεις τόσο οικονομικές όσο και κοινωνικές, διότι οδηγούν σε κατανομή της φορολογικής επιβάρυνσης διαφορετική από εκείνη που προβλέπεται από τη φορολογική νομοθεσία. Οι κυριότερες από τις αντιδράσεις αυτές είναι: α) η φοροδιαφυγή και β) η φοροαποφυγή.

Η Φοροδιαφυγή αποτελεί σοβαρό έγκλημα - απάτη σε βάρος του κράτους. Γενικά αποκαλείται η καθ' οποιονδήποτε τρόπο απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός

φορολογούμενου φυσικού ή νομικού προσώπου από τις φορολογικές Αρχές. Η φοροδιαφυγή εκτός από ποινικό αδίκημα που μπορεί να σημειωθεί κατά παράβαση ή καταστρατήγηση του φορολογικού νόμου, θεωρείται και έντονα αντικοινωνική συμπεριφορά δεδομένου ότι το συνολικό ποσό αυτής θα κληθεί τελικά να επωμισθεί, με πρόσθετα κυβερνητικά μέτρα, το σύνολο των φορολογουμένων.

Η φοροδιαφυγή μπορεί να εμφανιστεί με πολλούς τρόπους και τεχνάσματα όπως:

- 1) Αποκρύπτοντας εισοδήματα από διάφορες πηγές με σκοπό την πληρωμή χαμηλότερου φόρου.
- 2) Εμφανίζοντας υπερβολικές ή πλαστές δαπάνες ώστε να επωφεληθεί από εκπτώσεις φόρου.
- 3) Δημιουργώντας πλασματικές εταιρείες.
- 4) Καταστρατήγηση ευνοϊκής νομοθεσίας ειδικών σκοπών. κ.α

Η φοροδιαφυγή είναι από τις πλέον άσχημες μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Διότι ακόμα και αυτός που κατοικεί σε μία πολυτελή βίλα στην Εκάλη, χρησιμοποιεί τους δημόσιους δρόμους. Κάποια στιγμή, δηλαδή, θα χρησιμοποιήσει πράγματα τα οποία πληρώνει ο φορολογούμενος. Όλοι θέλουμε να έχουμε ωραίους δρόμους, καλά πανεπιστήμια, καλά νοσοκομεία, και ούτω καθεξής. Αλλά ελάχιστοι είναι αυτοί που είναι συνειδητά έτοιμοι να πληρώσουν γι' αυτό. Αυτή η γενικότερη νοοτροπία, ότι μπορούμε να έχουμε υψηλού επιπέδου δημόσιες υπηρεσίες χωρίς να πληρώνουμε φόρους, δυστυχώς, αποτυπώνεται και σε πρόσφατες δημοσκοπήσεις: εξακολουθεί αυτή η νοοτροπία να είναι κυρίαρχη στη χώρα μας, παρά τα όσα έχουμε ζήσει.

## **2.2 Ιστορική αναδρομή στην ποινικοποίηση της φοροδιαφυγής.**

Υπό το καθεστώς του Παλαιού Νόμου, ο οποίος ίσχυσε πριν τον Ποινικό Κώδικα, το αδίκημα της φορολογικής απάτης αποτελούσε αξιόποινη πράξη ενσωματωμένη στο νόμο (άρθρο 403). Ωστόσο, ακόμη και υπό το καθεστώς του παλαιού ποινικού νόμου, φορολογικές ποινικές διατάξεις συναντώνται σε διάφορα νομοθετήματα όπως στο Ν. 1641/ 1919 για τη φορολογία κληρονομιών, δωρεών κ.λπ. και στο Ν.Δ. 632/1948.

Ειδική διάταξη για τη φορολογική απάτη δεν περιλήφθηκε στον Ποινικό Κώδικα (Ν. 1492/ 1950). Μετά την εισαγωγή του, στις φορολογικές ποινικές διατάξεις συναντώνται στο Ν. 1839/ 1951 για τη φορολογία καθαρών προσόδων, στη συνέχεια στο Ν.Δ. 3323/1955 περί φορολογίας εισοδήματος, στο Ν.Δ. 3843/1958 περί φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων στον Κώδικα Φορολογικών Στοιχείων κ.λπ. Τα ανωτέρω νομοθετήματα προέβλεπαν επίσης την επιβολή ποινικών κυρώσεων για πράξεις φοροδιαφυγής σε βάρος προσώπων που κατείχαν συγκεκριμένες θέσεις διοίκησης σε νομικά πρόσωπα (π.χ. διευθύνων σύμβουλος ανώνυμης εταιρίας). Φαίνεται όμως ότι οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόζονταν ευρέως ενώ χαρακτηρίζονταν από «ανομοιογένεια και ευρεία διασπορά». Προσπάθεια συγκέντρωσης των φορολογικών ποινικών διατάξεων σε αυτοτελές νομοθέτημα έγινε με τον Α.Ν. 185/ 1967 «περί επιβολής ποινικών κυρώσεων κατά παραβατών φορολογικών διατάξεων». Ο νόμος αυτός απαριθμούσε τις συγκεκριμένες «παραλείψεις και ενέργειες» οι οποίες αποτελούσαν ποινικά αδικήματα φοροδιαφυγής. Σε αυτό περιλαμβανόταν η παράλειψη υποβολής δήλωσης ή η υποβολή ανακριβούς δήλωσης φόρου εισοδήματος, παρακρατούμενων φόρων, ΦΚΕ, κ.λπ., η καθυστέρηση υποβολής των σχετικών δηλώσεων, η μη έκδοση ή η ανακριβής έκδοση φορολογικών στοιχείων, η αδικαιολόγητη καθυστέρηση καταβολής φόρου εισοδήματος, ΦΚΕ και φόρου κληρονομιών κ.λπ. (11 συνολικά περιπτώσεις)

Σε περίπτωση φοροδιαφυγής νομικού προσώπου αυτουργοί του αδικήματος θεωρούνταν, στις Ανώνυμες εταιρείες ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου, «οι διοικητικοί», οι διευθύνοντες σύμβουλοι, οι διευθυντές κ.λπ., ενώ στις Ομόρρυθμες εταιρείες οι διαχειριστές ή οι εκπρόσωποι και οι ομόρρυθμοι εταίροι αυτών. Από το μέγεθος των ποινών που επέσυραν, τα αδικήματα αυτά αποτελούσαν πλημμελήματα. Υπό το καθεστώς του ανωτέρου νόμου δεν ίσχυαν οι διατάξεις του γενικού μέρους του ΠΚ περί της δυνατότητας αναστολής ποινής, μετατροπής αυτής σε χρηματική κ.λπ.

Κατά την εφαρμογή του Α.Ν. 185/1967 διαπιστώθηκε ότι ο νόμος αυτός αντιμετώπιζε αυστηρά τους φορολογούμενους (π.χ. ποινική δίωξη ασκούσαν και λόγω εκπρόθεσμης υποβολής δήλωσης) και ήταν άτεχνος νομοτεχνικά. Έτσι, το ανωτέρω νομοθέτημα αντικαταστάθηκε από το Ν.Δ.117/1973 «περί επιβολής κυρώσεων κατά

παραβατών διατάξεων φορολογικής νομοθεσίας», το οποίο συντάχθηκε από ομάδα εργασίας με πρόεδρο τον καθηγητή του Ποινικού Δικαίου Ν. Ανδρουλάκη. Το νομοθέτημα αυτό έλαβε υπόψη του τη γερμανική νομοθεσία στα θέματα φοροδιαφυγής ενώ παρουσιάζει, αναλογικά, σημαντικές ομοιότητες με τον ισχύοντα Ν. 2523/1997. Σημειώνεται ότι η τελική μορφή του νομοσχεδίου ψηφίστηκε με διαφοροποιημένη μορφή σε σχέση με το προσχέδιο της ομάδας εργασίας. Ειδικότερα, αδικήματα φοροδιαφυγής αποτέλεσαν με αυτό το νόμο η παράλειψη υποβολής δήλωσης και η υποβολή δήλωσης φόρου εισοδήματος (παρακρατηθέντος ή μη), ΦΚΕ και φόρου κληρονομιάς. Ρητά αναφερόταν στο νόμο ότι η ανακρίβεια της δήλωσης θα πρέπει να στηρίζεται σε ψευδή στοιχεία. Δηλαδή, ότι πρέπει να επιδιώκεται από τον φορολογούμενο η εξαπάτηση της φορολογικής αρχής με την εμφάνιση ψευδών γεγονότων ως αληθινών. Σημαντικές παραβάσεις ως προς την τήρηση βιβλίων και στοιχείων (μη έκδοση φορολογικών στοιχείων, κατάρτιση ανακριβούς ισολογισμού κ.λπ.) θεωρούνταν αξιόποινες προπαρασκευαστικές πράξεις για τις οποίες όμως επιβαλλόταν μόνο χρηματική ποινή, εκτός αν τελούνταν κατά συνήθεια. Επίσης, η άρνηση του φορολογούμενου επιχειρηματία να διαθέτει τα λογιστικά βιβλία και στοιχεία της εταιρείας στα ελεγκτικά όργανα αποτελούσε φορολογικό ποινικό αδίκημα (φορολογική απείθεια). Ως προς τα νομικά πρόσωπα, η ποινική ευθύνη εξακολούθησε και υπό το καθεστώς του Ν.Δ. 117/1973 να αποδίδεται στα πρόσωπα που κατείχαν τις θέσεις που όριζε και ο Α.Ν. 185/1967 με μικρές διαφοροποιήσεις. Τέθηκε όμως η προϋπόθεση ότι τα ανωτέρω πρόσωπα (διοικητές) ευθύνονται ποινικά *«εφόσον ε γνώριζον ή ως εκ της ιδιότητος των και ενόψει των συγκεκριμένων περιστάσεων καθίσταται πρόδηλον ότι ε γνώριζον περί των πράξεων ή παραλείψεων, δι ών επληρώθησαν οι όροι των ως άνω άρθρων»*. Ο καθηγητής Ανδρουλάκης, ερμηνεύοντας αυθεντικά τη διάταξη, ως Πρόεδρος της ομάδας που συνέταξε το νόμο, σε σχετικό άρθρο του θεώρησε ότι με τη διάταξη εισάγεται μαχητό τεκμήριο δόλου, προκειμένου *«να μην επωφελούνται οι δράστες των εγγενών εις τας περιπτώσεις αυτές αποδεικτικών δυσχερειών, διαφεύγοντας την τιμώρησιν»*. Επικαλείται μάλιστα την εφαρμογή του τεκμηρίου αυτού και σε αλλοδαπές νομοθεσίες. Σημειώνει όμως ότι το μαχητό τεκμήριο δόλου εισάγεται υπό την προϋπόθεση ότι τα ανωτέρω πρόσωπα *«είχαν ουσιαστική ανάμιξη στις εργασίες της επιχείρησης»*. Υπό αυτό το νομοθετικό πλαίσιο ο φορολογούμενος έφερε το βάρος της απόδειξης; ότι δεν

ενήργησε με πρόθεση, από την άποψη ποινής που επέσυραν, τα αδικήματα αυτά ήταν πλημμελήματα. Το νομοθέτημα αυτό θέσπισε για πρώτη φορά το θεσμό της έμπρακτης μετάνοιας: εφόσον ο φορολογούμενος υπέβαλε δήλωση ακόμη και εκπρόθεσμα, πριν όμως την έναρξη διενέργειας ελέγχου στην επιχείρηση, εξαλειφόταν το αξιόποιο της πράξης. Επίσης, περιέλαβε στη νομοτεχνική περιγραφή των φορολογικών ποινικών αδικημάτων τον όρο «με πρόθεση».

Στην πραγματικότητα, ο νόμος αυτός δεν πρόλαβε να εφαρμοστεί αφού αντικαταστάθηκε με το Ν.Δ. 248/ 1973 «περί επιβολής ποινικών κυρώσεων κατά παραβατών φορολογικών διατάξεων». Ακολούθησε ο Ν. 820/ 1978, ο οποίος έφερε τον τίτλο «περί λήψεως μέτρων για την περιστολή της φοροδιαφυγής», περιείχε μια αναλυτική εισηγητική έκθεση με θέσεις για τις αιτίες της φοροδιαφυγής, που είναι και σήμερα επίκαιρες. Στόχος του νόμου ήταν να αντιμετωπίσει αυτές τις αιτίες φοροδιαφυγής. Υπό το καθεστώς του Ν. 820/ 1978, η φοροδιαφυγή, όταν ποινικοποιείται, θεωρείται ιδιώνυμο αδίκημα. Ως προς τις φορολογικές ποινικές διατάξεις, έγινε προσπάθεια ενοποίησης τους σε ενιαίο κείμενο με σκοπό την ευχερή εφαρμογή τους. Η εισηγητική έκθεση, αξιολογώντας τις προϋποθέσεις για την άσκηση ποινικής δίωξης, τις θεωρεί πιο αυστηρές από τις ισχύουσες μέχρι τότε. Συγκεκριμένα, οι νέες αυτές διατάξεις θεσπίζουν κατώτατο όριο οφειλόμενου φόρου και προϋποθέτουν τελεσίδικη κρίση διοικητικού δικαστηρίου για την παράβαση, πρόθεση του φορολογούμενου για φοροδιαφυγή και έγκληση του Οικονομικού Εφόρου. Φορολογικά ποινικά αδικήματα θεωρούνται η μη υποβολή ή η ανακριβής υποβολή φόρου εισοδήματος, και φόρων κατανάλωσης καθώς και η μη έκδοση φορολογικού στοιχείου και η ουσιώδης αλλοίωση των δεδομένων των λογιστικών βιβλίων (άρθρο 44 του νόμου). Όσον αφορά την ποινική ευθύνη των διοικητών των νομικών προσώπων, δεν υπέστη αλλαγές με τον ανωτέρω νόμο.

Ο Ν. 1591/ 1986 στο κεφάλαιο Δ με τίτλο «Πάταξη της Φοροδιαφυγής» απαρίθμησε εξαντλητικά τις περιπτώσεις φοροδιαφυγής (άρθρο 31). Στη φορολογία εισοδήματος παρέμεινε ποινικό αδίκημα η μη υποβολή δήλωσης, εφόσον ο οφειλόμενος φόρος ξεπερνά ένα συγκεκριμένο ποσοτικό όριο (880,00€). Επίσης, ως ποινικά αδικήματα περιγράφονται η μη υποβολή ή η υποβολή ανακριβούς δήλωσης παρακρατούμενων φόρων (εισοδήματος, ΦΚΕ κ.λπ.) και η μη έκδοση ή η έκδοση ανακριβών



φορολογικών στοιχείων (με περιπτώσιολογική απαρίθμηση), η μη τήρηση ή η ανακριβής τήρηση ή μη διαφύλαξη των βιβλίων και στοιχείων του ΚΦΣ (σημερινός ΚΒΣ). Όλα τα ανωτέρω αδικήματα αποτελούν πλημμελήματα. Για πρώτη φορά εξειδικεύεται και ποινικοποιείται η έκδοση και η λήψη πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, όπου δίδονται και οι σχετικοί ορισμοί. Η ποινικοποίηση επήλθε μετά τη διαπίστωση των φορολογικών αρχών για την «ύπαρξη οργανωμένων κυκλωμάτων που κατασκευάζουν, πλαστά φορολογικά στοιχεία τα οποία στη συνέχεια χρησιμοποιούν ή τα διαθέτουν, έναντι αμοιβής με σκοπό πάντοτε την απόκρυψη φορολογητέας ύλης σε βάρος των συμφερόντων του Δημοσίου». Αντίστοιχα, διαπιστώθηκε από τους φορολογικούς ελέγχους ότι «μεγάλο μέρος των συναλλαγών μεταξύ των επιτηδευματιών καλύπτεται με εικονικά φορολογικά στοιχεία» με σκοπό την απόκρυψη φορολογητέας ύλης. Στόχος του νομοθέτη, και σε αυτή την περίπτωση, ήταν η αποτροπή των επιτηδευματιών από τη χρήση τέτοιων φορολογικών στοιχείων, ώστε να περιοριστεί η φοροδιαφυγή. Γενικότερα, η εισηγητική έκθεση χρησιμοποιεί τον όρο «φοροαπάτη», ο οποίος αναφέρεται μάλλον στα συγκεκριμένα αδικήματα που σχετίζονται με πλαστά και εικονικά φορολογικά στοιχεία. Ο Ν. 1591/ 1986 προβλέπει ρητά ότι η ποινική δίωξη για τα αδικήματα που τυποποιεί κινείται αυτεπαγγέλτως, δηλαδή και χωρίς μηνυτήρια αναφορά του αρμοδίου Οικονομικού Εφόρου ενώ η άσκηση της δεν εμποδίζεται από την επίτευξη εξώδικης λύσης της διαφοράς (συμβιβασμού) με το Δημόσιο.

Στα νομικά πρόσωπα, οι ποινές για τα φορολογικά αδικήματα επιβάλλονται σε βάρος:

- 1) Του διευθύνοντος, εντεταλμένου κ.λπ. συμβούλου, του διευθυντή ή προσώπου που ήταν εντεταλμένο από τι νόμο ή από δικαστική απόφαση στη διεύθυνση Ανώνυμης Εταιρείας.
- 2) Του διαχειριστή Ομόρρυθμης Εταιρείας, Ετερόρρυθμης ή Περιορισμένης Ευθύνης.
- 3) Του διευθυντή ή αντιπροσώπου αλλοδαπής επιχείρησης στην Ελλάδα γενικά.

Με το Ν. 1882/1990 (άρθρο 25) καθιερώθηκε η ποινική ευθύνη για χρέη προς το Δημόσιο. Με το Ν. 2523/ 1997, ο οποίος ισχύει σήμερα, το άρθρο 25 του Ν. 1882/ 1990 ενσωματώθηκε («αντικαταστάθηκε» κατά την έκφραση του νομοθέτη) στο άρθρο 23 του νόμου με τροποποιήσεις σε ορισμένα σημεία του. Όσο αφορά το σκοπό του νόμου, η εισηγητική έκθεση του Ν. 1882/1990 αναφέρει ότι «μεγάλος αριθμός οφειλετών αποφεύγει συστηματικά να διατηρεί στην κυριότητα του περιουσιακά στοιχεία από τα οποία θα μπορούσε να ικανοποιηθεί το Δημόσιο, ενώ πολλές εταιρείες στερούνται κινητής ή ακίνητης περιουσίας ή τα τυχόν εκπλειστηρίαση τους από το Δημόσιο δεν θα είχε κανένα αποτέλεσμα. Με τις διατάξεις του παρόντος δεν επιδιώκεται η ποινική καταδίκη όλων των οφειλετών του Δημοσίου, αλλά εκείνων που αποφεύγουν συστηματικά την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του προς το Δημόσιο».

Σχετικά με τα νομικά πρόσωπα, ως δράστες του φορολογικού αδικήματος ορίζονται αναλυτικά τα πρόσωπα που φέρουν συγκεκριμένες ιδιότητες στην εταιρεία. Σε σχέση με τη σημερινή μορφή του άρθρου 25, η ποινική ευθύνη του προέδρου του ΔΣ στην ΑΕ ήταν επικουρική, ενώ δεν προβλεπόταν για καμία περίπτωση ποινική ευθύνη των μελών του ΔΣ. Με το Ν. 2065/ 1992, ο οποίος επίσης περιείχε ειδικό κεφάλαιο για την «πάταξη της φοροδιαφυγής», επαναπροσδιορίστηκαν τα φορολογικά ποινικά αδικήματα. Με τον εν λόγω επανήλθε μετά από δεκαετίες η εκπρόθεσμη υποβολή δήλωσης ως ποινικό αδίκημα (για απόδοση παρακρατούμενων φόρων και ΦΠΑ). Επίσης, το αδίκημα της έκδοσης πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων τιμωρείται ακόμη και όταν οφείλεται σε αμέλεια. Ως προς τα νομικά πρόσωπα, ο νόμος δεν εξειδικεύει την ιδιότητα των διοικητών στους οποίους καταλογιζόταν το ποινικό αδίκημα αλλά αναφερόταν γενικά σε εκπροσώπους. Ο Ν. 2523/ 1997, που ισχύει σήμερα είναι ο πιο πρόσφατος νόμος που θεσπίζει βασικές φορολογικές ποινικές διατάξεις και συντάχθηκε από επιτροπή με πρόεδρο τον Νομικό Σύμβουλο του Κράτους Π. Κιούση. Ψηφίστηκε ως Κώδικας Διοικητικών και Ποινικών Κυρώσεων στην φορολογία, χωρίς εντυπωσιακές εκφράσεις στον τίτλο και την εισηγητική του έκθεση σε σχέση με προηγούμενους νόμους (πρβλ. «πάταξη της φοροδιαφυγής», «καταστολή της φοροδιαφυγής» κ.λπ.) και είναι γνωστός ως «φοροποινολόγιο». Στην εισηγητική έκθεση του Ν. 2523/ 1997 αναφέρεται ότι ο σχεδιασμός του προτάθηκε ως

βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου που ίσχυε μέχρι τότε. Επιδιώχθηκε δηλαδή η ικανοποίηση «του κοινού περί δικαίου αισθήματος» και η καταπολέμηση της «πολυνομίας και της πολυπλοκότητας». Ο νόμος στο δεύτερο μέρος του και υπό τον τίτλο «Ποινικές κυρώσεις» προβλέπει τρία ποινικά φορολογικά αδικήματα: τη φοροδιαφυγή στη φορολογία εισοδήματος (άρθρο 17), τη μη απόδοση ΦΠΑ και παρακρατούμενων φόρων (άρθρο 18) και την έκδοση ή αποδοχή πλαστών ή εικονικών ή νοθευμένων φορολογικών στοιχείων (άρθρο 19). Από το κείμενο του νόμου προκύπτει ότι ο νομοθέτης έχει αποσυνδέσει το αδίκημα της έκδοσης ή αποδοχής πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων από τη φοροδιαφυγή που πραγματοποιείται μέσω αυτών των πράξεων. Από την άλλη πλευρά όμως, από την επισκόπηση της νομολογίας και την εφαρμογή του νόμου στην πράξη φαίνεται ότι οι διατάξεις των άρθρων 17 και 18 ενεργοποιούνται ιδίως στα πλαίσια του αδικήματος του άρθρου 19 (έκδοση και λήψη εικονικού ή πλαστού φορολογικού στοιχείου). Κατ' αυτόν τον τρόπο, εφόσον το φορολογικό στοιχείο κριθεί πλαστό, εικονικό ή νοθευμένο, ο εκδότης ή/και ο λήπτης του φορολογικού στοιχείου, κατά περίπτωση, υπέχουν ποινική ευθύνη από το γεγονός αυτό και μόνο. Ενδέχεται όμως, να εφαρμοστούν οι διατάξεις των άρθρων 17 και 18 σε βάρος των ανωτέρω προσώπων, στην περίπτωση που αποδειχθεί ότι με τη χρήση του πλαστού ή εικονικού φορολογικού στοιχείου α) έχουν αποκρύψει φόρο εισοδήματος αυξάνοντας τις δαπάνες τους (αδίκημα άρθρου 17) ή/και β) έχουν αποδώσει μικρότερο ποσό ΦΠΑ στο Δημόσιο ή έχουν επιτύχει επιστροφή φόρου παράνομα (άρθρο 18). Τα ανωτέρω αδικήματα αποτελούν πλημμελήματα ή κακουργήματα με βάση ποσοτικά κριτήρια. Παράλληλα με τα ανωτέρω αδικήματα, εξακολουθεί να ισχύει το αδίκημα της μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο (άρθρο 23 του Ν. 2523/ 1997). Ο Ν. 2523/ 1997 διεύρυνε τον κύκλο των προσώπων που είναι ποινικά υπεύθυνα για τα αδικήματα φοροδιαφυγής του νομικού προσώπου. Σημαντικότερη είναι η θέσπιση επικουρικής ευθύνης των εταίρων στις ΕΠΕ, η αυτοτελής ευθύνη του Προέδρου του ΔΣ και η επικουρική ευθύνη των μελών του ΔΣ στις ΑΕ. Σε κάθε περίπτωση, η επίτευξη διοικητικού συμβιβασμού «καταργεί» την εφαρμογή των ποινικών διατάξεων. Θέματα του Ν. 2523/1997, όπως ισχύει σήμερα, εξετάζονται κατωτέρω, ιδίως στην ενότητα 3.

### 2.3 Προσδιοριστικοί παράγοντες και αιτίες.

Ένας ορισμός που θεωρείται ικανοποιητικός από αρκετούς μελετητές είναι ότι φοροδιαφυγή αποτελεί :

- 1) Το τμήμα εκείνο του εισοδήματος, στο οποίο βέβαια αντιστοιχεί ένα ποσό φόρου, το οποίο θα έπρεπε, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, να δηλώνεται εθελοντικά από τους φορολογούμενους στις αρμόδιες φορολογικές αρχές, αλλά για οποιοδήποτε λόγο δε δηλώνεται και δεν φορολογείται.
- 2) Το τμήμα εκείνο των έμμεσων φόρων και λοιπών άμεσων φόρων, το οποίο με βάση την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία θα έπρεπε να εισπράττεται και να αποδίδεται εθελοντικά στο κράτος και για οποιοδήποτε λόγο αυτό δε φτάνει ποτέ στο δημόσιο ταμείο.
- 3) Οι τόκοι (ή η τιμαριθμική προσαρμογή) που αντιστοιχούν στο τμήμα εκείνο των φόρων που καταβάλλονται με καθυστέρηση (πέραν του οικείου δημοσιονομικού έτους) και συνήθως μετά από κάποια ρύθμιση.
- 4) Το ποσό των φόρων που δεν εισπράχτηκε λόγω ύπαρξης φορολογικών απαλλαγών και κινήτρων, χωρίς όμως να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα για το οποίο χορηγείται η απαλλαγή.

Γενικότερα, φοροδιαφυγή είναι κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογούμενου με την οποία επιδιώκεται η μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης ή αποφυγή καταβολής φόρου και αποτελεί καταστρατήγηση του γράμματος και του πνεύματος του φορολογικού νόμου. Η φοροδιαφυγή αντιδιαστέλλεται συνήθως από τη φοροκλοπή, η οποία αναφέρεται στη μη απόδοση στο Δημόσιο φόρων που έχουν ήδη παρακρατηθεί και έπρεπε να αποδοθούν όπως για παράδειγμα η μη απόδοση φόρου μισθωτών υπηρεσιών ή του φόρου εισοδήματος από ελεύθερα επαγγέλματα που παρακρατήθηκαν. Η διάκριση φοροδιαφυγής και φοροκλοπής είναι δύσκολη στην πράξη, ιδιαίτερα στην περίπτωση των έμμεσων φόρων όπου είναι δύσκολο να γνωρίζει κανείς αν η επιχείρηση έχει πράγματι εισπράξει το φόρο και δεν τον αποδίδει ή πούλησε το προϊόν χωρίς φόρο. Η έκταση της φοροδιαφυγής σε μια χώρα εξαρτάται βασικά από τη ροπή των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή και από την

ικανότητα της φορολογούσας αρχής να περιορίσει τη ροπή αυτή. Η ροπή των φορολογουμένων, εξάλλου, για φοροδιαφυγή προσδιορίζεται από πολλούς παράγοντες. Οι σπουδαιότεροι είναι το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης της κοινωνίας, η έκταση των φορολογικών απαλλαγών που δίνονται νόμιμα, το ύψος των ποινών που επιβάλλονται, ο τρόπος δαπάνης των χρημάτων από το δημόσιο κ.α. Πραγματικά το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού επηρεάζει τη φορολογική συνείδηση των πολιτών και επομένως την τάση τους για φοροδιαφυγή. Όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού μιας χώρας, τόσο υψηλότερο είναι και το επίπεδο της φορολογικής του συνείδησης και τόσο μικρότερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή. Επιπλέον, το ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης επηρεάζει πολύ την τάση για φοροδιαφυγή, διότι όσο μεγαλύτερη είναι η επιβάρυνση από ένα φόρο τόσο μεγαλύτερο το όφελος του φορολογουμένου από τη φοροδιαφυγή. Επίσης, όσο περισσότερες νόμιμες εκπτώσεις ή απαλλαγές προβλέπει η νομοθεσία, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση των άλλων φορολογουμένων που δεν δικαιούνται τέτοιες εκπτώσεις ή απαλλαγές να αποφύγουν με παράνομα μέσα την καταβολή του φόρου, γιατί αισθάνονται ότι αδικούνται και επιπλέον γιατί όσο απαλλάσσονται νόμιμα ανταγωνίζονται εκείνους που δεν έχουν τέτοιες απαλλαγές. Αυτό όπως είναι φανερό, έχει μεγάλη σημασία στην περίπτωση των επιχειρήσεων, όπου οι δικαιούμενες τις νόμιμες εκπτώσεις βρίσκονται σε καλύτερη μοίρα από άποψη ανταγωνισμού από τις επιχειρήσεις που δεν δικαιούνται τέτοιες εκπτώσεις, με συνέπεια οι τελευταίες να παρουσιάζουν μεγαλύτερη τάση για φοροδιαφυγή. Σημαντικό ρόλο στον περιορισμό της τάσης των φορολογούμενων για φοροδιαφυγή, όπως δείχνουν θεωρητικές και εμπειρικές έρευνες, παίζει το ύψος των ποινών που επιβάλλονται. Όσο μεγαλύτερες είναι οι ποινές, τόσο μικρότερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή και αντίστροφα. Τέλος, ο τρόπος δαπάνης των χρημάτων από τη φορολογούσα αρχή επηρεάζει την τάση των ιδιωτικών φορέων για φοροδιαφυγή, οι οποίοι τείνουν να φοροδιαφεύγουν περισσότερο όταν αισθάνονται ότι τα χρήματά τους δε χρησιμοποιούνται παραγωγικά από το δημόσιο. Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται εύκολα σε εισοδήματα που προέρχονται από μισθωτές υπηρεσίες ή εκμετάλλευση ακινήτων, λόγω της ευκολίας διασταύρωσης στοιχείων (δηλαδή σύγκριση εσόδου από τον ένα συμβαλλόμενο και δαπάνης από το άλλο), ενώ είναι δύσκολο να εντοπισθούν σε πηγές όπως από ελεύθερα επαγγέλματα. Στις εμπορικές επιχειρήσεις συνήθως η

φοροδιαφυγή αντιμετωπίζεται με επιτόπου ελέγχους, αλλά και διασταυρώσεις. Στις περιπτώσεις που είναι δύσκολη η διασταύρωση, υπολογίζεται ένα τεκμαρτό εισόδημα, ενώ κατά καιρούς αναπροσαρμόζονται τα τεκμήρια διαβίωσης. Η ικανότητα της φορολογούσας αρχής να αντιμετωπίσει ικανοποιητικά την τάση αυτή των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή, εξαρτάται από το βαθμό οργάνωσης των φοροτεχνικών υπηρεσιών και την ποιότητα των φοροτεχνικών οργάνων, από το σύστημα που χρησιμοποιείται για τη βεβαίωση και είσπραξη των φόρων, από τη διάρθρωση του φορολογικού συστήματος και από το βαθμό λογιστικής οργάνωσης των οικονομικών μονάδων και φυσικά επηρεάζει και την τάση των φορολογουμένων για φοροδιαφυγή. Είναι προφανές πως όταν οι φορολογούμενοι αισθάνονται πως το δημόσιο είναι σε θέση να εντοπίσει τη φοροδιαφυγή, η τάση τους για μια τέτοια ενέργεια θα είναι περιορισμένη και αντίστροφα.

Στις δυτικές χώρες, η αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος του φορολογουμένου, το οποίο είναι αποτέλεσμα απόκρυψης εισοδήματος, θεωρείται η κύρια αιτία φοροδιαφυγής. Προσδιοριστικοί παράγοντες θεωρούνται το ύψος του δημοσιονομικού βάρους και ιδιαίτερα οι υψηλοί οριακοί συντελεστές και το επίπεδο της φορολογικής ηθικής. Η ύπαρξη εκτεταμένης παραοικονομίας, για λόγους παράκαμψης ρυθμίσεων και κανόνων, εξαναγκάζει πολλές φορές και σε «παράλληλη» φοροδιαφυγή, προκειμένου να μη αποκαλυφθεί η υπόγεια δραστηριότητα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση παρατηρούμε την παραοικονομία ως αιτία και τη φοροδιαφυγή ως αποτέλεσμα της. Επίσης, η ύπαρξη εκτεταμένης φοροδιαφυγής αποτελεί αιτία πρόσθετης φοροδιαφυγής, όπως για παράδειγμα ένας εργαζόμενος που δε θέλει να φοροδιαφεύγει, μπορεί να αναγκαστεί μέσω του εργοδότη να το κάνει αν ο εργοδότης δεν του δώσει βεβαίωση αποδοχών ή αν του δώσει τελικά τη βεβαίωση με ποσό αποδοχών μικρότερο του πραγματικού. Ο εργαζόμενος εδώ αναγκάζεται να φοροδιαφύγει ή να χάσει την εργασία του (με ρίσκο να αργήσει να βρει καινούρια ή να αντιμετωπίσει το ίδιο πρόβλημα και στην επόμενη εργασία του). Τέλος, κάποιοι άλλοι λόγοι όπως, ενδεικτικά, η αντίληψη για το ρόλο του κράτους και η άγνοια, κάνουν τα άτομα να είναι απρόθυμα να υποβάλλουν δηλώσεις στην εφορία, ακόμα και στην περίπτωση που η υποβολή δήλωσης δεν συνεπάγεται την καταβολή φόρου. Γενικά, όσο πολυπλοκότερο και ασαφές είναι το

φορολογικό σύστημα και όσο πιο απρόσιτες οι φορολογικές αρχές τόσο πιο εκτεταμένη είναι η φοροδιαφυγή που οφείλεται σε αυτούς τους λόγους.

#### **2.4 Συνέπειες φοροδιαφυγής στην οικονομία της χώρας.**

Η φοροδιαφυγή έχει σοβαρές συνέπειες για τη χώρα, γιατί δεν επιτρέπει στους φορείς άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά τους φόρους για την επίτευξη των επιδιώξεων τους. Ειδικότερα, η ύπαρξη μεγάλης φοροδιαφυγής σε μια χώρα δεν επιτρέπει την είσπραξη αρκετών εσόδων για την κανονποιητική λειτουργία του δημόσιου τομέα. Επιπλέον, η φοροδιαφυγή δημιουργεί σοβαρές κοινωνικές αδικίες και οδηγεί σε αναδιανομή του εισοδήματος από τους ειλικρινείς φορολογούμενους στους φοροφυγάδες. Επειδή όμως αυτοί που διαφεύγουν το φόρο ανήκουν σε μεγαλύτερη έκταση, στις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις όπου η φοροδιαφυγή είναι ευκολότερη, η αναδιανομή αυτή του εισοδήματος δεν είναι επιθυμητή από την κοινωνία. Τέλος, η φοροδιαφυγή εμποδίζει τους φορείς άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής να χρησιμοποιήσουν το φορολογικό σύστημα αποτελεσματικά, για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, γιατί εξασθενίζει την αποτελεσματικότητα των νόμιμων απαλλαγών, που χορηγούνται συνήθως ως κίνητρα για την προώθηση των στόχων αυτών.

Η φοροδιαφυγή, καθώς επίσης και η φοροκλοπή, έχει πάρει σημαντικές διαστάσεις στη χώρα μας. Αυτό είναι επόμενο να συμβαίνει αφού ορισμένοι από τους παράγοντες που αναφέρθηκαν πιο πάνω την ευνοούν ιδιαίτερα. Η πιθανότητα να συλληφθεί ο φοροφυγάς στη χώρα μας είναι σχετικά μικρή, ενώ η πιθανότητα να αποφύγει την ποινή, ακόμη και αν συλληφθεί, είναι μεγάλη με συνέπεια η πιθανότητα να τιμωρηθεί τελικά να είναι πολύ μικρή. Η μικρή πιθανότητα να συλληφθεί ο φοροφυγάς οφείλεται στην ανεπαρκή οργάνωση και μηχανοργάνωση των φοροτεχνικών υπηρεσιών, στην ανεπαρκή εκπαίδευση του προσωπικού, καθώς επίσης και στη δομή της οικονομίας μας, με τη σωρεία των μικρών επιχειρήσεων των οποίων η λογιστική οργάνωση είναι ανεπαρκής και η παρακολούθηση και ο έλεγχος δυσχερής. Εξάλλου, η μεγάλη δυνατότητα αποφυγής της ποινής, στις περιπτώσεις που εντοπίζεται η φοροδιαφυγή, φαίνεται να οφείλεται στην ευρεία έκταση που έχει



πάρει ο χρηματισμός των φοροτεχνικών οργάνων στην πράξη, καθώς επίσης και στις διάφορες άλλες παρεμβάσεις που είναι εύκολο να γίνουν σε μια μικρή κοινωνία με την ελληνική νοοτροπία. Πόσο ακριβώς είναι το μέγεθος της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα δεν γνωρίζει κανείς ούτε είναι, ίσως, δυνατό να γνωρίζει, όμως όλες οι ενδείξεις που έχουμε είναι ότι πρόκειται για φαινόμενο όπου η χώρα μας πρέπει να έχει τα σκήπτρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μια ένδειξη για την έκταση της φοροδιαφυγής στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων μπορεί να πάρει κανείς από το ύψος και την κατανομή των δηλωθέντων εισοδημάτων. Όπως φαίνεται από την εξέταση των στοιχείων αυτών για το οικονομικό έτος 1995 (εισοδήματα που αποκτήθηκαν το 1994) οι τραπεζικοί υπάλληλοι είναι οι πλουσιότεροι φορολογούμενοι στη χώρα μας (μέσο δηλωθέν εισόδημα 3,9 εκατ. Δραχμές), με εξαίρεση τους γιατρούς (μέσο δηλωθέν εισόδημα 5,5 εκατ. Δραχμές), τους χρηματιστές (μέσο δηλωθέν εισόδημα 8 εκατ. Δραχμές), τους συμβολαιογράφους (μέσο δηλωθέν εισόδημα 4,4 εκατ. Δραχμές) και τους υποθηκοφύλακες (μέσο δηλωθέν εισόδημα 5,4 εκατ. Δραχμές). Όλοι οι υπόλοιποι επαγγελματίες που αναφέρονται στον κατάλογο (περίπου 340 κατηγορίες) δηλώνουν μέσο εισόδημα κατώτερο του εισοδήματος των τραπεζικών υπαλλήλων. Η κατηγορία έμποροι – βιομήχανοι – βιοτέχνες δηλώνουν μέσο εισόδημα πολύ λιγότερο (77%) του εισοδήματος των δημόσιων υπαλλήλων, οι εισοδηματίες το 27% αυτών και οι γεωργοί μόνο το 20%. Σημαντική φαίνεται να είναι εξάλλου και η φοροδιαφυγή στο φόρο προστιθέμενης αξίας, εξαιτίας της αδυναμίας των φοροτεχνικών υπηρεσιών να παρακολουθήσουν τη διακίνηση των προϊόντων και την επιβολή του φόρου. Σύμφωνα με τη Βικιπαίδεια, η φοροδιαφυγή ανέρχεται στην Ελλάδα σε 30 δις ευρώ ετησίως, κάνοντας την πρωταθλήτρια στην παραοικονομία, και η μείωση της κατά 20 δις ευρώ θα μπορούσε να μειώσει τους φόρους που καταβάλλουν οι φορολογούμενοι κατά ποσοστό 30%.



## 2.5 Παραδείγματα φοροδιαφυγής.

Συνηθισμένος τρόπος φοροδιαφυγής είναι η υπερτιμολόγηση της αξίας των μηχανημάτων καθώς και η επιβάρυνση του κόστους τους με δαπάνες άσχετες με αυτά. Γι' αυτό ένα από τα σημαντικότερα καθήκοντα του φορολογικού ελεγκτή είναι ο έλεγχος της χρεοπιστώσεως των λογαριασμών των εμπορευμάτων, των πρώτων υλών κ.λπ. όπου είναι πολυδιάστατοι λογαριασμοί και πολυδιάστατες είναι και οι μέθοδοι που εφαρμόζουν οι εταιρείες που φοροδιαφεύγουν. Άλλες συχνές μορφές φοροδιαφυγής είναι η φοροδιαφυγή κατά την αγορά αγαθών, αγορά εμπορευμάτων χωρίς έκδοση τιμολογίου (άρα και μικρότερο κόστος αγοράς), ανακρίβεια στο περιεχόμενο του τιμολογίου (διαφορετική ποσότητα, ποιότητα ή αξία από την πραγματική), λήψη εικονικών τιμολογίων (εικονικές εκπτώσεις ή επιστροφές), υπεραπόδοση βιομηχανοποίησης (υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες τα προϊόντα που παράγονται από μια βιομηχανία παρουσιάζουν υπεραπόδοση σε σχέση με τις πρώτες ύλες που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή τους), φύρα και κύρος των βιβλίων. Στις παραπάνω περιπτώσεις η αντιμετώπιση του προβλήματος μπορεί να γίνει με έλεγχο καταμετρώντας τα αποθέματα.

Επιπλέον, άλλοι τρόποι φοροδιαφυγής είναι η αποφυγή καταβολής χαρτοσήμου δανειακών συμβάσεων, πλεονασμός στο ταμείο και εφόσον έχει αποκλειστεί το λογιστικό σφάλμα, αποτίμηση αποθεμάτων σε τιμές μικρότερες (ή και ανώτερες) από αυτές που όριζε ο Κ.Φ.Σ., απόκρυψη μέρους της ποσότητας των αποθεμάτων που καταμετρήθηκαν ή και την εικονική εμφάνιση μεγαλύτερης ποσότητας από εκείνης που καταμετρήθηκε, καταχώρηση ποιοτικών διαφορετικών από αυτών που πραγματικά απογράφηκαν καθώς και συνδυασμό των δυο τελευταίων.

Τέλος, τρόποι φοροδιαφυγής μπορούν να εμφανιστούν στις αμοιβές ελεύθερων επαγγελματιών (αμοιβές τρίτων, έξοδα ταξιδιών- κινήσεως, έξοδα διαφήμισης, ασφάλιστρα, δωρεές χωρίς αποδεικτικά στοιχεία για την καταβολή ή πίστωση τους στα βιβλία της επιχείρησης), φόροι, τέλη και δικαιώματα (οι οποίοι με ρητή διάταξη του νόμου δεν αφαιρούνται από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης όπως π.χ. ο φόρος εισοδήματος που καταβάλλει η Ο.Ε. και η Α.Ε.), επιβάρυνση θυγατρικής

εταιρείας στην Ελλάδα με δαπάνες της μητρικής επιχείρησης στο εξωτερικό, δαπάνες επιβατικών αυτοκινήτων (επισκευής, λειτουργίας, συντήρησης, κυκλοφορίας και αποσβέσεις).

**Πίνακας 1.3** Η φοροδιαφυγή σε κάποιες κατηγορίες επαγγελμάτων όπως εντοπίστηκαν από το ΣΔΟΕ μετά από ελέγχους το έτος 2013:

	<u>Επάγγελμα</u>	<u>Φοροδιαφυγή σε ευρώ</u>
52	Αγρότες (παράνομες επιδοτήσεις – επιστροφές ΦΠΑ)	54.179,000€
1	Δημοτική επιχείρηση	1.725.425,00€
2	Φαρμακεία	2.000.000,00€
29	Ιατροί	6.877.071,00€
2	Επιχειρήσεις Courier	3.633.636,00€
2	Καλλιτέχνες	4.242.905,00€
1	Έμπορος	4.951.546,00€
2	Ξενοδοχεία	1.535.803,00€
22	Εμπορικές Επιχειρήσεις	14.351.000,00€
3	Έμποροι αγροτικών προϊόντων	9.547.734,00€
2	Εργολάβοι οικοδομών	23.656.098,00€

Μετά τους ελέγχους, τα συνολικά πρόστιμα ήταν 211.538.000,00€ για απόκρυψη εισοδήματος 99.751.520,00€.

## 2.6 Ποιοι φοροδιαφεύγουν.

Οι παράγοντες που οδηγούν στη φοροδιαφυγή δεν διαφέρουν από χώρα σε χώρα, απλώς διαφοροποιούνται ως προς τον τρόπο και τον βαθμό που αυτοί προσδιορίζουν το μέγεθος και την έκταση του φαινομένου. Όπως προαναφέρθηκε στο πρώτο

κεφάλαιο βασική πηγή χρηματοδότησης ενός κράτους είναι οι φόροι, άμεσοι και έμμεσοι, όπου και εστιάζεται η φοροδιαφυγή. Ειδικότερα:

Στους άμεσους:

- ✚ Ελεύθεροι επαγγελματίες: δεν εκδίδουν απόδειξη παροχής υπηρεσιών η εκδίδουν με χαμηλότερη από την κανονική αξία.
- ✚ Μισθωτές υπηρεσίες: δεν δηλώνουν κάποια εργασία όπως για παράδειγμα επισκευή μηχανημάτων.
- ✚ Γεωργικές επιχειρήσεις: πώληση αγροτικών προϊόντων χωρίς έκδοση απαραίτητων φορολογικών παραστατικών είτε έκδοση εικονικών παραστατικών για τυχόν επιστροφή ΦΠΑ.
- ✚ Εισοδήματα από ενοίκια: να μην γίνει κατάθεση του ενοικίου ή να γίνει με μικρότερο ποσό.
- ✚ Εισοδήματα από εμπορικές επιχειρήσεις: να μην εκδώσει φορολογικό στοιχείο ή να εκδώσει ανακριβές ή και εικονικό με σκοπό την αποφυγή καταβολής φόρου.

Στους έμμεσους:

- ✚ Στον τομέα των υγρών καυσίμων: με παράνομη εισαγωγή και διακίνηση καυσίμων ή και νόθευση αυτών.
- ✚ Στον τομέα καπνοβιομηχανικών προϊόντων: με λαθραία εισαγωγή και διακίνηση καπνού.
- ✚ Στον τομέα των αλκοολούχων ποτών: με λαθραία εισαγωγή και διάθεση.
- ✚ Στον τομέα αγορών και πωλήσεων: με έλλειψη έκδοσης αντίστοιχων παραστατικών είτε ανακριβή έκδοση.
- ✚ Στον τομέα διακίνησης προϊόντων: από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με πλαστά παραστατικά ή εμφάνιση συναλλαγών από τρίτες χώρες ως δήθεν ενδοκοινοτικές.

### 2.6.1 Πρόσωπα που ευθύνονται για τη φοροδιαφυγήτην Ο.Ε. & Α.Ε.

Παρακάτω θα εξετάσουμε ανά εταιρικό τύπο τα πρόσωπα τα οποία, λόγω της ιδιότητας τους, θεωρούνται ποινικά υπεύθυνα ως δράστες των αδικημάτων φοροδιαφυγής του νομικού προσώπου. Η αναφορά θα περιλαμβάνει τους διοικητές των συνηθέστερων τύπων επιχειρηματικής δράσης, εταιρικής μορφής που συναντώνται στις συναλλαγές α) της ομόρρυθμης εταιρείας και β) της ανώνυμης εταιρείας.

α) Ως προς τα αδικήματα φοροδιαφυγής των άρθρων 17-19 του Ν. 2523/ 1997, στις ομόρρυθμες εταιρείες αυτοурγοί θεωρούνται οι ομόρρυθμοι εταίροι ή οι διαχειριστές αυτών. Γενικά, το δικαίωμα διαχείρισης και εκπροσώπησης της εταιρείας ανήκει σε όλους τους ομόρρυθμους εταίρους. Δύναται όμως η εταιρεία να αναθέσει τη διαχείριση σε συγκεκριμένο εταίρο με σχετική πρόβλεψη του καταστατικού της, περαιτέρω, σύμφωνα με την κρατούσα γνώμη, η εταιρεία δεν δύναται να αναθέσει τη διαχείριση της σε τρίτο πρόσωπο, μη εταίρο (αρχή της αυτοδιαχείρισης στις προσωπικής εταιρείες). Από τα παραπάνω προκύπτει πως για τις φορολογικές ποινικές παραβάσεις της ομόρρυθμης εταιρείας ευθύνονται: α) οι ομόρρυθμοι εταίροι και β) οι διαχειριστές της.

Η ποινική ευθύνη των ομόρρυθμων εταίρων για αδικήματα φοροδιαφυγής που αφορούν την εταιρεία ευθυγραμμίζεται γενικά με τη διάταξη του άρθρου 22 του ΕΝ. Το εν λόγω άρθρο προβλέπει την αλληλέγγυα ευθύνη των ομόρρυθμων εταίρων για όλες τις υποχρεώσεις της εταιρείας προς ιδιώτες ή το Δημόσιο είτε αυτές προέρχονται από σύμβαση ή από το νόμο είτε από αδίκημα. Τα φορολογικά ποινικά αδικήματα τελούνται στο όνομα της εταιρείας και σχετίζονται είτε με την παράλειψη εκπλήρωσης νόμιμης υποχρέωσης προς το Δημόσιο (όπως για παράδειγμα η μη υποβολή δήλωσης του φόρου εισοδήματος της εταιρείας) είτε με την τέλεση άδικης πράξης σε βάρος του Δημοσίου (όπως για παράδειγμα η έκδοση εικονικού φορολογικού στοιχείου με τα στοιχεία της εταιρείας). Κατά αυτό τον τρόπο, πρόκειται είτε για υποχρεώσεις της εταιρείας που δεν εκπληρωθήκαν είτε για εξ αρχής άδικες πράξεις που τελέστηκαν στο όνομα της εταιρείας. Θα πρέπει να σημειωθεί άλλωστε ότι η ποινική δίωξη σε βάρος των εταίρων ή διαχειριστών ασκείται μόνο όταν οι

φορολογικές υποχρεώσεις, που συνδέονται με πράξεις φοροδιαφυγής, δεν εκπληρώνονται κατά το χρόνο διαπίστωσης τους. Σύμφωνα με τα παραπάνω, η φύση της αλληλέγγυας ευθύνης των εταίρων δύναται να θεμελιώσει θεωρητικά την εκ του νόμου ποινική ευθύνη τους για τα φορολογικά αδικήματα που τελούνται στο όνομα της εταιρείας. Όπως προαναφέρθηκε, η διάταξη προβλέπει και την ευθύνη των διαχειριστών της εταιρείας για φορολογικά ποινικά αδικήματα. Παρατηρείται ότι η διάταξη χρησιμοποιεί διαζευκτική διατύπωση (αυτουργοί θεωρούνται οι «ομόρρυθμοι εταίροι ή οι διαχειριστές αυτών»). Υπό αυτή τη διατύπωση, η γραμματική ερμηνεία της ποινικής διάταξης δύναται να δημιουργήσει ερμηνευτικά παράδοξα σε σχέση με τις αρχές που διέπουν τη διοίκηση της ομόρρυθμης εταιρείας, σύμφωνα με το εμπορικό δίκαιο. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση που η διοίκηση της εταιρείας δεν ασκείται από όλους τους ομόρρυθμους εταίρους, αλλά έχει οριστεί διαχειριστής, από τη διατύπωση της διάταξης συνάγονται τα εξής:

- 1) Οι ομόρρυθμοι εταίροι και οι διαχειριστές της εταιρείας δεν εγκαλούνται σωρευτικά ή με σειρά προτεραιότητας αλλά διαζευκτικά. Η διαζευκτική αυτή κατάστρωση της ποινικής ευθύνης στο νόμο γεννά το εύλογο ερώτημα, αν, σε περίπτωση που προκύψει ποινική ευθύνη, μπορεί η φορολογική αρχή να ζητήσει την άσκηση ποινική δίωξη κατά της μίας ή της άλλης κατηγορίας προσώπων (δηλαδή κατά των εταίρων ή των διαχειριστών). Περαιτέρω, εφόσον η φορολογική αρχή δικαιούται να επιλέξει μεταξύ των δύο ανωτέρω κατηγοριών προσώπων, τίθεται το ερώτημα με ποια κριτήρια θα προκρίνει ως δράστη του φορολογικού αδικήματος τον εταίρο ή τον διαχειριστή της ομόρρυθμης εταιρείας.
- 2) Αν ασκηθεί ποινική δίωξη κατά του διαχειριστή εταίρου, δεν ευθύνονται ποινικά οι μη διαχειριστές ομόρρυθμοι εταίροι, αν έχει διοριστεί τρίτος (όχι εταίρος) διαχειριστής, σε περίπτωση άσκησης ποινικής δίωξης σε βάρος του, δεν ευθύνεται ποινικά κανένας ομόρρυθμος εταίρος. Η ανωτέρω ερμηνεία της διάταξης, δεν συμβαδίζει με την αλληλέγγυα ευθύνη των ομόρρυθμων εταίρων, όπως διατυπώνεται στον ΕΝ και αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των προσωπικών εταιρειών.

3) Ειδικότερα, σε περίπτωση που έχει διοριστεί τρίτος διαχειριστής της εταιρείας, αυτός ευθύνεται ποινικά για τα αδικήματα φοροδιαφυγής της εταιρείας. Αν μάλιστα ασκηθεί ποινική δίωξη σε βάρος του, οι ομόρρυθμοι εταίροι απαλλάσσονται από κάθε ποινική ευθύνη που σχετίζεται με το συγκεκριμένο ποινικό αδίκημα. Όπως αναλύθηκε όμως παραπάνω, η διαχείριση και εκπροσώπηση της ομόρρυθμης εταιρείας δεν δύναται να ανατεθεί σε τρίτο πρόσωπο που δεν φέρει την ιδιότητα του εταίρου. Τίθεται έτσι ο προβληματισμός, αν η συγκεκριμένη διάταξη του Ν. 2523/ 1997 αναγνωρίζει ως έγκυρη τη διαχείριση της εταιρείας από τρίτα πρόσωπα, και μάλιστα κατά αποκλεισμό των ομόρρυθμων εταίρων, ή την αγνοεί. Περεταίρω, σε περίπτωση που, τελικά, ο τρίτος δεν θεωρείται διαχειριστής αλλά πληρεξούσιος της εταιρείας, τότε η ποινική του ευθύνη μπορεί να εξεταστεί μόνο στα πλαίσια της συμμετοχής σε ποινικό αδίκημα (άρθρο 20 παραγρ. 5).

Τα υπό (1) και (2) ανωτέρω πρακτικά προβλήματα που δημιουργούνται από την διαζευκτική διατύπωση του νόμου δύναται να ξεπεραστούν σε μεγάλο βαθμό, εφόσον αξιοποιηθεί η διάταξη της παραγρ. 6 του άρθρου 20, η οποία προβλέπει την συνεκτίμηση συγκεκριμένων περιστάσεων για την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος του διοικητή του νομικού προσώπου. Κατά αυτόν τον τρόπο, η ποινική δίωξη θα πρέπει να ασκείται σε βάρος του προσώπου εκείνου (διαχειριστή ή εταίρου) ο οποίος αποδεικνύεται ότι ασκεί πραγματικά καθήκοντα διοίκησης στην εταιρεία. Από την παραπάνω ερμηνεία ίσως δεν θα πρέπει να εξαιρεθεί η περίπτωση που ο τρίτος (μη εταίρος) ασκεί de facto και αποκλειστικά καθήκοντα διοίκησης στην εταιρεία.

Ως προς το αδίκημα φοροδιαφυγής λόγω μη καταβολής χρεών, το άρθρο 23 (παραγρ. 2 υπό β' του άρθρου 25 του Ν. 1882/1990, όπως ισχύει) ορίζει ότι για ομόρρυθμες εταιρείες οι ποινές επιβάλλονται «στους ομόρρυθμους εταίρους και τους διαχειριστές τους». Και σε αυτή την περίπτωση, γίνεται διαχωρισμός της ιδιότητας του ομόρρυθμου εταίρου και του διαχειριστή της εταιρείας. Η ευθύνη των παραπάνω προσώπων για φορολογικά χρέη της εταιρείας ορίζεται ότι είναι σωρευτική και όχι διαζευκτική.

Υπογραμμίζεται ότι για το εν λόγω αδίκημα, οι ομόρρυθμοι εταίροι είναι σε κάθε περίπτωση ποινικά υπεύθυνοι ως συνυπόχρεοι με την εταιρεία (άρθρο 23 παραγρ. 6 του Ν. 2523/ 1997 σε συνδυασμό με το άρθρο 22 του ΕΝ). σημειώνεται ότι ο νόμος δεν απαιτεί τη βεβαίωση του χρέους στο όνομα του συνυπόχρεου (άρθρο 23 παραγρ. 6). Αυτό έχει ως πιθανή συνέπεια την αποστολή ατομικής ειδοποίησης σε βάρος του συνυπόχρεου ομόρρυθμου εταίρου. Κατά αυτόν τον τρόπο, ο ομόρρυθμος εταίρος ενδέχεται να πληροφορηθεί την κατηγορία της φοροδιαφυγής λόγω μη καταβολής χρεών σε βάρος του καθυστερημένα.

β) Η ανώνυμη εταιρεία, κατά τη διάρκεια της λειτουργίας της, διοικείται από το διοικητικό συμβούλιο της (ΔΣ), το οποίο ενεργεί συλλογικά (άρθρο 18 παραγρ. 1 σε συνδυασμό με άρθρο 22 του Ν. 2190/ 1920 περί ανωνύμων εταιρειών). Με άλλα λόγια, το διοικητικό συμβούλιο είναι το διαχειριστικό και εκπροσωπευτικό όργανο της ανώνυμης εταιρείας. Περαιτέρω το ΔΣ έχει το δικαίωμα να αναθέτει εξουσίες διαχείρισης και εκπροσώπησης της εταιρείας σε ορισμένα μέλη του, όπως για παράδειγμα διευθύνοντες συμβούλους, ή τρίτους, όπως για παράδειγμα γενικούς διευθυντές. Η δυνατότητα ανάθεσης θα πρέπει να προβλέπεται από το καταστατικό της εταιρείας. Κατά κανόνα, το ΔΣ ασκεί το δικαίωμα και παραχωρεί την εξουσία του ή τμήμα αυτής σε τρίτους με σκοπό την πιο εύρυθμη λειτουργία της εταιρείας. Μετά το διορισμό τους, τα πρόσωπα αυτά αποτελούν όργανα της εταιρείας.

Επιστρέφοντας στους αυτουργούς (δράστες) των φορολογικών αδικημάτων, παρατηρείται ότι ο Ν. 2523/1997 απαριθμεί ως αυτουργούς, ιδίως πρόσωπα που φέρουν μια από τις ιδιότητες που περιγράφονται στο Ν. 2190/ 1920 (άρθρο 20 παραγρ. 1 α' και 25 παραγρ. α' του Ν1882/ 1990, όπως αντικαταστάθηκε με την παραγρ. 1 του άρθρου 23 του Ν. 2523/ 1997). Οι αυτουργοί των φορολογικών αδικημάτων, όπως ορίζονται στο Ν. 2523/ 1997, καταγράφονται παρακάτω.

#### 1) Πρόεδρος του Δ.Σ.

Σύμφωνα με το Ν. 2190/ 1920 και την ερμηνεία του, οι ειδικές αρμοδιότητες του προέδρου του ΔΣ περιορίζονται σε καθήκοντα οργάνωσης των συνεδριάσεων του, ενώ η ψήφος του στις συνεδριάσεις του οργάνου δεν έχει βαρύνουσα σημασία (άρθρο 20 του Ν. 2190/ 1920). Ο πρόεδρος του ΔΣ εκλέγεται από τα μέλη του ΔΣ.

Περαιτέρω, η ιδιότητα του προέδρου του ΔΣ δεν συνεπάγεται από μόνη της την άσκηση καθηκόντων κ εκπροσώπησης της εταιρείας. Για το λόγο αυτό, ο διορισμός στη θέση αυτή έχει συνήθως τιμητικό και συμβολικό χαρακτήρα. Η ειδική μνεία του προέδρου του ΔΣ στο νόμο ως ποινικά υπεύθυνου για τα φορολογικά χρέη της εταιρείας δεν φαίνεται δικαιολογημένη. Ιδιαίτερα μάλιστα, όταν η θέση αυτή δεν αντιστοιχεί σε αυξημένες αρμοδιότητες εκπροσώπησης και διαχείρισης σε σχέση με τα απλά μέλη του ΔΣ. Στην πράξη, οι φορολογικές αρχές περιλαμβάνουν κατά κανόνα στην αίτηση τους προς την εισαγγελική αρχή και τον Πρόεδρο του ΔΣ ως ποινικά υπεύθυνο για τα αδικήματα φοροδιαφυγής της εταιρείας. Σημειώνεται ότι, από τη γραμματική ερμηνεία της παραπάνω διάταξης, ο αντιπρόεδρος της ανώνυμης εταιρείας δεν υπέχει ποινική ευθύνη από αυτή και μόνο την ιδιότητα του.

### 2) Ο Διευθύνων ή Εντεταλμένος ή Συμπράττων σύμβουλος

Οι ανωτέρω ιδιότητες προβλέπονται άμεσα ή έμμεσα στο Ν. 2190/1920 και αναφέρονται σε πρόσωπα (υποκατάστατους) στα οποία έχουν μεταβιβαστεί οι αρμοδιότητες του ΔΣ της εταιρείας. Τα πρόσωπα που αποκτούν μία από τις παραπάνω ιδιότητες είναι ταυτόχρονα μέλη του ΔΣ και ορίζονται με απόφαση του (18 παραγρ. 2 του Ν. 2190/ 1920). Στα πρόσωπα που κατέχουν αυτές τις θέσεις ανατίθεται συνήθως, ολικά ή μερικά, η άσκηση των καθηκόντων διαχείρισης και εκπροσώπησης της εταιρείας. Ως εκ τούτου, ο ειδικότερος καταλογισμός των αδικημάτων φοροδιαφυγής της εταιρείας σε βάρος προσώπων που φέρουν μια από τις παραπάνω ιδιότητες βρίσκει έρεισμα στη νομοθεσία για την ανώνυμη εταιρεία. Ωστόσο, θα πρέπει να εξετάζεται σε κάθε περίπτωση αν οι αρμοδιότητες που έχουν μεταβιβαστεί είναι ορισμένες. Με άλλα λόγια, είναι ορθό να ερευνάται αν οι αρμοδιότητες αυτές αφορούν στην επιμέλεια όλων των εταιρικών ζητημάτων (άρα και των φορολογικών υποχρεώσεων της εταιρείας) ή αναφέρονται σε εξειδικευμένα θέματα, όπως για παράδειγμα ο διορισμός εντεταλμένου συμβούλου, ο οποίος είναι και πολιτικός μηχανικός, για την επίβλεψη των έργων της τεχνικής εταιρείας.

### 3) Οι διοικητές

Η έννοια του διοικητή της ανώνυμης εταιρείας δεν απαντάται ως ιδιότητα στο Ν. 2190/ 1920. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να ερμηνεύεται μόνο στα πλαίσια νόμων



που τυχόν προβλέπουν ειδικά τη συγκεκριμένη θέση στη διοίκηση ανώνυμης εταιρείας.

- 4) Οι Γενικοί Διευθυντές ή Διευθυντές ή πρόσωπα εντεταλμένα με ιδιωτική βούληση να ασκούν τα καθήκοντα διευθυνόντων συμβούλων

Σύμφωνα με το Ν.2190/ 1920 και την ερμηνεία του, πρόκειται για τρίτα προς το ΔΣ άτομα, στα οποία ανατίθεται (μεταβιβάζεται) η εξουσία διαχείρισης και εκπροσώπησης της ανώνυμης εταιρείας, ολικά ή μερικά. Στην πραγματικότητα τα πρόσωπα που ενεργούν υπό τις παραπάνω ιδιότητες υποκαθιστούν το ΔΣ στην άσκηση των καθηκόντων του. Η υποκατάσταση αυτή δεν αποκλείει το ΔΣ από τη διοίκηση της εταιρείας. Το τελευταίο έχει δικαίωμα εναντίωσης στις αποφάσεις τους. Θα πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι οι υποκατάστατοι του ΔΣ στη διοίκηση της ανώνυμης εταιρείας δεν δύνανται να αναθέσουν περαιτέρω τη διαχειριστική και εκπροσωπευτική εξουσία της εταιρείας σε άλλα πρόσωπα. Οι διευθυντές διορίζονται με απόφαση του ΔΣ της εταιρείας. Η ανάθεση καθηκόντων διοίκησης στα συγκεκριμένα πρόσωπα ονομαστικά και η δράση τους υπό τη συγκεκριμένη ιδιότητα θα συνάγεται από πρακτικό ΔΣ της εταιρείας, το οποίο καλείται συνήθως πρακτικό απονομής (κατανομής) αξιωμάτων. Με τη φράση «*πρόσωπα εντεταλμένα με ιδιωτική βούληση να ασκούν καθήκοντα διευθυνόντων συμβούλων*» νοείται προφανώς από το νομοθέτη η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων του ΔΣ σε τρίτο πρόσωπο, το οποίο όμως δεν φέρει μία από τις ιδιότητες που μνημονεύει ο νόμος, όπως για παράδειγμα να μην έχει διοριστεί σε θέση διευθύνοντος συμβούλου ή γενικού διευθυντή. Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι τα παραπάνω υποκατάστατα πρόσωπα που αναλαμβάνουν καθήκοντα διοίκησης δεν ταυτίζονται εννοιολογικά με πρόσωπα που είναι εντολοδόχοι ή πληρεξούσιοι της εταιρείας. Οι τελευταίοι είναι εκτελεστικά όργανα της εταιρείας, δεν αποτελούν όργανα διοίκησης αυτής ούτε τους έχουν ανατεθεί τέτοιες αρμοδιότητες, αλλά ενεργούν ως αντιπρόσωποι πράξεις που αποφασίστηκαν από το διοικητικό συμβούλιο και τα άλλα όργανα διοίκησης της εταιρείας (γενικούς διευθυντές κ.λπ.). Ως εκ τούτου, πληρεξούσιοι και εντολοδόχοι της εταιρείας δεν εμπίπτουν στην έννοια του αυτουργού αδικημάτων φοροδιαφυγής. Τα πρόσωπα αυτά θα μπορούσαν να διωχθούν ποινικά , εφόσον αυτό δικαιολογείται από τα πραγματικά περιστατικά, μόνο στα πλαίσια της ποινικής δίωξης των συνεργών σε

αδικήματα φοροδιαφυγής (παράγρ. 5 του άρθρου 20 του Ν. 2523/ 1997). Ωστόσο, θα ήταν εύλογη η διατύπωση αντιρρήσεων σε τυχόν άσκηση ποινικών διώξεων σε βάρος απλών υπαλλήλων της εταιρείας. Τίθεται παραπάνω ο προβληματισμός αν πρόσωπα που ανήκουν στην κατηγορία των λεγόμενων «*διευθυνόντων υπαλλήλων*» περιλαμβάνονται στην έννοια των γενικών διευθυντών, των διευθυντών και των άλλων προσώπων που ασκούν καθήκοντα διοίκησης στην εταιρεία. Οι διευθύνοντες υπάλληλοι είναι μισθωτοί στην εταιρεία με υψηλό βαθμό ανεξαρτησίας και ευθύνης ως προς τη λήψη αποφάσεων. Τα καθήκοντα τους είναι συνήθως είτε καθαρά εργοδοτικά είτε σχετίζονται με την παροχή εξειδικευμένης εργασίας (παροχή τεχνογνωσίας). Η δραστηριότητα τους αφορά ένα σημαντικό μέρος της εκμετάλλευσης της εταιρείας. Το προσωπικό του τομέα που αναλαμβάνουν εργάζεται υπό τις οδηγίες του. Ωστόσο, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους δεν αποκλείεται να λαμβάνουν οδηγίες από τους διοικητές της εταιρείας και είναι υπόλογοι σε αυτούς για το αποτέλεσμα της εργασίας τους. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι διευθύνοντες υπάλληλοι διαχωρίζονται από τους προϊστάμενους: οι προϊστάμενοι ασκούν εντονότερα εκτελεστικά καθήκοντα και όχι επιτελικές λειτουργίες στην εταιρεία. Από την άλλη πλευρά, τα παραπάνω πρόσωπα αντιδιαστέλλονται και από τους διοικητές της εταιρείας υπό την εξής έννοια: οι διευθύνοντες υπάλληλοι δεν έχουν το δικαίωμα διάθεσης των μέσων της παραγωγής ούτε των κερδών της επιχείρησης. Έτσι, η έννοια του διευθύνοντος υπαλλήλου θα πρέπει να διαχωρίζεται από τα πρόσωπα που είναι εντεταλμένα στη διοίκηση της εταιρείας, εκτός αν τα καθήκοντα τους προσομοιάζουν με τα καθήκοντα διοικητή της ανώνυμης εταιρείας, υπό την ευρεία έννοια του όρου. Στην περίπτωση «*κάθε πρόσωπο εντεταλμένο από το νόμο ή από ιδιωτική βούληση*» περιλαμβάνονται και οι εκκαθαριστές της ανώνυμης εταιρείας οι οποίοι είναι όργανα της εταιρείας που αναλαμβάνουν καθήκοντα εκκαθάρισης μετά τη λύση της. Διορίζονται από τη γενική συνέλευση της εταιρείας (άρθρο 47 α του Ν. 2190/ 1920).

5) Κάθε πρόσωπο εντεταλμένο από δικαστική απόφαση

Η διάταξη παραπέμπει στην εξαιρετική περίπτωση διορισμού προσωρινής διοίκησης ή εκκαθαριστών από το δικαστήριο (άρθρα 69 και 73 του ΑΚ αντίστοιχα). Ως προς τα αδικήματα των άρθρων 17-19, ο νόμος δεν διευκρινίζει αν τα παραπάνω πρόσωπα

ευθύνονται σωρευτικά ή μη. Από τη διατύπωση της διάταξης φαίνεται ότι δεν αποκλείεται η σωρευτική ευθύνη των παραπάνω προσώπων. Ασφαλώς, για τη θεμελίωση σωρευτικής ευθύνης είναι αναγκαία η ύπαρξη στοιχείων που αποδεικνύουν ότι η διοίκηση της εταιρείας ασκείται από περισσότερα από ένα πρόσωπα που φέρουν μια από τις παραπάνω ιδιότητες. Στην πράξη έχει παρατηρηθεί ότι η ποινική δίωξη ασκείται συνήθως σε βάρος του διευθύνοντος συμβούλου ή του γενικού διευθυντή και του προέδρου του ΔΣ. Από αυτή την πρακτική συνάγεται ότι η άσκηση ποινικής δίωξης θεμελιώνεται κατά κανόνα στην ιδιότητα των προσώπων ενώ δεν εξετάζεται η πραγματική άσκηση καθηκόντων διοίκησης στην εταιρεία. Ως προς το αδίκημα του άρθρου 23 (μη καταβολής χρεών προς το Δημόσιο), η διάταξη, αν και παλιότερη, έχει πιο ξεκάθαρη διατύπωση: οι παραπάνω διοικητές της εταιρείας ευθύνονται «σωρευτικά ή μη». Η φράση αυτή έχει ερμηνευτεί ότι παρέχει στο ποινικό δικαστήριο την ευχέρεια να εξετάσει αν τα περισσότερα πρόσωπα που έχουν εναχθεί ποινικά υπέχουν ή όχι ποινική ευθύνη στη συγκεκριμένη περίπτωση.

- 6) Τα μέλη του ΔΣ εφόσον α) ελλείπουν τα παραπάνω πρόσωπα και β) ασκούν στην πραγματικότητα καθήκοντα διοίκησης και εκπροσώπησης της εταιρείας

Από τη διατύπωση της διάταξης (άρθρο 20 παράγρ. 1 περ. α' εδ. Β' του Ν. 2523/1997 και 25 παράγρ. 2 περ. α' εδ. Β' του Ν. 1882/ 1990. Όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 23 του Ν. 2523/ 1997) προκύπτει ότι οι δυο παραπάνω προϋποθέσεις θα πρέπει να πληρούνται σωρευτικά και να αποδεικνύονται από τη φορολογική και εισαγγελική αρχή προκειμένου να ασκηθεί ποινική δίωξη σε βάρος τους. Υπό το καθεστώς του Ν. 2190/ 1920 τα μέλη του ΔΣ είναι ισότιμα και έχουν τις ίδιες αρμοδιότητες. Ο Ν. 3016/ 2002, ο οποίος αναφέρεται στη διακυβέρνηση των εισηγμένων στο ΧΑΑ εταιρειών, διαχωρίζει τις αρμοδιότητες των μελών του ΔΣ διακρίνοντας σε εκτελεστικά και μη εκτελεστικά μέλη (άρθρο 3). Τα εκτελεστικά μέλη ασχολούνται με τα καθημερινά θέματα διοίκησης: λαμβάνουν αποφάσεις για όλα τα θέματα της εταιρείας ή τα ειδικότερα θέματα που είναι επιφορτισμένα και τις υλοποιούν. Τα μη εκτελεστικά μέλη συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων και εποπτεύουν την υλοποίησή τους. Από πλευράς φορολογικού ποινικού δικαίου δεν φαίνεται να υπάρχει ανάγκη εξειδίκευσης των παραπάνω ιδιοτήτων στο νόμο υπό την έννοια της απαλλαγής μίας από τις παραπάνω

κατηγορίες από τυχόν ποινικές κυρώσεις ενόψει της διατήρησης της ενότητας του ΔΣ. Ωστόσο, η διάπραξη του ποινικού αδικήματος υπό συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά ενδέχεται να αποκλείει τη συμμετοχή των μη εκτελεστικών μελών, λαμβάνοντας υπόψη α) το γεγονός της παρουσίας των μη εκτελεστικών μελών ανά τακτά χρονικά διαστήματα στην εταιρεία, αλλά όχι σε καθημερινή βάση και β) ότι δεν εμφανίζονται με την υπογραφή τους στα έγγραφα αλληλογραφίας της εταιρείας με τρίτους.

- 7) Οι προβλεπόμενες για τις ανώνυμες εταιρείες διατυπώσεις δημοσιότητας, όπως περιγράφονται στο άρθρο 7 α του Ν. 2190/ 1920, δεν αφορούν μόνο τις μεταβολές στα πρόσωπα των μελών του ΔΣ. Η έναρξη και λήξη της θητείας όλων των προσώπων που ασκούν καθήκοντα διοίκησης στην ανώνυμη εταιρεία, καταχωρίζονται στο Μητρώο ανώνυμης εταιρείας που τηρείται στην αρμόδια Νομαρχία και δημοσιεύονται στο ΦΕΚ (τεύχος ΑΕ-ΕΠΕ). Σε δημοσιότητα υπόκειται και η έκταση της υποκατάστασης, δηλαδή οι συγκεκριμένες πράξεις ή τομείς δράσεις που έχουν ανατεθεί στο υποκατάστατο όργανο. Η καταχώριση της αλλαγής (π.χ. παραίτησης) του διοικητή έχει δηλωτική και όχι συστατική σημασία. Η πράξη διορισμού οργάνων διοίκησης συντελείται με τη λήψη της σχετικής απόφασης από το αρμόδιο όργανο (Γενική Συνέλευση, ΔΣ κ.λπ.) και την αποδοχή του διορισμού ή της εκλογής από το διοριζόμενο η οποία μπορεί να είναι και άτυπη. Αν όμως δεν πραγματοποιηθεί η παραπάνω δημοσιότητα ενδέχεται, η φορολογική αρχή να επικαλεστεί, ως καλόπιστος τρίτος, ότι αγνοούσε τη μεταβολή κατά το χρόνο που διαπράχθηκε το αδίκημα της φοροδιαφυγής. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η κρίση του δικαστηρίου ως προς το πρόσωπο που έφερε την ιδιότητα που προβλέπει ο νόμος κατά τον κρίσιμο χρόνο τέλεσης της φοροδιαφυγής βασίζεται συνήθως στα σχετικά ΦΕΚ (ανάληψης της θέσης και αποχώρησης). Η έλλειψη δημοσίευσης στο Μητρώο ΑΕ δυσχεραίνει για τον διοικητή την απόδειξη του ακριβούς χρόνου της μεταβολής και επομένως, την απόδειξη της μη συμμετοχής του στην πράξη φοροδιαφυγής της ανώνυμης εταιρείας. Η αντίστοιχη υποχρέωση γνωστοποίησης προς τη φορολογική αρχή περιλαμβάνει την υποβολή εγγράφου από το οποίο προκύπτει η σύνθεση του

ΔΣ καθώς και το είδος της εργασιακής σχέσης των μελών του. Επίσης περιλαμβάνει οποιαδήποτε μεταβολή εργασιών όπως είναι η αλλαγή των μελών αυτού. Η διατύπωση της σχετικής υπουργικής απόφασης υπονοεί ότι οι μεταβολές που περιγράφονται σε αυτή είναι ενδεικτικές.

8) Οι διοικητές Υποκαταστημάτων αλλοδαπής ανώνυμης εταιρείας

Τα υποκαταστήματα ή πρακτορεία αλλοδαπών ανωνύμων εταιρειών (άρθρο 50 του Ν. 2190/ 1920) δεν έχουν νομική προσωπικότητα στην Ελλάδα. Για τη διαχείριση των εργασιών του υποκαταστήματος και την εκπροσώπηση αυτού στην Ελλάδα διορίζεται διευθυντής ή αντιπρόσωπος ή πράκτορας. Η ίδρυση του υποκαταστήματος προϋποθέτει εγκριτική απόφαση του αρμοδίου νομάρχη και δημοσίευση στο ΦΕΚ, όπου δημοσιεύονται και τα στοιχεία του διευθυντή ή αντιπροσώπου ή πράκτορα του υποκαταστήματος, ο τρόπος διορισμού και ο χρόνος λήξης των καθηκόντων του. Τα παραπάνω στοιχεία ανακοινώνονται στο μητρώο του TAXIS ώστε η εταιρεία να αποκτήσει ΑΦΜ στην Ελλάδα. Το πρόσωπο που φέρει μια από τις παραπάνω ιδιότητες θεωρείται νόμιμος εκπρόσωπος της αλλοδαπής εταιρείας στην Ελλάδα. Το έγγραφο διορισμού του υποβάλλεται στην αρμόδια ΔΟΥ και το άτομο αυτό ορίζεται ρητά στο νόμο ως ποινικά υπεύθυνο για τα αδικήματα φοροδιαφυγής της αλλοδαπής επιχείρησης στην Ελλάδα (άρθρο 20 παράγρ. 3 του Ν. 2523/ 1997 και άρθρο 25 παράγρ. 2 ε' του Ν. 1882/ 1990).

## 2.7 Αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.

Η φοροδιαφυγή στη χώρα μας θεωρείται εκτεταμένη στους περισσότερους τομείς κυρίως όμως στον αγροτικό τομέα. Φοροδιαφυγή γίνεται σε όλους τους φόρους στην Ελλάδα συνήθως με απλές μεθόδους λόγω αδυναμιών των φοροτεχνικών υπηρεσιών. Οι σημαντικότεροι παράγοντες που επιδρούν στη μείωση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα είναι η επιβολή υψηλών ποινών στους παραβάτες καθώς επίσης και η ταλαιπωρία που υφίστανται. Άλλοι παράγοντες που βρέθηκαν σημαντικοί ήταν ότι το κράτος είναι σπάταλο, η συχνότητα που γίνονται φορολογικοί έλεγχοι, καθώς επίσης και το μέγεθος του φορολογικού συντελεστή. Για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, η ΓΓΠΣ δραστηριοποιείται σε μια πληθώρα δράσεων:

- ✚ Στην εξαγωγή καταστάσεων προς έλεγχο και διασταυρώσεις. Η ΓΓΠΣ υποστηρίζει το ελεγκτικό έργο των υπηρεσιών του υπουργείου εξάγοντας πλήθος καταστάσεων προς έλεγχο βάσει κριτηρίων, καθώς και διασταυρώσεων. Οι σημαντικότερες σχετικές δράσεις του τελευταίου έτους είναι:
- ✚ Καταστάσεις μη υποβολής περιοδικής δήλωσης ΦΠΑ για τα έτη 2010 και 2011.
- ✚ Διάφορες διασταυρώσεις οφειλετών με Περιουσιολόγιο. Αποστολές σχετικών ατομικών προσκλήσεων.
- ✚ Επιχειρήσεις με σημαντικές διαφορές οικονομικών στοιχείων μεταξύ χρήσεων 2008 και 2009.
- ✚ Διασταύρωση Οριστικών Δηλώσεων Φόρου Μισθωτών Υπηρεσιών (έντυπο Ε7) και του Β' αντιτύπου των Βεβαιώσεων Αποδοχών για Υπηρεσίες Δημοσίου, με εισοδήματα από μισθωτές υπηρεσίες και συντάξεις Οικονομικών ετών 2008-2010.
- ✚ Διασταυρωτικοί έλεγχοι των δηλωθέντων παραδόσεων από Ελληνικές επιχειρήσεις, προς αντίστοιχες του εξωτερικού.
- ✚ Διάφορες καταστάσεις με στοιχεία μητρώου και δηλώσεων συγκεκριμένων κατηγοριών επιτηδευματιών και περιοχών για ΣΔΟΕ.
- ✚ Διασταύρωση Επιχειρηματικής Αμοιβής ετών 2008 και 2009.
- ✚ Εντοπισμός μη πληρωμής τελών κυκλοφορίας ετών 2008 και 2009.
- ✚ Πλήθος άλλων διασταυρώσεων, ελέγχων και καταστάσεων που ζητούνται από τις φορολογικές και ελεγκτικές υπηρεσίες του Υπουργείου.

Για το επόμενο χρονικό διάστημα σχεδιάζονται επιπλέον διασταυρώσεις, όπως:

- ✚ Διασταύρωση επιχειρήσεων που περαίωσαν και δεν έχουν υποβάλει ΦΠΑ για οποιαδήποτε περαιωθείσα περίοδο.
- ✚ Διασταύρωση μη υποβολής ΦΠΑ ή/και Εισοδήματος με Δηλώσεις ΚΒΣ.
- ✚ Διασταύρωση επιχειρήσεων που περαίωσαν και δεν έχουν υποβάλει ΦΠΑ για οποιαδήποτε περαιωθείσα περίοδο.

- ✚ Καταστάσεις επιτηδευματιών που δεν αποδέχτηκαν την περαίωση βάσει διαφόρων κριτηρίων.
- ✚ Διασταύρωση στοιχείων διπλοτύπων απόδοσης ΦΜΥ που δηλώνονται στο Ε7 με το σύστημα εσόδων.
- ✚ Εντοπισμός Φυσικών προσώπων με σημαντική ακίνητη περιουσία, που δηλώνονται ότι εισπράττουν ενοίκια, αλλά δεν τα δηλώνουν ή δηλώνουν λιγότερα.
- ✚ Υλοποίηση βάσης δεδομένων ελεγκτικής αρμοδιότητας επιχειρήσεων.
- ✚ Εντοπισμός μη πληρωμής τελών κυκλοφορίας για το 2009.
- ✚ Αξιοποίηση δεδομένων του ΟΟΣΑ για εισοδήματα ελλήνων στο εξωτερικό.
- ✚ Επικαιροποίηση της διασταύρωσης όσων δεν έχουν υποβάλει δήλωση Φ.Ε. οικ. έτους 2009 και τους δηλώνουν άλλοι ως εκμισθωτές. Εκτέλεση και για το 2010.
- ✚ Καταστάσεις επιχειρήσεων με επιστροφές ΦΠΑ ή που έχουν υποβάλει αίτημα, λόγω ενδοκοινοτικών παραδόσεων 2009 και 2010.
- ✚ Διαδικασία αξιολόγησης ορθής χρήσης του κωδικού ανάλωσης κεφαλαίου παλαιότερων ετών στις ηλεκτρονικές δηλώσεις εισοδήματος.
- ✚ Διασταύρωση στοιχείων εισαγωγών (τελωνεία) και ενδοκοινοτικών αποκτήσεων (VIES) για περιπτώσεις ασυμφωνιών. Απαιτείται συνεργασία των αρμοδίων διευθύνσεων για να προσδιοριστεί ο μηχανισμός.
- ✚ Στην υποστήριξη με δεδομένα και εφαρμογές των ομάδων αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής που έχει δημιουργήσει το Υπουργείο.
- ✚ Στην πραγματοποίηση τακτικών συνεδριάσεων της επιτελικής ομάδας ηλεκτρονικών διασταυρώσεων για το σχεδιασμό τους και την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων.
- ✚ Στην αποστολή ηλεκτρονικών ή έγγραφων ειδοποιήσεων για επερχόμενες φορολογικές υποχρεώσεις ή υποχρεώσεις που δεν υλοποιήθηκαν.

- ✚ Στην αποστολή προσωποποιημένης αναφοράς στους προϊστάμενους των ΔΟΥ για τα αποτελέσματα της ημέρας.
- ✚ Στη δημιουργία σχέσεων διαλειτουργικότητας με ποικίλους φορείς για τη συλλογή δεδομένων οικονομικού ενδιαφέροντος (τράπεζες, ταμεία ασφάλισης, δικηγορικοί σύλλογοι, ΤΕΕ κ.α.).
- ✚ Στη δημιουργία και αξιοποίηση συστήματος καταγραφής και παρακολούθησης των αποτελεσμάτων των διασταυρώσεων, μέσω της οποίας είναι εφικτό ανά πάσα στιγμή να γνωρίζει το Υπουργείο την πρόοδο της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων των διασταυρώσεων.

**Πίνακας 1.4** Η φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών στο ΧΑΑ κατά κλάδο σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2000.

<b>Κατάταξη βάσει του μέσου προϊόντος φορολογικού ελέγχου</b>								
<b>(ποσά σε εκατ. Δρχ.)</b>								
Κλάδος Οικονομικής Δραστηριότητας	Δηλωθέντες Φόροι Χρήσης	Προϊόν Φορ/κού Ελέγχου	Φόροι που έπρεπε να έχουν δηλωθεί	Ποσοστό φορ/κής συμμόρφωσης	Μέσο Προϊόν φορ/κού ελέγχου	Συντελεστής μεταβλητότητας προϊόντος φορ/κου ελέγχου	Αριθμός παρατηρήσεων	
Ενοικιάσεις Μεταφορικών Μέσων	2.709,2	59,2	2.768,4	97,86	4,2	1,16	14	
Κατασκευές	1.852,7	225,7	2.078,4	89,14	11,3	1,92	20	
Κλωστοϋφαντουργία	1.966,4	265,7	2.232,2	88,1	11,6	0,89	23	
Πληροφορική	6.699,3	628,5	7.327,8	91,42	16,5	1,11	38	
Τρόφιμα	1.175,7	466,2	1.641,9	71,6	17,3	0,59	27	
Χονδρικό εμπόριο	13.660,9	1.728,0	15.388,9	88,77	23,0	1,02	75	



Λοιπές βιομηχανικές	6.625,8	1.591,2	8.216,9	80,64	23,4	1,61	68
Βασικά μέταλλα	1.576,5	456,5	2.033,0	77,54	28,5	0,7	16
Είδη Πληροφορικής	1.791,8	995,2	2.787,0	64,29	33,2	0,72	30
Εκδόσεις & εκτυπώσεις	8.645,1	1.771,4	10.416,5	82,99	41,2	1,37	43
Επιβατηγός Ναυτιλία	1.124,0	758,6	1.882,6	59,71	42,1	1,93	18
Λιανικό εμπόριο	40.496,7	2.174,8	42.671,5	94,9	57,2	1,58	38
Ασφάλειες	7.418,1	2.097,1	9.515,3	77,96	99,9	1,25	21
Ξενοδοχεία	3.894,0	1.411,3	5.305,3	73,4	100,8	2,65	14
Τράπεζες	33.088,7	7.222,2	40.310,9	82,08	300,9	1,39	24
Λοιπές υπηρεσίες	33.848,1	20.394,1	54.242,2	62,4	309,0	2,97	66
Δυλιστήρια	21.817,4	6.522,4	28.340,0	76,98	465,9	1,25	14
Σύνολο κλάδων	188.390,5	48.768,3	237.158,8	79,44	88,8	4,11	549
Δημόσιες Επιχειρήσεις	64.889,9	26.391,5	91.281,3	71,09	643,7	1,82	41
Ιδιωτικές Επιχειρήσεις	123.500,6	22.376,9	145.877,5	84,66	44,0	2,17	508

## 2.8 Ποινές για φοροδιαφυγή.

Από νομικής άποψης, ορίζεται ότι το αδίκημα στοιχειοθετείται μόνο αν η μη απόδοση ή η ακριβής απόδοση φόρων προς το Δημόσιο τελέστηκε προκειμένου ο υπόχρεος να αποφύγει την πληρωμή αυτών. Από τη διατύπωση της διάταξης προκύπτει ότι ο υπόχρεος προς απόδοση θα πρέπει να ενεργεί με δόλο, ιδίως στις περιπτώσεις που ο οφειλόμενος φόρος δεν έχει παρακρατηθεί από τον υπόχρεο, η συναγωγή του δόλου δε δύναται να προέρχεται από αντικειμενικά περιστατικά, αντιθέτως θα πρέπει να αποδεικνύεται από το Δημόσιο ότι η μη εφαρμογή της φορολογικής διάταξης που προέβλεπε την παρακράτηση και απόδοση του φόρου, οφείλεται σε πρόθεση φοροδιαφυγής του υπόχρεου προς απόδοση. Έτσι, σε κάθε περίπτωση φοροδιαφυγής που τιμωρείται ως κακούργημα, οι υποθέσεις εισάγονται απευθείας στο ακροατήριο του τριμελούς εφετείου με κλητήριο θέσπισμα του εισαγγελέα εφετών με παράκαμψη της διαδικασίας ενώπιων των δικαστικών συμβουλίων, σύμφωνα με τα άρθρα 20 και 21 του Ν. 663/ 1977 (άρθρο 21 παρ. 9 του Ν. 2523/1997). Η τακτική αυτή έχει επικριθεί επειδή δεν συνδράμει στην μείωση των άσκοπων παραπομπών. Οι διατάξεις του άρθρου 17 εφαρμόζονται για εισοδήματα που αποκτώνται από την 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου του 1998 και μετά (άρθρο 38 παρ. 4 του Ν. 2523/1997). Επίσης εφαρμόζονται για τα εισοδήματα που αποκτήθηκαν προγενέστερα, εφόσον υπάρχει περίπτωση εφαρμογής της γενικής αρχής του ποινικού δικαίου περί αναδρομικής ισχύος του ευμενέστερου νόμου (άρθρο 2 του ΠΚ).

Ο νόμος διακρίνει τις περιπτώσεις που η φοροδιαφυγή χαρακτηρίζεται πλημμέλημα ή κακούργημα. Η διάκριση βασίζεται αποκλειστικά στο ύψος του ποσού που φοροδιαφεύγει ο υπόχρεος προς απόδοση. Έτσι εφόσον το προς απόδοση ποσό που συμψηφίστηκε ή επιστράφηκε ή δεν αποδόθηκε παράνομα ξεπερνά το ποσό των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, ο υπόχρεος τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους και η πράξη επιφέρει χαρακτηρισμό πλημμελήματος (φυλάκιση έως 5 έτη το ανώτατο όριο), ενώ σε περίπτωση υπέρβασης άνω των εβδομήντα πέντε χιλιάδων (75.000) ευρώ, το αδίκημα τιμωρείται με ποινή κάθειρξης μέχρι 10 ετών και η πράξη επιφέρει χαρακτηρισμό κακούργηματος (η κάθειρξη δεν δύναται να είναι μικρότερη από 5 έτη).

Ειδικότερα, εάν ο υπόχρεος προς απόδοση δεν καταβάλλει τα βεβαιωμένα στις δημόσιες οικονομικές υπηρεσίες (Δ.Ο.Υ.) και τα τελωνεία χρέη προς το Δημόσιο, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τεσσάρων μηνών, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης:

- 1) έως ένα έτος, εφόσον το συνολικό χρέος από κάθε αιτία, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων ή προσαυξήσεων μέχρι την ημερομηνία σύνταξης του πίνακα χρεών, που αναφέρεται στην παράγραφο 5, υπερβαίνει το ποσό των πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ.
- 2) έξι τουλάχιστον μηνών, εφόσον το συνολικό χρέος, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ανωτέρω περίπτωση α', υπερβαίνει το ποσό των δέκα χιλιάδων (10.000) ευρώ.
- 3) ενός τουλάχιστον έτους, εφόσον το συνολικό χρέος, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ανωτέρω περίπτωση α', υπερβαίνει το ποσό των πενήντα χιλιάδων (50.000) ευρώ.
- 4) τριών τουλάχιστον ετών, εφόσον το συνολικό χρέος, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ανωτέρω περίπτωση α', υπερβαίνει το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ.

Χρόνος τέλεσης του αδικήματος είναι το χρονικό διάστημα από την παρέλευση των τεσσάρων μηνών μέχρι τη συμπλήρωση χρόνου αντίστοιχου με το 1/3 της κατά περίπτωση προβλεπόμενης προθεσμίας παραγραφής. Η ποινική δίωξη ασκείται ύστερα από αίτηση του προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. ή του Τελωνείου προς τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών της έδρας τους, που συνοδεύεται υποχρεωτικά από πίνακα χρεών, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων ή προσαυξήσεων. Η πράξη μπορεί να κριθεί ατιμώρητη, εάν το ποσό που οφείλεται εξοφληθεί μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης σε οποιονδήποτε βαθμό. Εμφάνιση μάρτυρα που θα βεβαιώνει τις οφειλές. Η εμφάνιση του μάρτυρα στο ακροατήριο δεν είναι υποχρεωτική, εφόσον έχει λάβει χώρα έγγραφη ενημέρωση του αρμόδιου εισαγγελέα ή του δικαστηρίου εκ μέρους της Δ.Ο.Υ. Ο χαρακτηρισμός της φοροδιαφυγής σε

πλημμέλημα/ κακούργημα είναι καθοριστικός για το χρόνο παραγραφής του αδικήματος.

**Πίνακας 1.5** Φορολογικά αδικήματα και οι αντίστοιχες ποινές.

Συνοπτικός πίνακας φορολογικών αδικημάτων και ποινών (άρθρα 17-19 του Ν. 2523/ 1997)			
Φορολογικά αδικήματα	Για φόρο που αναλογεί (σε ευρώ)	Απειλούμενη ποινή	Συμβιβασμός με φορολογική αρχή
1. Μη υποβολή ή υποβολή ανακριβούς δήλωσης	15.001 150.001	1-5 έτη 5-10 έτη (κάθειρξη)	Με εφαρμογή ποινικών διατάξεων
2. Μη απόδοση ή ανακριβής απόδοση ΦΠΑ και παρακρατούμενων φόρων	3.001 75.001	1-5 έτη 5-10 έτη (κάθειρξη)	Με εφαρμογή ποινικών διατάξεων
	<b>Αξία συναλλαγής (σε ευρώ)</b>		
3. Έκδοση/ λήψη πλαστών ή και εικονικών φορολογικών στοιχείων	Για ανύπαρκτη συναλλαγή άνω των 3.000 Για ανύπαρκτη συναλλαγή άνω των 150.000 Για όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις	1-5 έτη 5-10 έτη (κάθειρξη) 3 μήνες έως 5 έτη	Με εφαρμογή ποινικών διατάξεων

Σε περίπτωση που η συνολική αξία των πλαστών και εικονικών στοιχείων ξεπερνά το ποσό των διακοσίων τριάντα πέντε χιλιάδων (235.000) ευρώ, επιβάλλεται ως παρεπόμενη ποινή το κλείσιμο του γραφείου ή της επιχείρησης (συναφές το άρθρο 67 του ΠΚ). Τονίζεται ότι η ανωτέρω ποινή δύναται να επιβληθεί μόνο από το ποινικό δικαστήριο.

# ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3<sup>ο</sup>

---

## Φοροαποφυγή στην Ελλάδα

### 3.1 Έννοια και ορισμός Φοροαποφυγής.

Το θέμα που πραγματεύεται η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι ένα ζήτημα που βρίσκεται διαρκώς στην ελληνική επικαιρότητα. Όπως αναφέραμε στο δεύτερο κεφάλαιο ως φοροδιαφυγή ορίζεται η παράνομη αποφυγή πληρωμής φόρων, όπως για παράδειγμα η απόκρυψη εισοδημάτων από την φορολογική δήλωση, ενώ ως φοροαποφυγή ορίζεται οποιαδήποτε νόμιμη διαδικασία ή τρόπος για την αποφυγή πληρωμής φόρου. Φοροαποφυγή αποκαλείται η εφαρμογή καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών που αποτελούν απόρροια προσεκτικής μελέτης της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, των διεθνών προτύπων χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων με μοναδικό στόχο τη μείωση της φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Πραγματοποιείται στα πλαίσια ενός καλά μελετημένου φορολογικού σχεδιασμού, κατά τον οποίο δημιουργούνται διάφορα σενάρια και εναλλακτικές, μέχρι να προσδιοριστεί ο ελάχιστος δυνατός φόρος, συνήθως στα πλαίσια του νόμου.

### 3.2 Σχέση φοροαποφυγής – φοροδιαφυγής

Η έννοια της φοροαποφυγής είναι συγγενής θα μπορούσαμε να πούμε με την έννοια της φοροδιαφυγής. Η φοροαποφυγή είναι η πλήρης ή μερική αποφυγή του φόρου και ως προς τις οικονομικές συνέπειες οι δυο αυτές έννοιες (φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή) δε διαφέρουν καθόλου. Αντιθέτως είναι σημαντική η διαφορά τους στη πολιτική και ηθική άποψη. Στη περίπτωση της φοροαποφυγής οι φορολογούμενοι αποφεύγουν την καταβολή του φόρου με μέσα και διαδικασίες οι οποίες δε

τιμωρούνται με ποινές και δεν επιφέρουν νομικές συνέπειες. Η διάκριση των εννοιών είναι προφανής με βάση την αναφορά που έχουμε είδη κάνει. Άξιο αναφοράς είναι πως στη πράξη είναι δύσκολη η διάκριση αυτή. Η φοροαποφυγή καλύπτει ευρύ φάσμα ενεργειών και μέσων και στο ένα άκρο έχουμε το φορολογικό σχεδιασμό, ο οποίος είναι φυσιολογικός και αποδεκτός ενώ στο άλλο άκρο έχουμε τη «σκληρή» φοροαποφυγή η οποία είναι ανειλικρινής μεθόδευση ενεργειών με στόχο να δοθεί στην φορολογικές αρχές πλαστή εικόνα της πραγματικότητας και δεν είναι αποδεκτή. Φορολογικός σχεδιασμός είναι η μείωση της φορολογικής οφειλής με μέσα τα οποία η πολιτεία δεν είχε πρόθεση να καλύψει, ενώ φοροαποφυγή είναι η εκμετάλλευση περιοχών που ο νομοθέτης είχε πρόθεση να καλύψει αλλά δεν το έκανε για κάποιο λόγο. Κάποια παραδείγματα φορολογικού σχεδιασμού είναι η αποφυγή αγοράς προϊόντων που υπόκεινται σε φορολογία ακόμα η μείωση της προσφοράς θέσεων εργασίας λόγω ύπαρξης φόρων και διάφορα παρόμοια. Αντίθετα στη φοροαποφυγή οι φορολογούμενοι υιοθετούν συμπεριφορές οι οποίες δε καλύπτονται από το νομοθέτη λόγο αδυναμίας διατύπωσης του νόμου ή ύπαρξης νομοθετικών κενών.

### **3.3 Η Φοροαποφυγή και οικονομική πολιτική.**

Η φορολογία εισοδήματος και ιδιαίτερα ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων, χρησιμοποιείται από τους φορείς άσκησης οικονομικής πολιτικής σε ευρεία κλίμακα ως κίνητρο για την προώθηση διαφόρων οικονομικών κυρίως στόχων. Οι κυριότεροι στόχοι που συνήθως επιδιώκονται με τη φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων είναι η αύξηση των επενδύσεων και του πάγιου κεφαλαίου της οικονομίας, η ορθολογική κατανομή των επενδύσεων τόσο ανάμεσα στους διάφορους κλάδους δραστηριότητας όσο και ανάμεσα στις διάφορες γεωγραφικές περιφέρειες της χώρας, η προώθηση των εξαγωγών κ.α. Οι κύριες μορφές φορολογικών ευνοιών και φοροαποφυγής που δίνονται για την προώθηση των πιο πάνω στόχων είναι οι παρακάτω:

- 1) Φορολογικές διακοπές: πρόκειται για πλήρη απαλλαγή από το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων ορισμένων συνήθως κατηγοριών επιχειρήσεων όπως για παράδειγμα νέων βιομηχανικών μονάδων, ξένων επιχειρήσεων κ.α. Οι φορολογικές αυτές διακοπές είναι συνήθως

περιορισμένης διάρκειας και αποσκοπούν στο να προωθήσουν την οικονομική δραστηριότητα σε ολόκληρη τη χώρα ή να προσελκύουν ξένες επιχειρήσεις στη χώρα ή απλώς ντόπιες επιχειρήσεις σε ορισμένους κλάδους ή ορισμένες περιοχές της χώρας. Τέτοιες φορολογικές διακοπές έχουν χρησιμοποιηθεί και εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται από πολλές χώρες του κόσμου ως κίνητρα για την προώθηση στόχων οικονομικής πολιτικής.

- 2) Επιταχυνόμενες αποσβέσεις: οι αποσβέσεις αποτελούν κόστος και αφαιρούνται από το ακαθάριστο εισόδημα προκειμένου να καθοριστεί το καθαρό εισόδημα των φορολογουμένων. Είπαμε επίσης ότι συνήθως οι αποσβέσεις αυτές υπολογίζονται με την ευθεία μέθοδο, δηλαδή αφαιρείται για μια σειρά ετών, ένα σταθερό ποσοστό της αξίας των επενδύσεων ίσο με  $1/n$  της αξίας της επένδυσης όπου  $n$  αποτελεί το χρόνο της οικονομικής ζωής της επένδυσης. Όταν όμως θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε τη φορολογία ως κίνητρο για την προώθηση των επενδύσεων, επιτρέπουμε στην επιχείρηση να χρησιμοποιήσει τη μέθοδο της επιταχυνόμενης απόσβεσης, να αποσβέσει δηλαδή μεγαλύτερα ποσοστά της αξίας στα πρώτα χρόνια και μικρότερα ποσοστά στα επόμενα χρόνια. Στην ακραία περίπτωση θα μπορούσαμε να επιτρέψουμε στην επιχείρηση να εκτίσει ολόκληρο το ποσό της επένδυσης κατά το χρόνο που διενεργείται η επένδυση. Με τη χορήγηση του δικαιώματος της επιταχυνόμενης απόσβεσης η επιχείρηση δεν κερδίζει τελικά φόρους, αναβάλλει όμως τη φορολογική υποχρέωση για το μέλλον και αυτό της προσδίδει δυο πλεονεκτήματα: α) κερδίζει χρήματα σήμερα και θα τα καταβάλλει στο μέλλον, με συνέπεια να καρπώνεται τους τόκους από χρησιμοποίηση των κεφαλαίων αυτών και β) κερδίζει χρήματα στα πρώτα χρόνια μετά την επένδυση, οπότε μπορεί, και εξαιτίας της επένδυσης, να αντιμετωπίζει προβλήματα ρευστότητας. Η επιταχυνόμενη απόσβεση επομένως ισοδυναμεί με τη χορήγηση από το κράτος ενός άτοκου δανείου προς την επιχείρηση κατά τα πρώτα μετά την επένδυση χρόνια το οποίο η επιχείρηση αποπληρώνει σταδιακά τα επόμενα χρόνια.



3)

**Πίνακας 1.6** Παράδειγμα Ευθείας και Επιταχυνόμενης Απόσβεσης.

Έτη	Ευθεία Απόσβεση			Επιταχυνόμενη Απόσβεση		
	Αποσβέσεις	Κέρδη	Φόρος	Αποσβέσεις	Κέρδη	Φόρος
1	20	100	35	40	80	28
2	20	100	35	30	90	31,5
3	20	100	35	30	90	31,5
4	20	100	35	-	120	42
5	20	100	35	-	120	42
Σύνολο:	100	500	175	100	500	175

Η επιχείρηση στον παραπάνω πίνακα έχει κάνει επενδύσεις αξίας 100.000,00 ευρώ, τις οποίες μπορεί να αποσβέσει την επόμενη πενταετία, κατά την οποία τα ετήσια κέρδη της επιχείρησης ανέρχονται σε 120.000,00 ευρώ (για απλοποίηση θεωρούνται τα ίδια για όλα τα έτη) και ο συντελεστής φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων είναι 35%. Αν η επιχείρηση χρησιμοποιήσει την ευθεία μέθοδο, θα αφαιρεί κάθε χρόνο από τα κέρδη της 20.000,00 ευρώ και θα καταβάλλει συνολικά για την πενταετία 175.000,00 ευρώ. Το ίδιο συνολικό ποσό φόρων θα καταβάλλει αν υποθέσουμε ότι εκπέσει στο 40% της αξίας των επενδύσεων το πρώτο έτος και από 30% σε καθένα από τα επόμενα δύο έτη, που είναι μια μορφή επιταχυνόμενης απόσβεσης. Όπως δείχνει όμως η τελευταία στήλη του πίνακα, η επιχείρηση θα καταβάλλει μικρότερα ποσά φόρου τα πρώτα χρόνια και μεγαλύτερα τα επόμενα, σε σχέση με αυτά που θα καταβάλλει όταν εφαρμόσει την ευθεία μέθοδο.

4) Πρόσθετες αποσβέσεις ή αφορολόγητες κρατήσεις: διαφορετική είναι η κατάσταση στην περίπτωση των πρόσθετων αποσβέσεων ή αφορολόγητων κρατήσεων. Στην περίπτωση αυτή επιτρέπουμε στην επιχείρηση να προβεί σε αποσβέσεις μεγαλύτερες από την αξία των επενδύσεων της ή της επιτρέπουμε να σχηματίσει, από τα προ φορολογίας κέρδη της, αφορολόγητες κρατήσεις με την προϋπόθεση ότι θα τις χρησιμοποιήσει για τις επενδύσεις. Οι πρόσθετες αποσβέσεις ή οι αφορολόγητες κρατήσεις, όμως, συνεπάγονται οριστική μείωση της φορολογικής υποχρέωσης των επιχειρήσεων και όχι απλώς

αναβολή καταβολής των φόρων όπως γίνεται με τις επιταχυνόμενες αποσβέσεις. Έτσι αν για παράδειγμα επιτρέψουμε στην προηγούμενη επιχείρηση να κάνει πρόσθετες αποσβέσεις ίσες με 50% της αξίας των επενδύσεων της, θα πληρώσει συνολικά στην πενταετία μόνο 157.500,00 ευρώ και όχι 175.000,00 ευρώ. Θα καρπωθεί δηλαδή το φόρο που αναλογεί στο ήμισυ των επενδύσεων της, που ανέρχεται σε 17.500,00 ευρώ (50.000,00 ευρώ \* 0,35). Είναι, λοιπόν, προφανές ότι οι πρόσθετες αποσβέσεις ή οι αφορολόγητες κρατήσεις ισοδυναμούν με μια καθαρή επιδότηση για την επιχείρηση. Η πρόσθετη απόσβεση όμως έχει ένα σημαντικό πλεονέκτημα για το κράτος έναντι της άμεσης επιδότησης, ότι δηλαδή θα πρέπει η επιχείρηση να είναι κερδοφόρος για να καρπωθεί το πλεονέκτημα, ενώ η επιδότηση μπορεί να δοθεί και σε μια αναποτελεσματική και ζημιολόγητη επιχείρηση. Έχει, όμως, το μειονέκτημα πως δεν μας επιτρέπει να γνωρίζουμε το πραγματικό κόστος της οικονομικής ενίσχυσης που δίνεται στην επιχείρηση.

### **3.4 Παραδείγματα Φοροαποφυγής.**

Όπως προαναφέραμε, φοροαποφυγή έχουμε όταν ο φορολογούμενος με νόμιμες ενέργειες, κατορθώνει να μειώσει τη φορολογική του υποχρέωση ή να αποφύγει εντελώς την καταβολή του φόρου. Παραδείγματα τέτοιων νόμιμων ενεργειών του φορολογούμενου, που έχουν σκοπό να περιορίσουν τη φορολογική υποχρέωση του φορολογούμενου είναι τα εξής: Στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων όταν ο νόμος προβλέπει την επιβολή των δυο συζύγων στο φόρο χωριστά, είναι ενδεχόμενο ο ένας εκ των συζύγων να μεταβιβάσει στον άλλο εισοδήματα από ορισμένες πηγές, για να αποφύγει τους υψηλούς οριακούς φορολογικούς συντελεστές. Επίσης, στη φορολογία κληρονομιών, οι φορολογούμενοι τείνουν να αποφύγουν το φόρο με διαδοχικές μεταβιβάσεις της περιουσίας τους, όταν είναι ακόμα στη ζωή, με εικονικές πωλήσεις των περιουσιακών τους στοιχείων στους μελλοντικούς κληρονόμους. Όλες αυτές είναι νόμιμες ενέργειες και οι φορολογούμενοι απλώς χρησιμοποιούν διάφορες ατέλειες της φορολογικής νομοθεσίας για να αποφύγουν το φόρο ή να μειώσουν τη συνολική φορολογική τους

υποχρέωση. Μάλιστα τέτοιες ατέλειες μπορεί να δημιουργούνται μακροχρόνια στους φορολογικούς νόμους από τις ίδιες τις ενδιαφερόμενες για φοροαποφυγή ομάδες του κοινωνικού συνόλου, οι οποίες καταφέρνουν να επηρεάσουν την πολιτική εξουσία και να δημιουργήσουν τα κενά αυτά στο νόμο ώστε να τα χρησιμοποιήσουν για την αποφυγή του φόρου. Ένα ακόμα παράδειγμα φοροαποφυγής αποτελεί το παρακάτω: Μεγάλη πολυεθνική εταιρεία, που δραστηριοποιείται στον κλάδο των καταναλωτικών προϊόντων και στην Ελλάδα έχει παρουσία με θυγατρική εταιρεία, δαπανά κάθε χρόνο πολύ μεγάλα ποσά για το μάρκετινγκ των προϊόντων της. Ωστόσο, οι δαπάνες αυτές εμφανίζονται μόνο στις οικονομικές καταστάσεις της θυγατρικής στην Ελλάδα. Με αυτό τον τρόπο, εμφανίζοντας δηλαδή υψηλές δαπάνες για το μάρκετινγκ στις οικονομικές καταστάσεις της θυγατρικής στην Ελλάδα, μειώνει τεχνητά τα κέρδη ή παρουσιάζει ακόμη και ζημίες, με συνέπεια να φορολογείται λιγότερο. Ταυτόχρονα, εμφανίζοντας υψηλό κόστος λειτουργίας, αποκτά το κατάλληλο άλλοθι ώστε να υπερτιμολογεί τα προϊόντα στην Ελλάδα. Έτσι, το ίδιο απορρυπαντικό ρούχων εμφανίζεται στην Ελλάδα με τιμή 6,56 ευρώ, στη Γερμανία με τιμή 5,89 ευρώ και στη γειτονική Ιταλία με τιμή 4,37 ευρώ. Παρατηρείται, επίσης, έντονα το φαινόμενο της υποκεφαλαιοδότησης, δηλαδή η μητρική εταιρεία να δανείζει τη θυγατρική στην Ελλάδα με δυσανάλογα μεγάλα ποσά.

### **3.5 Το φαινόμενο της παραοικονομίας.**

Είναι γνωστό ότι κάθε χώρα παράγει ένα επίπεδο προϊόντος το οποίο προσδιορίζεται από τις παραγωγικές της δυνατότητες και του παραγωγικούς της πόρους και υπό ιδανικές προϋποθέσεις έπεται ότι παρατηρείται και καταγράφεται το τελικό προϊόν από τις εθνικολογιστικές υπηρεσίες. Συνήθως όμως αυτό δεν συμβαίνει στην πράξη διότι οι εθνικολογιστικές υπηρεσίες δεν είναι αλάνθαστες και δεν έχουν απεριόριστες δυνατότητες. Επιπλέον, οι εισοδηματίες και οι καταναλωτές προσπαθούν, για λόγους είτε φορολογικούς είτε νομικούς, να αποκρύψουν προσωπικά στοιχεία τα οποία αναφέρονται στα εισοδήματα ή στην κατανάλωση τους. Αυτό έχει ως συνέπεια την αδυναμία καταγραφής του συνολικού προϊόντος της οικονομίας. Συνεπώς, η παραοικονομία αναφέρεται στο τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας το οποίο ασκείται λαθραία και παράνομα, όπου ενώ θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο

επίσημο εθνικό προϊόν, εφόσον δημιουργεί προστιθέμενη αξία, δεν είναι δυνατόν όμως να μετρηθεί και να καταγραφεί από τις επίσημες στατιστικές υπηρεσίες, οπότε αποκαλύπτεται όταν οι καταναλωτικές δαπάνες εμφανίζονται υπερβολικά υψηλότερες από τα καταγεγραμμένα επισήμως συνολικά εισοδήματα. Βέβαια, για να υπάρχει παραοικονομία θα πρέπει η παραγωγική δραστηριότητα να δημιουργεί προστιθέμενη αξία, η οποία όμως είναι αναγκαία συνθήκη όχι όμως ικανή, διότι υπάρχουν κάποιες δραστηριότητες που δεν καταγράφονται στους εθνικούς λογαριασμούς όπως είναι οι δραστηριότητες άτυπης οικονομίας, δηλαδή οι δραστηριότητες που είναι έξω από το σύστημα της αγοράς όπως για παράδειγμα δραστηριότητες του νοικοκυριού και η φροντίδα των παιδιών. Παρατηρείται γι' αυτό, μεγάλη σύγχυση στο εννοιολογικό προσδιορισμό του όρου παραοικονομία, εξαιτίας των διαφορετικών συνθηκών σε κάθε χώρα και σε αντίθεση με την φοροδιαφυγή (που αναφέραμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η οποία συνδέεται με την παραοικονομία), η πρώτη σχετίζεται αποκλειστικά με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα.

Η παραοικονομία σε πολλές χώρες είναι ένα μεγάλο ποσοστό της συνολικής πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας, όπου η τελευταία αποτελείται από την επίσημη (μετρούμενη), την ανεπίσημη (άτυπη) και την παραοικονομία (νόμιμων και παράνομων πράξεων). Οι φορείς της οικονομικής πολιτικής στη χώρα μας άρχισαν να ασχολούνται με τη παραοικονομία συστηματικά από τις αρχές του 1990. Ήταν η περίοδος που ο περιορισμός των δημοσίων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους αποτέλεσαν βασικό σκοπό της οικονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων. Τότε συνειδητοποίησαν οι φορείς της οικονομικής πολιτικής τη σημαντικότητα του φαινομένου αυτού. Η έννοια της παραοικονομίας σχετίζεται με την τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα και περιλαμβάνει την αδήλωτη νόμιμη παραγωγή, την αδήλωτη παραγωγή σε είδος που αναφέρεται σε κλοπές από τους εργαζομένους σε χώρους εργασίας και την παράνομη παραγωγική δραστηριότητα που δημιουργεί προστιθέμενη αξία. Στον παρακάτω πίνακα προσπαθήσαμε να ταξινομήσουμε την οικονομική δραστηριότητα της παραοικονομίας με βάση το κριτήριο της νομιμότητας των οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες της παραοικονομίας χωρίζονται σε νόμιμες και παράνομες. Εκείνες με τη σειρά τους χωρίζονται σε χρηματικές συναλλαγές και μη χρηματικές συναλλαγές. Στις παράνομες χρηματικές

δραστηριότητες ανήκουν το εμπόριο κλεμμένων προϊόντων, η παραγωγή και εμπόριο ναρκωτικών η παράνομη πορνεία και πορνογραφία, τα παράνομα τυχερά παιχνίδια, το λαθρεμπόριο, η πλαστογραφία και η τοκογλυφία. Ενώ στις παράνομες μη χρηματικές δραστηριότητες ανήκουν ο αντιπραγματισμός ναρκωτικών, κλεμμένων προϊόντων κ.α. η παραγωγή ναρκωτικών για ιδία χρήση και οι τακτικές και περιορισμένης κλίμακας κλοπές από τους χώρους εργασίας για ιδία χρήση. Στις νόμιμες χρηματικές δραστηριότητες της παραοικονομίας ανήκουν το μη δηλωμένο εισόδημα από αυτοαπασχόληση και εισοδήματα από μη δηλωμένη εργασία που σχετίζονται με νόμιμα αγαθά και υπηρεσίες. Ενώ στις νόμιμες μη χρηματικές δραστηριότητες ανήκει ο αντιπραγματισμός νόμιμων αγαθών και υπηρεσιών. Δε πρέπει να παραλείψουμε πως ο σημαντικότερος ίσως περιοριστικός παράγοντας της αποκάλυψης της παραοικονομικής δραστηριότητας είναι το στοιχείο της αμοιβαίας συναίνεσης που χαρακτηρίζει αυτού του είδους τις δραστηριότητες.

**Πίνακας 1.7** Οικονομικές δραστηριότητες της Παραοικονομίας.

<b>Ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων της παραοικονομίας</b>		
<b>Είδος δραστηριότητας</b>	<b>Χρηματικές συναλλαγές</b>	<b>Μη χρηματικές συναλλαγές</b>
Παράνομες δραστηριότητες	<ul style="list-style-type: none"> <li>✚ Εμπόριο κλεμμένα προϊόντων.</li> <li>✚ Παραγωγή και εμπόριο ναρκωτικών.</li> <li>✚ Παράνομη πορνεία και πορνογραφία.</li> <li>✚ Παράνομα τυχερά παιχνίδια.</li> <li>✚ Λαθρεμπόριο.</li> <li>✚ Πλαστογραφία.</li> <li>✚ Τοκογλυφία.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✚ Αντιπραγματισμός ναρκωτικών, κλεμμένων κλπ.</li> <li>✚ Παραγωγή ναρκωτικών για ίδια χρήση.</li> <li>✚ Τακτικές και περιορισμένης κλίμακας κλοπές από τους χώρους εργασίας για ίδια χρήση.</li> </ul>
Νόμιμες δραστηριότητες	<ul style="list-style-type: none"> <li>✚ Μη δηλωμένο εισόδημα από αυτοαπασχόληση.</li> <li>✚ Εισοδήματα από μη δηλωμένη εργασία που σχετίζονται με νόμιμα αγαθά και υπηρεσίες.</li> </ul>	Αντιπραγματισμός νόμιμων αγαθών και υπηρεσιών.

Κάποιοι, σημαντικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της παραοικονομίας είναι η επιβάρυνση από φόρους και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, η ακαμψία του ρυθμιστικού πλαισίου (όπως για παράδειγμα ρυθμίσεις που αφορούν την αδειοδότηση νέων επιχειρήσεων αυξάνουν το μέγεθος της παραοικονομίας), η πιθανότητα εντοπισμού της παραοικονομίας καθώς και το μέγεθος της ποινής (η

αποτελεσματικότητά του μεγέθους της ποινής στηρίζεται στον εντοπισμό της παραοικονομίας), το επίπεδο της ανεργίας (όπως για παράδειγμα η αδυναμία ενός ατόμου να βρει εργασία το οδηγεί στην παραοικονομία, αδυνατώντας να καταβάλλει τις ασφαλιστικές του εισφορές), η ύπαρξη υψηλού κόστους συναλλαγών, η ύπαρξη υψηλής αβεβαιότητας κλπ.

Συνοπτικά, οι σημαντικότερες αιτίες εμφάνισης του φαινομένου της παραοικονομίας είναι οι εξής:

- ✚ Ύπαρξη βρώμικου χρήματος που μπορεί να προέρχεται από παράνομες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα ναρκωτικά.
- ✚ Το υψηλό ποσοστό ελευθέρων επαγγελματιών στην οικονομία, σε σχέση με αυτούς που προσφέρουν εξαρτημένη εργασία.
- ✚ Θεσμικοί περιορισμοί και έλεγχοι: η επιεικής τιμωρία όσων παρανομούν.
- ✚ Η κρατική γραφειοκρατία και η ακαμψία του ρυθμιστικού πλαισίου.
- ✚ Το επίπεδο ανεργίας.
- ✚ Το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης (φόροι, εισφορές κοινωνικής ασφάλισης).
- ✚ Το μέγεθος της παρεχόμενης κοινωνικής ασφάλισης.
- ✚ Η φοροδιαφυγή (όπως προαναφέρθηκε στο κεφάλαιο 2).
- ✚ Ο βαθμός ανάπτυξης της οικονομίας.
- ✚ Ο ρόλος του κράτους και ο βαθμός αποδοχής της κρατικής εξουσίας.
- ✚ Η ύπαρξη υψηλής αβεβαιότητας.
- ✚ Ο βαθμός του κρατικού παρεμβατισμού (περιορισμοί, αλλαγές νόμων, μέγεθος δημόσιου τομέα).
- ✚ Η μη ορθολογική χρησιμοποίηση εκ μέρους του κράτους του προϊόντος των φορολογιών.
- ✚ Το επίπεδο ευσυνειδησίας και κοινωνικοοικονομικών αξιών των ηγετών και των μελών μιας κοινωνίας.

### 3.6 Οι συνέπειες της παραοικονομίας.

Το υψηλό ποσοστό παραοικονομίας αποκαλύπτει ότι ένα μεγάλο μέρος της οικονομικής δραστηριότητας δεν καταγράφεται από τις επίσημες στατιστικές υπηρεσίες, με συνέπεια το εθνικό προϊόν που εμφανίζουν οι εθνικοί λογαριασμοί να είναι σοβαρά υποεκτιμημένο. Αυτό συνεπάγεται λανθασμένο και αναποτελεσματικό προγραμματισμό στόχων οικονομικής πολιτικής, γιατί η παραοικονομία μπορεί να εξουδετερώσει μέτρα πολιτικής που βασίζονται μόνον στην επίσημη οικονομία. Επιπλέον, η λειτουργία των παραοικονομούντων εκτός του ισχύοντος πλαισίου της αγοράς και των νόμων συνεπάγεται αθέμιτο ανταγωνισμό και υπερκέρδη. Η υποεκτίμηση επίσης του ΑΕΠ, οδηγεί σε υποβάθμιση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας και σε λανθασμένα συμπεράσματα, τα οποία όμως θα καθορίσουν την ασκούμενη οικονομική πολιτική. Η ύπαρξη υψηλού ποσοστού παραοικονομίας συνοδεύεται με σημαντική φοροδιαφυγή, η οποία συνεπάγεται μειωμένα φορολογικά έσοδα και μεγαλύτερο δημοσιονομικό έλλειμμα. Ειδικότερα, η παραοικονομία ασκεί σημαντικές επιδράσεις στην οικονομία οι οποίες θεωρούνται κατά κύριο λόγο αρνητικές. Αρχικά, η παραοικονομία επηρεάζει αρνητικά την αξιοπιστία των επίσημων στατιστικών σειρών. Όσο υψηλότερο είναι το μέγεθος της παραοικονομίας τόσο πιο αναξιόπιστα είναι τα επίσημα στατιστικά στοιχεία για το ύψος οικονομικών μεγεθών όπως το ΑΕΠ, οι αποταμιεύσεις, οι επενδύσεις και διάφορα ακόμη μεγέθη. Η ύπαρξη αναξιόπιστων στοιχείων επιδρά έντονα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και στον οικονομικό προγραμματισμό, γιατί οι αρμόδιοι έχουν παραπλανηθεί. Έπειτα, η παραοικονομία έχει αντίκτυπο στην αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής. Επιδρά στα έσοδα και μέσω των εσόδων στις δημόσιες δαπάνες. Συγκεκριμένα η ύπαρξη της παραοικονομίας προκαλεί τη μείωση των φορολογικών εσόδων η οποία περιορίζει τις δυνατότητες του κράτους να πραγματοποιήσει δημόσιες δαπάνες. Με αυτό το τρόπο περιορίζονται και οι δυνατότητες του κράτους για την άσκηση αποτελεσματικής δημοσιονομικής πολιτικής. Όπως αναφέραμε είδη η αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής επηρεάζεται και από τις μη αξιόπιστες επίσημες στατιστικές. Στη συνέχεια, η παραοικονομία βλάπτει την αποτελεσματικότητα της νομισματοπιστωτικής πολιτικής. Η αποτελεσματικότητα της νομισματοπιστωτικής πολιτικής επηρεάζεται



από τα ανακριβή επίσημα στατιστικά στοιχεία. Ακόμη η παραοικονομία και ειδικά η αύξησή της επηρεάζει την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής, γιατί στο βαθμό που οι συναλλαγές αυτές της παραοικονομίας πραγματοποιούνται κυρίως σε μετρητά αυτό προκαλεί μείωση της ελαστικότητας ζήτησης του χρήματος σε σχέση με το επιτόκιο. Με αποτέλεσμα τη μείωση της αποτελεσματικότητας της νομισματικής πολιτικής για τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Ταυτόχρονα η παραοικονομία επηρεάζει το νομισματοπιστωτικό σύστημα γιατί παράλληλα με τη πάρα-αγορά προϊόντων και υπηρεσιών βλέπουμε την ανάπτυξη της πάρα-αγοράς χρήματος όπου αναπτύσσονται φαινόμενα όπως η τοκογλυφία, το σπάσιμο μεταχρονολογημένων επιταγών, ακόμα και πλαστά χαρτονομίσματα. Επιπλέον, η παραοικονομία έχει αρνητικές επιπτώσεις στην πολιτική διανομή του εισοδήματος. Σύμφωνα με τα παραπάνω προκύπτει ότι με την παραοικονομία η κατανομή εισοδήματος που εμφανίζεται στα επίσημα στατιστικά στοιχεία και η πραγματική κατανομή απέχουν αισθητά. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι γιατί η παραοικονομία επιδρά με διαφορετικό τρόπο στους μισθωτούς, στους εργοδότες και στους αυτοαπασχολούμενους αλλά ακόμα παρέχει μια τραυλή εικόνα της κατανομής εισοδήματος ακόμα και στην ίδια επαγγελματική τάξη χωρίς να μπορεί κανείς να προβλέψει με βεβαιότητα τον ακριβή τρόπο με τον οποίο ενεργεί. Ταυτόχρονα, η παραοικονομία επενεργεί στην πολιτική της απασχόλησης. Με την παραοικονομία η ανεργία υπερεκτιμάται. Πολλοί άνθρωποι ενώ καταγράφονται και φαίνονται άνεργοι στην πραγματικότητα εργάζονται στον τομέα της παραοικονομίας. Ακόμα αυτό μπορεί να συμβαίνει σε άτομα τα οποία πέραν της επίσημης απασχόλησης τους έχουν ακόμα μια απασχόληση στον τομέα της παραοικονομίας. Τα παραπάνω φαινόμενα συμβάλουν στη λανθασμένη εικόνα της ανεργίας. Με τη φαινομενική αύξηση της ανεργίας η οποία δεν είναι πραγματική σε τέτοιο βαθμό οδηγούνται φορείς της οικονομικής πολιτικής στην επιλογή στρατηγικών απασχόλησης που δεν ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες. Τέλος, μια σημαντική συνέπεια της παραοικονομίας είναι η αλλοίωση στην κλαδική πολιτική επηρεάζοντας τις εκτιμήσεις του όγκου και της διάρθρωσης της παραγωγής και τους κλαδικούς δείκτες παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας. Στο βαθμό λοιπόν που οι επίσημες εκτιμήσεις για τους δείκτες που προαναφέραμε δίνουν λανθασμένη εικόνα για την

πραγματικότητα είναι πιθανά να οδηγήσουν σε επιλογές κλαδικής πολιτικής που δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες.

Παρατηρούμε όμως κάποιους μελετητές οι οποίοι υποστηρίζουν πως υπάρχουν και θετικές επιδράσεις, για παράδειγμα σύμφωνα όμως με ένα άρθρο της καθημερινής «Τελικά, η παραοικονομία δεν είναι τόσο... κακή. Αντίθετα, αποτελεί μαξιλάρι σε περιόδους ύφεσης και μπορεί να σώσει μια χώρα από την κατάρρευση. Εξάλλου, το μεγαλύτερο μέρος της παραοικονομίας επιστρέφει στην πραγματική οικονομία». Υπάρχουν περιπτώσεις που η παραοικονομία ενθαρρύνεται από την κρατική πολιτική διότι μπορεί να εξυπηρετεί συμφέροντα κάποιων κοινωνικών ομάδων ή γιατί μπορεί να πιστεύουν ότι συμβάλει (βραχυχρόνια) στην εξυπηρέτηση στόχων της κυβερνητικής πολιτικής. Ειδικότερα, η παραοικονομία δημιουργεί πρόσθετη ευημερία. Λόγω της παραοικονομίας τα πραγματικά οικονομικά μεγέθη είναι μεγαλύτερα από αυτά που καταγράφονται στις επίσημες στατιστικές σειρές. Όσο μεγαλύτερο είναι το φαινόμενο της παραοικονομίας, τόσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά της επίσημης και της ανεπίσημης οικονομίας. Αυτή είναι και η θετική συνέπεια της παραοικονομίας, δημιουργεί μια ευημερία η οποία δε θα υπήρχε στην επίσημη οικονομία. Αρχικά, η παραοικονομία απορροφά εργατικό δυναμικό. Όταν υπάρχει το φαινόμενο της παραοικονομίας για μεγάλο διάστημα άνθρωποι άνεργοι ή με χαμηλά εισοδήματα απασχολούνται στη παραοικονομία, οι παραοικονομικές δραστηριότητες δημιουργούν νέες θέσεις, συνήθως μερικής, απασχόλησης. Έτσι δεν έχουμε τόσους ανέργους στην πραγματικότητα. Επιπλέον, η παραοικονομία ενισχύει την ανταγωνιστικότητα. Η αύξηση του κόστους για εργατικό δυναμικό καθώς και η αύξηση των φορολογικών βαρών μπορούν να κάνουν μια επιχείρηση να μην είναι τόσο ανταγωνιστική έναντι άλλων επιχειρήσεων. Με αυτό το τρόπο πολλές επιχειρήσεις ωθούνται στην παραοικονομία, αποφεύγουν αυτού του είδους τα εμπόδια και αποκτούν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Αποτέλεσμα είναι η αύξηση ανταγωνιστικότητας και των επιχειρήσεων και η ενίσχυση των εξαγωγών. Έπειτα, η παραοικονομία εντείνει την αποκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας. Στην παραοικονομία κατά κύριο λόγο ευδοκιμούν μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες μπορούν και αναπτύσσονται και έξω από τα μεγάλα αστικά κέντρα. Έτσι η παραοικονομία βοηθά στην αποκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων κάτω από ορισμένες συνθήκες. Τέλος, η παραοικονομία λειτουργεί ως «βαλβίδα

ασφαλείας». Υπάρχουν απόψεις που υποστηρίζουν πως όσο περισσότερο δύσκαμπτες είναι οι δομές της επίσημης οικονομίας τόσο περισσότερο σημαντικός είναι ο ρόλος της παραοικονομίας. Ιδιαίτερα σε περιόδους προσαρμογών και λόγω των μεταβολών που δημιουργούνται στις συνθήκες της οικονομίας, θα ήταν λάθος να αγνοηθεί η ρυθμιστική λειτουργία της παραοικονομίας. Έτσι λοιπόν θεωρείται η παραοικονομία «βαλβίδα ασφαλείας» στις οικονομικές διαταραχές που δημιουργεί η επέκταση του δημοσίου τομέα

### **3.7 Η παραοικονομία στην Ελλάδα**

Οι αρμόδιοι φορείς της οικονομικής πολιτικής περιορισμού του φαινομένου της παραοικονομίας καταβάλλουν προσπάθειες να περιορίσουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, όμως συχνά οι κρατικές υπηρεσίες ανέχονται το φαινόμενο της παραοικονομίας διότι αρχικά εξυπηρετούνται στόχοι οικονομικής πολιτικής μέσω της παραοικονομίας, όπως για παράδειγμα η αύξηση της απασχόλησης και έπειτα εξυπηρετούνται τα συμφέροντα ορισμένων κοινωνικών ομάδων. Έτσι, τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, κυρίως με το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης, οι έλεγχοι και οι απαγορεύσεις ατονούν.

Η καταπολέμηση της παραοικονομίας επιλέχθηκε μεταξύ άλλων ως μέσο στην αντιμετώπιση της παρούσας κρίσης. Ωστόσο, το μέγεθος της παραοικονομίας εξακολουθεί να βρίσκεται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με μετρήσεις του 2013. Πιο συγκεκριμένα, η παραοικονομία στην Ελλάδα για την χρονιά 2013, ανέρχεται στο 24% του ΑΕΠ, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες έχουν περιορίσει την ανεπίσημη οικονομία σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα. Σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα της παραοικονομίας αποτελούν οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές και εργοδοτικές εισφορές οι οποίες γίνονται αναπόφευκτα υψηλότερες καθώς η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή μεγεθύνεται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αύξηση του ΦΠΑ κατά 4 μονάδες στο 23% και η αύξηση του φόρου στην εστίαση στο 23% από 13% το 2011.

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ πρωταθλήτρια στην παραοικονομία, ανάμεσα στις 21 χώρες, είναι η Ελλάδα. Ενδεικτικά, περίπου 30 εκατομμύρια άνθρωποι υπολογίζεται ότι εργάζονται ανασφάλιστοι στην Ευρωπαϊκή Ένωση και πάνω από 48 εκατομμύρια στις

χώρες του ΟΟΣΑ. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τη μελέτη, το ποσοστό ανασφάλιστων εργαζόμενων είναι από τα υψηλότερα παγκοσμίως, καθώς διαμορφώνεται στο 37,3% του συνόλου, ενώ κατέχει και την πρώτη θέση και στο ποσοστό παράνομων μεταναστών που εργάζονται (στο 4,4% του συνόλου) ακολουθούμενη από τις ΗΠΑ (3,2%). Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της έρευνας η σκιά της οικονομίας στην Ευρώπη έχει αυξηθεί αισθητά τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της εκτίναξης των φόρων που έχει με την σειρά της οδηγήσει σε έλλειψη της εμπιστοσύνης προς τις κυβερνήσεις. Όπως επισημαίνουν οι αναλυτές των δεδομένων της έρευνας, μια μείωση των φορολογικών βαρών θα οδηγούσε στο περιορισμό της παραοικονομίας, καθώς θα άνοιγε ένας ενάρετος κύκλος χαμηλών φορολογικών συντελεστών, λιγότερης ανασφάλιστης εργασίας, υψηλότερου φορολογικού ήθους, μεγαλύτερων φορολογικών εσόδων άρα και περαιτέρω μείωσης των φορολογικών συντελεστών. Πίσω από την Ελλάδα, βρίσκεται η Ιταλία με παραοικονομία στο 21,6% του ΑΕΠ της και ακολουθούν από κοντά με ποσοστά πάνω από 19%, η Πορτογαλία και η Ισπανία. Στο ύψος ρεκόρ του 24% του ΑΕΠ ή περίπου στα 45 δις. διαμορφώνεται η παραοικονομία στην Ελλάδα, σύμφωνα με σχετική έρευνα του βρετανικού Institute of Economic Affairs. Σύμφωνα με την έρευνα, η Ελλάδα έρχεται στην πρώτη θέση μεταξύ των 21 χωρών-μελών του ΟΟΣΑ που εξετάστηκαν από το think tank. Στη δεύτερη θέση έρχεται η Ιταλία με ποσοστό 21,6%, ενώ χαμηλότερα ποσοστά εμφανίζουν οι χώρες του ευρωπαϊκού βορρά. Το πρόβλημα, υπογραμμίζει η μελέτη, οφείλεται στα βάρη των φόρων και των ασφαλιστικών εισφορών, στη ποιότητα των κρατικών θεσμών και στην εργατική νομοθεσία. Ενδεικτικά, περίπου 30 εκατ. άνθρωποι υπολογίζεται ότι εργάζονται ανασφάλιστοι στην Ευρωπαϊκή Ένωση και πάνω από 48 εκατομμύρια στις χώρες του ΟΟΣΑ. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τη μελέτη, το ποσοστό των ανασφάλιστων εργαζόμενων είναι από τα υψηλότερα παγκοσμίως, καθώς διαμορφώνεται στο 37,3% του συνόλου, ενώ η χώρα κατέχει και την πρώτη θέση και στο ποσοστό παράνομων μεταναστών που εργάζονται (στο 4,4% του συνόλου) ακολουθούμενη από τις ΗΠΑ (3,2%). Η ύπαρξη υψηλού ποσοστού παραοικονομίας καθιστά αναποτελεσματικές τις περισσότερες πολιτικές αφού τα μέτρα οικονομικής πολιτικής επηρεάζουν μόνο εκείνους που δεν παραοικονομούν. Έτσι εξηγείται γιατί η πολιτική περιορισμού των εισοδημάτων και της ζήτησης τελικά οδηγεί σε μείωση του εισοδήματος και της ζήτησης μόνον εκείνων που προσφέρουν εξαρτημένη εργασία

(μισθωτοί). Δεν έχουν άδικο συνεπώς εκείνοι οι οποίοι υποστηρίζουν ότι το κόστος των σταθεροποιητικών προγραμμάτων και των προγραμμάτων σύγκλισης υπέστησαν κυρίως οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι. Η διατήρηση και λειτουργία επομένως της παράλληλης αυτής οικονομίας (παραοικονομίας) εκτός από τις παραπάνω παρενέργειες συνεπάγεται αύξηση της εισφοροδιαφυγής στον τομέα των άμεσων φόρων, άδικη κατανομή των φορολογικών βαρών, στρεβλώσεις της καταναλωτικής συμπεριφοράς των πολιτών και των όρων ανταγωνισμού των επιχειρήσεων που δρουν νόμιμα και εκείνων που παρανομούν. Η ύπαρξη της παραοικονομίας εκτός από τις αρνητικές αυτές επιδράσεις, είναι γενικά αποδεκτό ότι ενισχύει τα εισοδήματα, την απασχόληση και πιθανότατα την απόδοση των έμμεσων φόρων.

### **3.8 Τρόποι αντιμετώπισης Φοροδιαφυγής, Φοροαποφυγής και Παραοικονομίας.**

Το εισόδημα που δε δηλώνεται αποτελεί ένα σημαντικό έλλειμμα για τα δημόσια έσοδα τα οποία πρέπει να καλύψουν, συνεχώς αυξανόμενες, καθορισμένες ανάγκες. Για την κάλυψη των αναγκών αυτών οι κυβερνήσεις ωθούνται σε συνεχή φορολογική αφαίμαξη των πολιτών, κυρίως όσων είναι εύκολος ο φορολογικός εντοπισμός. Η αντιμετώπιση της παραοικονομίας επιβάλλει την ορθολογική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης και την παραδειγματική συμπεριφορά των διοικούντων. Παράλληλα απαιτείται απλοποίηση και εκλογίκευση των νομοθετικών πλαισίων με την αποφυγή της συχνής αλλαγής των νόμων και της πανσπερμίας των νομοθετικών διατάξεων για το ίδιο αντικείμενο. Είναι απαραίτητο, συνεπώς, ο νομοθέτης να καθορίσει επακριβώς τις παράνομες δραστηριότητες (εμπόριο ναρκωτικών, όπλων, μαστροπία κλπ) και τότε νόμιμες πράξεις καθίστανται παράνομες (όταν δεν δίδεται απόδειξη είσπραξης κάποιου ποσού) και τις αντίστοιχες αυστηρές ποινές και κυρώσεις. Είναι σκόπιμο επίσης να αποφεύγονται τα οικονομικά προγράμματα που βασίζονται σε μείωση των πραγματικών μισθών και των ημερομισθίων γιατί ωθούν τους εργαζόμενους και τους ανέργους στην παραοικονομία για να αποκτήσουν τα εισοδήματα εκείνα που τους εξασφαλίζουν ένα ανεκτό επίπεδο επιβίωσης.

Αρχίζοντας με την παραοικονομία, γνωρίζουμε όλοι τις καταστροφικές της συνέπειες, στην προσπάθεια ανάκαμψης της καταναλωτικής ζήτησης, στοιχειοθετούνται όχι μόνο από την απομύζηση δυνητικών πόρων που θα κατευθύνονταν στην αγορά και εκτιμάται σήμερα περίπου 18 δις ευρώ σε ετήσια βάση, αλλά και στην απώλεια

κάρπωσης εσόδων από τη φορολογική διοίκηση, καθώς μόνο από το ΦΠΑ οι απώλειες υπολογίζονται στα 3,4 δις ετησίως. Προκειμένου, λοιπόν, να καταπολεμηθεί με τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο και με τη βοήθεια σύγχρονων τεχνολογικών μέσων το προς εξέταση ιδιαίτερος ανησυχητικό φαινόμενο, η Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας προτείνει τη διενέργεια αυστηρών ελέγχων σε τρία πεδία:

Πρωτίστως θα πρέπει να επικεντρωθούμε στη σύλληψη των παράνομων προϊόντων κατά την είσοδό τους στην χώρα, μέσω της γενικευμένης χρήσης ειδικών μηχανημάτων στις πύλες εισόδου (τελωνεία και μεγάλα λιμάνια). Η υλοποίηση της πρότασής, αναμένεται να αντιμετωπίσει δραστικά και να εξαλείψει το φαινόμενο της παραοικονομίας, επιλύοντας έτσι τις βασικές πτυχές του προβλήματος. Ακολούθως, ενδείκνυται η εντατικοποίηση αυστηρών ελέγχων στις αποθήκες χονδρικής διανομής και πώλησης όπου συγκεντρώνονται τα παράνομα εμπορεύματα. Οι τοποθεσίες που συγκεντρώνουν τέτοια κέντρα διακίνησης είναι γνωστά και το μόνο που απομένει είναι η πολιτική βούληση και η ενεργοποίηση της Πολιτείας. Έπειτα, θα πρέπει να διενεργούνται εξονυχιστικοί έλεγχοι τόσο στα εμπορεύματα υπαίθριου εμπορίου όσο και στις άδειες των μικροπωλητών, όπου κατά κύριο λόγο διατίθενται τα προϊόντα παραοικονομίας, εξ' αιτίας της έλλειψης ελέγχων, αλλά και μη εφαρμογής μέχρι σήμερα των υφιστάμενων νόμων. Τέλος, παράλληλα και σε συνάφεια με τις παραπάνω πρωτοβουλίες, ενδείκνυται η θέσπιση ειδικού κλιμακίου ελεγκτών με αποκλειστική αρμοδιότητα τον εντοπισμό, κατάσχεση και άμεση καταστροφή, απαλλαγμένη από γραφειοκρατικές διαδικασίες των παρανόμως εισαχθέντων και διακινηθέντων εμπορευμάτων. Η παραοικονομία θα συνεχίσει να αναπτύσσεται όσο το κράτος δεν επιχειρεί μια ριζική αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος, κάτι το οποίο συνιστά, διαχρονικός τη βασική πρόταση προς την πολιτεία, του επιχειρηματικού κόσμου.

Στη συνέχεια, θα πρέπει να επικεντρωθούμε στη βελτίωση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Αρχικά, θα πρέπει να συσταθεί μια μονάδα διενέργειας τακτικών επιτόπιων ελέγχων στην αγορά, με στόχο τη καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Μεγάλη έμφαση, επίσης, θα πρέπει να δοθεί στην αρτιότερη στελέχωση και στην αποδοτικότερη λειτουργία ενός Κέντρου Ελέγχου Μεγάλου Αδικαιολόγητου Πλούτου, καθώς τα έσοδα που μπορούν να

εισερεύσουν στα δημόσια ταμεία μόνο αμελητέας αξίας δεν μπορούν να θεωρηθούν. Η επαρκής εκπαίδευση και όχι η ερασιτεχνική στελέχωση του δυναμικού του φοροεισπρακτικού μηχανισμού, με αποτέλεσμα οι υπηρεσίες να μπορούν να εντοπίσουν φορολογητέα ύλη αξίας δισεκατομμυρίων ευρώ, η οποία προέρχεται από το παραεμπόριο και το λαθρεμπόριο, στερώντας έτσι από το Δημόσιο μία πολύ σημαντική πηγή εσόδων από φόρους και Φ.Π.Α. Ακόμα, η θέσπιση αξιοκρατικών διαδικασιών αξιολόγησης του προσωπικού, βάσει αυστηρών αντικειμενικών κριτηρίων (προϋπηρεσία, ειδικά σεμινάρια επιμόρφωσης, τακτική αξιολόγηση). Παράλληλα, η υιοθέτηση κινήτρων επίτευξης ή ακόμη και υπέρβασης των στόχων που έχουν τεθεί από τη διοίκηση, προς τη σωστή κατεύθυνση, συνιστά η πρωτοβουλία συμβουλευτικής από τους ελεγκτές και συμμόρφωσης της επιχείρησης Στο πλαίσιο πάταξης της διαφθοράς, ενδείκνυται η εφαρμογή του πόθεν έσχες, για τα όργανα που έχουν αναλάβει τον καταλογισμό και την είσπραξη της φορολογητέας ύλης. Επίσης, η πλήρης μηχανοργάνωση όλων των υπηρεσιών που σχετίζονται με τη διεκπεραίωση φορολογικών υποθέσεων των πολιτών. Η παράλληλη διασύνδεση των ανωτέρω αρχών με τα συστήματα συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων που διαθέτουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εκτιμάται πως θα αποβεί προς όφελος των φορολογουμένων, θα συμβάλλει στην πλήρη ηλεκτρονική καταγραφή και διασταύρωση των οικονομικών δεδομένων της κάθε επιχείρησης και θα διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ φορολογικής διοίκησης και λογιστών, προς όφελος και των εσόδων αλλά και της εγχώριας επιχειρηματικότητας. Τέλος, η δημιουργία μόνιμου ηλεκτρονικού μητρώου φορολογικών ελεγκτών, στο οποίο θα καταγράφονται και θα παρακολουθούνται διαρκώς η πορεία και το αποτέλεσμα των υποθέσεων που ελέγχθηκαν ή ελέγχονται, η σύνθεση της υπηρεσιακής δομής των υπηρεσιών που υπηρέτησε και υπηρετεί ο ελεγκτής, όπως και οι οικονομικά υπεύθυνοι - λογιστές ανά ελεγχθείσα επιχείρηση.



## **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ**

### **Σκάνδαλο φοροδιαφυγής στις ιχθυόσκαλες.**

Ο έλεγχος που διενέργησε η ΣΟΛ Α.Ε για λογαριασμό του Οργανισμού Κεντρικής Αγοράς Αθηνών (ΟΚΑΑ) έφερε στο φώς δυο μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα φοροδιαφυγής πολλών εκατομμυρίων στις δύο μεγαλύτερες ιχθυόσκαλες της χώρας, του Κερατσινίου και της Νέας Μηχανιώνας. Ειδικότερα, στην ιχθυόσκαλα Κερατσινίου διαπιστώθηκε ότι «έκαναν φτερά» ένα εκατομμύριο τεμάχια τιμολογίων που αφορούν την περίοδο 2008-2010, ενώ σύμφωνα με πληροφορίες στην ιχθυόσκαλα Νέας Μηχανιώνας δεν βρέθηκε για την ίδια περίοδο κανένα παραστατικό. Το μέγεθος της απώλειας φορολογικών εσόδων για το ελληνικό κράτος δεν μπορεί να προσδιορισθεί, καθώς κανείς δεν γνωρίζει την αξία των τιμολογίων που έχουν εξαφανισθεί. Σημειώνεται ότι βάσει της νομοθεσίας για κάθε τιμολόγιο που εκδίδεται εντός της ιχθυόσκαλας από τους εμπόρους το ελληνικό Δημόσιο εισπράττει τέλος 2% επί της αξίας του τιμολογίου, έσοδα, βεβαίως, που επίσης απώλεσε το κράτος. Βάσει των εκτιμήσεων των αρμοδίων ο τζίρος που πραγματοποιείται ετησίως στις ιχθυόσκαλες της Ελλάδας υπερβαίνει τα 100 εκατομμύρια ευρώ, ενώ ειδικά στο Κερατσίνι ο τζίρος εκτιμάται ότι ανέρχεται ετησίως στα 3 εκατομμύρια ευρώ.

### **Σκάνδαλο Κοσκωτά.**

Πρόκειται για ένα μεγάλο πολιτικό και οικονομικό σκάνδαλο το οποίο κυριάρχησε στην ελληνική πολιτική σκηνή κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στο ξεκίνημα της δεκαετίας του 1990. Κεντρικό πρόσωπο του σκανδάλου υπήρξε ο τραπεζίτης Γιώργος Κοσκωτάς, ο οποίος προκειμένου να προβεί σε μια σειρά εξαγορών που περιελάμβαναν επιχειρήσεις στο χώρο των ΜΜΕ αλλά και την ΠΑΕ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ, υπεξείρεσε 33,5 δισεκατομμύρια δραχμές από τα ταμεία της Τράπεζας Κρήτης. Στο σκάνδαλο Κοσκωτά, επίσης, ενεπλάκησαν και κορυφαία κυβερνητικά στελέχη της τότε κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, όπως ο Ανδρέας Παπανδρέου, πρώην Πρωθυπουργός, ο Παναγιώτης Ρουμελιώτης, τέως Υπουργός Εθνικής Οικονομίας, ο Μένιος



Κουτσόγιωργας, πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης, ο Δημήτρης Τσοβόλας, πρώην Υπουργός Οικονομικών και ο Γιώργος Πέτσος, πρώην Υφυπουργός Βιομηχανίας, Έρευνας και Τεχνολογίας. Από αυτούς, ο Ανδρέας Παπανδρέου κρίθηκε αθώος σε όλες τις κατηγορίες, ο Παναγιώτης Ρουμελιώτης δεν δικάστηκε γιατί είχε ήδη εκλεγεί Ευρωβουλευτής και το Ευρωκοινοβούλιο αρνήθηκε να άρει την ασυλία του, ενώ ο Μένιος Κουτσόγιωργας πέθανε από εγκεφαλικό επεισόδιο κατά τη διάρκεια της δίκης. Ο Δημήτρης Τσοβόλας και ο Γιώργος Πέτσος κρίθηκαν ένοχοι για παράβαση του νόμου περί ευθύνης υπουργών. Οι ποινές τους ήταν 2,5 χρόνια (εξαγοράσιμη) για τον πρώτο και 10 μήνες με αναστολή για τον δεύτερο, με αφαίρεση των πολιτικών δικαιωμάτων και των δύο, για τρία και δύο χρόνια αντίστοιχα. Τα ευρήματα του επιτρόπου Σπύρου Παπαδάτου ήταν κόλαφος για τον Κοσκωτά. Αποκαλύφθηκε ότι ο Κοσκωτάς (που πλέον αποκτά το προσωνύμιο «Μεγαλοαπατεώνας») είχε κάνει συνολική υπεξαίρεση από την Τράπεζα Κρήτης του ποσού των 33,5 δισεκατομμυρίων δραχμών και η υπεξαίρεση των καταθέσεων είχε ξεκινήσει από την εποχή ακόμα που ήταν υπάλληλος στην Τράπεζα. Με τα χρήματα αυτά αγόρασε όλες τις επιχειρήσεις του αλλά και δωροδοκούσε δημόσια πρόσωπα. Πούλησε στη συνέχεια την Τράπεζα Κρήτης στον όμιλο Αρφάνη - Χιόνη, την «Γραμμή Α.Ε.» στον Γιάννη Αλαφούζο και την ΠΑΕ Ολυμπιακός στον Αργύρη Σαλιαρέλη. Ο τελευταίος τον βοήθησε να διαφύγει από την Ελλάδα, αρχικά στη Βραζιλία και στη συνέχεια στις ΗΠΑ, όπου όμως συνελήφθη και κρατήθηκε στις φυλακές του Σάλεμ. Εκδόθηκε στην Ελλάδα δύο χρόνια αργότερα. Αποφυλακίστηκε στις 16 Μαρτίου 2001, έχοντας εκτίσει τα 3/5 της ποινής του.

## **Βιβλιογραφία:**

Βαβούρας Ι. & Μανώλας Γ. (2004), «*Η παραοικονομία στην Ελλάδα και τον κόσμο*». Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Βαβούρας Ι.Σ. (1990), «*Παραοικονομία, Τεύχη Πολιτικής Οικονομίας*», Ειδική Έκδοση 1, Αθήνα: Κριτική

Θεοδώρου Α. Γεωργακόπουλου & Παναγιώτη Γ. Πάσχου (2003), *Εισαγωγή στη φορολογία*. Αθήνα: Γ. Μπενού

Γυφτάκη Μ. (2009), *Κώδικας Βιβλίων & Στοιχείων, πρακτικό βοήθημα εφαρμογής*. Αθήνα: Kinitron

Καλυβιανάκης Κ. (1993), *Φορολογικό καθεστώς-παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήση

Καούνης Δ. (2006), *Φορολογική λογιστική, συνοπτική ερμηνεία της φορολογίας εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων*. Αθήνα: Καούνη Δικαίου.

Καλλιντέρη Κ. (2004), *Η προσωπική ευθύνη Διοικητών νομικών προσώπων για φορολογικές παραβάσεις & χρέη προς το δημόσιο*. Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη

Κωνσταντίνος Ν. Καρδακάρης (2003), *Λογιστική εμπορικών εταιρειών, εφαρμοσμένη (3η έκδοση)*. Εκδόσεις: INTERBOOKS

Λεοντάρης Μ. (2008), *Ανώνυμες Εταιρείες*. Αθήνα: Εκδόσεις Πάμισος

Επαμεινώνδα Δ. Παπαδόπουλος (1983), *Φοροδιαφυγή, φορολογική λογιστική & ελεγκτική βιβλίων Γ' & Δ' κατηγορίας*. Αθήνα: Πάμισος

Σταματόπουλος Δ. & Καραβοκύρης Α. (2003), *Φορολογία εισοδήματος φυσικών & νομικών προσώπων, διατάξεις και ερμηνεία*. Αθήνα: *Elforin*

Τατσος Ν. (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στη Ελλάδα*, Αθήνα: *ΠΑΠΑΖΗΣΗ*

Φλώρος Α. (2010), *Φορολογική Λογιστική, Φορολογία Εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, λογιστική και πρακτική αντιμετώπιση*. Αθήνα: Σύγχρονη εκδοτική

Χλέπας Ν.(2012), *Ηθική και Δεοντολογία στη Σύγχρονη Δημόσια Διοίκηση*, μέρος δεύτερο, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Αθήνα: Συνέδριοεθνικό Τυπογραφείο

## Ηλεκτρονικές Πηγές:

[http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE#cite\\_note-1](http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE#cite_note-1)

[http://translate.google.gr/translate?hl=el&sl=en&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Insider\\_trading&prev=search](http://translate.google.gr/translate?hl=el&sl=en&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Insider_trading&prev=search)

[http://el.wiktionary.org/wiki/http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7\\_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC](http://el.wiktionary.org/wiki/http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC)

[http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7\\_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC](http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC)

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%82\\_%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BF%CE%B4%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%82_%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BF%CE%B4%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82)

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE>

<http://www.kathimerini.gr/448947/article/oikonomia/epixeirhseis/ta-kolpa-twn-polye8nikwn-gia-foroapofygh-kai-yyhles-times>

<http://www.euretirio.com/foroapofygi/>

<https://www.pwc.com/gr/en/tax-services/news/assets/tax-bulletin-17sept13-gr.pdf>

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Διαθέσιμο άρθρο στο

<http://www.kathimerini.gr/507741/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/xtyphma-sthn-paraoikonomia>

[http://siamakis-](http://siamakis-lawyers.gr/%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B1%CE%AF%CE%B)

[lawyers.gr/%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B1%CE%AF%CE%B](http://siamakis-lawyers.gr/%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B1%CE%AF%CE%B)

[1-%CE%BD%CE%AD%CE%B1/%CE%BD%CE%AD%CE%BF%CF%82-%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%AD%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%86%CE%BF%CF%81/](#)

<https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDsQFjAB&url=http%3A%2F%2Fold.phs.uoa.gr%2F~ahatzis%2FGoubanitsas.doc&ei=pOwrU4W9BezW4gShwYHoAQ&usg=AFQjCNFIUWsZHVNmI3Yel-OBIQbBkO-1VQ&sig2=VGcTWv1fj-HIbOEoTlvcUA>

<http://www.iefimerida.gr/node/138939%23ixzz2uTbvcBfE>

<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113214521>

<http://ti-einai.gr/paraoikonomia/>

<https://el.wiktionary.org/wiki/%CE%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1>

<http://www.euretirio.com/paraoikonomia/>

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7\\_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC)

[http://digilib.lib.unipi.gr/spoudai/bitstream/spoudai/105/1/t53\\_n3\\_14to36.pdf](http://digilib.lib.unipi.gr/spoudai/bitstream/spoudai/105/1/t53_n3_14to36.pdf)

[http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE#cite\\_note-1](http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE#cite_note-1)

[http://el.wiktionary.org/wiki/http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7\\_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC](http://el.wiktionary.org/wiki/http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC)

[http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7\\_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC](http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B7_%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AC)

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%AE>

[http://translate.google.gr/translate?hl=el&sl=en&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Insider\\_trading&prev=search](http://translate.google.gr/translate?hl=el&sl=en&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Insider_trading&prev=search)

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%82\\_%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BF%CE%B4%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%82_%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%BF%CE%B4%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82)

[http://www.teicrete.gr/msc-accaud/resources/thesis/Vrontaki\\_ThesisAbstract.pdf](http://www.teicrete.gr/msc-accaud/resources/thesis/Vrontaki_ThesisAbstract.pdf)

<http://www.kathimerini.gr/471828/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-allh-oyh-ths-para-oikonomias>

<http://indeepanalysis.gr/?q=node/1654>

<http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/oosa-prwtathlhtria-sthn-para-oikonomia-h-ellada-45-dis-eyrw-h-skiwdhs-oikonomia.2282676.html>

<http://www.euro2day.gr/news/economy/article/1103982/protathlhtria-sthn-para-oikonomia-h-ellada.html>

<http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=684965>

<http://www.kathimerini.gr/475780/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/skandalo-forodiatyghs-stis-ix8yoskales>

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF\\_%CE%9A%CE%BF%CF%83%CE%BA%CF%89%CF%84%CE%AC](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF_%CE%9A%CE%BF%CF%83%CE%BA%CF%89%CF%84%CE%AC)

<http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/24594>

<http://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/oikonomia/55288/i-egkyklios-gia-tis-forologikes-diloseis-2015-eos-30-6-i-prothesmia>

